

Suomenkielinen laitos

Lainsäädäntö

Sisältö

I Säädökset, jotka on julkaistava

.....

II Säädökset, joita ei tarvitse julkaista

Komissio

2003/437/EY:

- ★ **Komission päätös, tehty 11 päivänä joulukuuta 2001, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamisesta (Asia COMP/E-1/37.027 — Sinkkifosfaatti) (tiedoksiannettu numerolla K(2001) 4237) ⁽¹⁾..... 1**

2003/438/EY:

- ★ **Komission päätös, tehty 16 päivänä lokakuuta 2002, Luxemburgin valtiontukiohjelmasta C 50/2001 (ex NN 47/2000) — Rahoitusyhtiöt (tiedoksiannettu numerolla K(2002) 3741) ⁽¹⁾..... 40**

2003/439/EY:

- ★ **Komission päätös, tehty 13 päivänä marraskuuta 2002, valtiontuesta, jonka Saksa aikoo myöntää Capro Schwedt GmbH:lle (tiedoksiannettu numerolla K(2002) 4364) ⁽¹⁾.. 49**

II

(Säädökset, joita ei tarvitse julkaista)

KOMISSIO

KOMISSION PÄÄTÖS,

tehty 11 päivänä joulukuuta 2001,

EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamisesta

(Asia COMP/E-1/37.027 — Sinkkifosfaatti)

(tiedoksiannettu numerolla K(2001) 4237)

(Ainoastaan englannin-, ranskan- ja saksankieliset tekstit ovat todistusvoimaiset)

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

(2003/437/EY)

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

1. TOSISEIKAT

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen,

1.1 RIKKOMISTA KOSKEVA TIIVISTELMÄ

ottaa huomioon Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen,

- (1) Tämä päätös, jossa määrätään sakot EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkomisesta, on osoitettu seuraaville yrityksille:

ottaa huomioon 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 eli perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäisen täytäntöönpanoasetuksen ⁽¹⁾, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna asetuksella (EY) N:o 1216/1999 ⁽²⁾, ja erityisesti sen 3 ja 15 artiklan,

— Britannia Alloys & Chemicals Limited ("Britannia"),

— Dr. Hans Heubach GmbH & Co. KG ("Heubach"),

ottaa huomioon 2 päivänä elokuuta 2000 tehdyn komission päätöksen menettelyn aloittamisesta tässä asiassa,

— James M. Brown Limited ("James Brown"),

on antanut kyseisille yrityksille mahdollisuuden esittää huomautuksensa komission esittämistä väitteistä asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdan ja kuulemisesta tietyissä EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan mukaisissa menettelyissä 22 päivänä joulukuuta 1998 annetun komission asetuksen (EY) N:o 2842/98 ⁽³⁾,

— Société Nouvelle des Couleurs Zinciques SA ("SNCZ"),

— Trident Alloys Limited ("Trident"),

— Waardals Kjemiske Fabrikker A/S ("Waardals").

on kuullut kilpailunrajoituksia ja määrävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa,

- (2) Rikkominen muodostuu sinkkifosfaatin tuottajien osallistumisesta jatkuvaan sopimukseen ja/tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan vastaisesti yhteisön alueella kokonaisuudessaan sekä Norjassa, Itävallassa, Ruotsissa ja Suomessa. Rikkominen muodostuu erityisesti siitä, että kyseiset yritykset:

ottaa huomioon kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan loppukertomuksen ⁽⁴⁾,

— vahvistivat tuotteen hinnat,

sekä katsoo seuraavaa:

- sopivat hinnankorotusten täytäntöönpanomekanismista ja toteuttivat sen,
  - jakoivat markkinat ja markkinaosuuskiintiöt,
  - jakoivat tietyt asiakkaat.
- (3) Yritykset syyllistyivät rikkomiseen seuraavina ajankohtina:
- Britannia: 24 päivästä maaliskuuta 1994 15 päivään maaliskuuta 1997,
  - Heubach: 24 päivästä maaliskuuta 1994 13 päivään toukokuuta 1998,
  - James Brown: 24 päivästä maaliskuuta 1994 13 päivään toukokuuta 1998,
  - SNCZ: 24 päivästä maaliskuuta 1994 13 päivään toukokuuta 1998,
  - Trident: 15 päivästä maaliskuuta 1997 13 päivään toukokuuta 1998,
  - Waardals: 24 päivästä maaliskuuta 1994 13 päivään toukokuuta 1998.

1.2 SINKKIFOSFAATTITEOLLISUUS

1.2.1 TUOTE

- (4) Tämä menettely koskee sinkkiortofosfaatteja. Vaikka sinkkiortofosfaattien kemiallinen koostumus voi hieman vaihdella (ne voivat olla di- tai tetrahydraatteja), ne muodostavat homogeenisen kemiallisen tuotteen, jota jäljempänä kutsutaan yleisesti "sinkkifosfaatiksi".
- (5) Sinkkifosfaattia saadaan sinkkioksidista ja fosforihaposta. Se on myrkytön tuote, ja sitä valmistetaan yleensä paakuntumattomana, hienojakoisena valkoisena jauheena.
- (6) Sinkkifosfaattia käytetään laajalti korroosiota estävänä mineraalipigmenttinä suojaavissa pinnoitteissa. Maalivalmistajat käyttävät sitä korroosiota estävissä teollisuusmaaleissa, kuten autojen, lentokoneiden ja laivojen maaleissa.

1.2.2 VALMISTAJAT

- (7) Sinkkifosfaattia on perinteisesti valmistettu ensi sijassa Euroopassa. Kun siitä on viime vuosien aikana tullut hyvin kysytty vientituote, viisi Länsi-Euroopassa toimivaa valmistajaa hallitsevat lähes kokonaan maailmanmarkkinoita. Loput sinkkifosfaatista tuottaa kaksi yhdysvaltalaisista yritystä ja muutama pienempi valmistaja, joista useimmat sijaitsevat Aasian maissa.

1.2.2.1 *Dr. Hans Heubach GmbH & Co. KG*

- (8) Dr. Heubach GmbH & Co. KG:n ("Heubach") pääkonttori sijaitsee Saksan Langelsheimissa (Niedersachsen). Yrityksen palveluksessa on noin 1 000 työntekijää, ja se val-

mistaa ja jakelee erikoiskäyttöön tarkoitettuja orgaanisia pigmenttejä ja mineraalipigmenttejä, joita käytetään ensi sijassa painovärien, muovin ja maalien valmistuksessa.

- (9) Heubachin maailmanlaajuinen liikevaihto oli 71,02 miljoonaa euroa vuonna 2000.
- (10) Heubach myy sinkkifosfaattia, myös muunnettuja laatuja. Vakiosinkkifosfaattia markkinoidaan nimellä ZP10. Muunnettuja laatuja myydään nimellä Heucophos. Yritys aloitti sinkkifosfaatin tuotannon vuonna 1981.

1.2.2.2 *James M. Brown Limited*

- (11) James M. Brown Limited ("James Brown") on pieni yritys, joka toimii Yhdistyneessä kuningaskunnassa (Stoke-on-Trent, Staffordshire). Yrityksellä on noin 100 työntekijää.
- (12) James Brown valmistaa mineraalipigmenttejä, kuten kadmumpigmenttejä, sinkkioksidia, metallistearaatteja ja sinkkifosfaattia. James Brown on valmistanut sinkkioksidia monta vuotta, mutta sinkkifosfaatin osuus sen tuotannosta on vähäinen. Yritys tuli markkinoille vuonna 1990 ostettuaan yrityksen nimeltä Diroval. James Brownin sinkkifosfaattia markkinoidaan Diroval-tuotemerkillä.

- (13) James Brownin maailmanlaajuinen kokonaisliikevaihto oli 7,38 miljoonaa Englannin puntaa (12,12 miljoonaa euroa) vuonna 2000.

- (14) James Brown valmistaa vain vakiosinkkifosfaattia. Tuotetta myydään vakiolaatuisena, hienojakoisena sekä vesiperusteisiin järjestelmiin soveltuvana laatuena.

1.2.2.3 *Société Nouvelle des Couleurs Zinciques SA*

- (15) Société Nouvelle des Couleurs Zinciques -yrityksen ("SNCZ") pääkonttori sijaitsee Ranskan Beauchampissa (Val d'Oise). SNCZ, jonka palveluksessa on tällä hetkellä 40 henkilöä, muodostettiin vuonna 1984, kun Société des Couleurs Zinciques ("SCZ") ostettiin. Belgialainen kemian alan yritys Société Chimique Prayon-Rupel SA ("Prayon") osti yrityksestä 50 prosentin osuuden ja harjoittaa tällä hetkellä sen toimintaa (lopun yhtiön osakeista on suvun hallussa).

- (16) Prayonilla on noin 20 tytäryhtiötä. Se on erikoistunut fosforihappojen, fosfaattijohdosten, lannoitteiden ja pigmenttien valmistukseen. Prayonilla on 10 tuotantotytäryhtiötä ja 10 myyntitytäryhtiötä. Sen konserniliikevaihto oli 11,32 miljardia Belgian frangia (278,80 miljoonaa euroa) vuonna 1998 ⁽⁵⁾.

- (17) Entinen SCZ valmisti sinkkioksidia, maalipigmenttejä ja sinkkipölyä. Sillä oli käytettävissään tunnetusti korkeata-

soista taitotietoa näiltä aloilta. SNCZ on nyttemmin lopettanut sinkkioksidin tuotannon ja valmistaa ensi sijassa sinkkifosfaattia, sinkkikromaatteja, strontiumia ja bariumkromaatteja. Kaikki nämä tuotteet ovat mineraalipohjaisia, korroosiota estäviä pigmenttejä, joita käytetään maali- ja pinnoiteteollisuudessa.

- (18) SNCZ jakaa toimistonsa Beauchampissa ”sisaryhtiönsä” Silar SA:n (”Silar”) kanssa. Silarin omistaa sama suku, jolla on 50 prosenttia SNCZ:n pääomasta. Näillä kahdella yrityksellä on yhteinen hallintohenkilökunta, mutta erilliset myynti- ja markkinointiosastot. Silarin päätehtävä on markkinoida Silox SA:n (”Silox”) valmistamaa sinkkioksidia. Silox on Prayonin tytäryhtiö ja toimii Prayonin tiloissa Belgiassa.
- (19) SNCZ on maailman toiseksi suurin korroosionestopigmenttien valmistaja. Sen maailmanlaajuinen liikevaihto oli 17,08 miljoonaa euroa vuonna 2000.
- (20) SNCZ valmistaa sinkkifosfaattia sekä vakiolaatuina että muunnettuina laatuina. Vakiolaatuja markkinoidaan nimellä PZ20 (tetrahydraatti) ja PZ W2 (dihydraatti). Muunnettuja laatuja markkinoidaan nimillä Novinox PZ02, Phosphinal PZ04 ja Phosphinox PZ06.

1.2.2.4 *Trident Alloys Limited (entinen Britannia Alloys and Chemicals Ltd)*

- (21) Sinkkitoimintoja, joita nykyisin harjoittaa Trident Alloys Limited (”Trident”), on harjoitettu yli sadan vuoden ajan Bloxwichissa Walsallin lähellä (West Midlands, Yhdistynyt kuningaskunta).
- (22) Tänä aikana sinkkitoimintoja harjoittavan yrityksen omistus on vaihtunut usein. 1980-luvulla sinkkiliiketoiminnot kuuluivat australialaiselle metalli- ja kaivosyhtymälle nimeltä Rio Tinto Zinc Corporation plc (”RTZ”). RTZ:ssä näitä toimintoja harjoitti ISC (Alloys) Ltd. Vuonna 1990 osa RTZ:sta (mukaan lukien sinkkiliiketoiminta) listattiin Australian pörssiin ja erotettiin yhtiöstä. Yrityksen osti tämän jälkeen australialainen Pasminco-konserni ja siitä tuli Pasminco Europe (ISC Alloys) Ltd (”Pasminco Europe-ISC Alloys”). Kun Pasminco-yhtiö vetäytyi Euroopasta 1990-luvun alkupuolella, Pasminco Europe-ISC Alloysin sinkkitoiminnot myytiin lokakuussa 1993 toiselle australialaiselle yritykselle nimeltä MIM Holdings Ltd (”MIM”), joka liitti sen täysin omistamaansa brittiläiseen tytäryhtiöön nimeltä Britannia Alloys and Chemicals Ltd (”Britannia”). MIM pani Britannian sinkkitoiminnot myyntiin vuonna 1996. Vuo-

den 1997 alkupuolella Britannian sinkkitoimintojen johto aloitti menettelyn toimintojen ostamiseksi Lloyds TSB -konserniin kuuluvan Lloyds Development Capital -pääomasijoitusyhtiön rahoituksella. Toiminnot myytiin johdolle 15 päivänä maaliskuuta 1997, ja vastaperustettu Trident Alloys Limited hankki omistukseensa Bloxwichin tilat ja niihin liittyvän toiminnan ⁽⁶⁾.

- (23) Britannia, joka valmisti sinkkituotteita Bloxwichissa 29 päivästä lokakuuta 1993 15 päivään maaliskuuta 1997, on edelleen olemassa. Se on MIM:n kokonaan omistama tytäryhtiö.
- (24) Trident on riippumaton yritys. Sen alkuperäiseen johtoryhmään kuului kuusi johtajaa, joilla oli 45 prosenttia osakepääomasta. Suurin osa lopusta pääomasta oli Lloyds-yhtiön hallussa. Yrityskaupan jälkeen useat johtajat ovat lähteneet yhtiön palveluksesta. Nykyinen toimitusjohtaja aloitti toimessaan helmikuussa 1999.
- (25) Trident valmistaa sinkkimetallihyödykkeitä ⁽⁷⁾. Sen kolme liiketoiminta-alaa ovat ruiskuvaluseokset, suoja-anodia käyttävät katodisuojaustuotteet ja sinkkipohjaiset pigmentit, joita kutsutaan sinkkituotteiksi. Näitä tuotteita ovat sinkkioksidi, sinkkipöly, sinkkifosfaatti ja sinkkijauhe.
- (26) Tridentin palveluksessa on 170 työntekijää. Yrityksen maailmanlaajuinen konserniliikevaihto oli 48,75 miljoonaa Englannin puntaa (76,07 miljoonaa euroa) tilikaudella 1999—2000 ⁽⁸⁾.
- (27) Trident toimittaa neljää Delaphos-sinkkifosfaattivalmistetta: D2, D4 (suurempi vesipitoisuus), D2, jossa on alhaisempi liijypitoisuus, ja hienojakoinen D2. Näitä kaikkia käytetään maalipigmentteinä, mutta eri laatuja käytetään asiakkaiden erilaisiin tarpeisiin. Trident ei tuota muunnettuja sinkkifosfaattilaatuja.

1.2.2.5 *Waardals Kjemiske Fabriker A/S*

- (28) Waardals Kjemiske Fabriker A/S (”Waardals”) toimii Norjan Bergenissä. Se on perustettu vuonna 1947 ja sen palveluksessa on noin 30 henkilöä.
- (29) Alun perin Waardals valmisti maali- ja painoväriteollisuudessa käytettäviä orgaanisia pigmenttejä. Myöhemmin yritys siirtyi epäorgaanisiin aineisiin ja tuotti ensi sijassa sinkkikromaatteja. Ympäristöhaittojen vuoksi tämän tuotteen merkitys on jatkuvasti vähentynyt. Yritys alkoi tuottaa vuonna 1975 sinkkifosfaattia ja sen muunnettuja laatuja. Waardals tuottaa myös sinkkiboraattia.

- (30) Yrityksen maailmanlaajuinen liikevaihto oli 57,52 miljoonaa Norjan kruunua (7,09 miljoonaa euroa) vuonna 2000.
- (31) Waardals valmistaa sinkkifosfaattia sekä vakiolaatuina että muunnettuna laatuina. Vakiolaadut ovat ZP-BS-M ja ZP-M. Muunnettuja laatuja myydään nimillä Wacor ZBP-M, Wacor ZBA ja Wacor ZAP.

1.2.2.6 Muut maailman sinkkifosfaatin tuottajat

- (32) Edellä mainittujen yritysten lisäksi myös muutamat pienet yritykset myyvät jonkin verran sinkkifosfaattia paikallisesti⁽⁹⁾. Tätä myyntiä voidaan pitää merkityksettömänä ETA:n tasolla.
- (33) Myös yhdysvaltalaiset yritykset Mineral Pigments Limited ja Wayne Pigment Limited tuottavat sinkkifosfaattia (myös muunnettuja laatuja), mutta ne toimivat ensi sijassa kotimarkkinoillaan.
- (34) Aasialaisia sinkkifosfaatin tuottajia ovat korealainen Hanil, japanilainen Kikuchi ja eräät kiinalaiset valmistajat. Näiden tuottajien yhteenlaskettu osuus ETA:n sinkkifosfaattimarkkinoista on vähäinen.

1.2.3 ALAN YHDISTYKSET

- (35) Tämän päätöksen kattamalla ajanjaksolla Euroopan viisi suurinta sinkkifosfaatin valmistajaa vaihtoivat tietoja ja tapasivat alan yhdistysten piirissä. Alan yhdistykset keräsivät ja kokosivat myyntitietoja kustakin yrityksestä ja tiedottivat niille markkinoiden koosta. Lisäksi järjestettiin kokouksia, joissa oli tarkoituksena keskustella yhteistä etua koskevista seikoista, kuten ympäristönsuojelusta, kuljetuksista ja sääntelykysymyksistä.

1.2.3.1 Sinkkifosfaatin tuottajien yhdistys ("ZIPHO")

- (36) Sinkkifosfaatin tuottajien yhdistyksen alaryhmä ("ZIPHO") perustettiin epävirallisesti toukokuussa 1994 sinkkioksidin tuottajien yhdistyksen ("ZOPA") "tilastollisena alaryhmänä". ZOPA on Euroopan kemianteollisuuden neuvoston ("CEFIC")⁽¹⁰⁾ toimialaryhmä. CEFICin edustaja vastasi ZIPHOn toiminnasta toimialaryhmän johtajana.
- (37) ZIPHO perustettiin alun perin ja ensisijaisesti keräämään ja seuraamaan sinkkifosfaattimarkkinoita koskevia tilastolukuja. ZIPHO keräsi ja käsittelee sinkkifosfaattia kos-

kevia tilastotietoja vuoteen 1997 saakka, jolloin sinkkifosfaatin tuottajat päättivät lopettaa CEFICin palvelujen käyttämisen.

- (38) Sinkkifosfaatin tuottajat tapasivat myös ZIPHOn yhteydessä keskustellakseen yhteisen edun mukaisista asioista. Tämän päätöksen kattamalla ajanjaksolla järjestettiin kolme ZIPHOn teknistä kokousta CEFICin toimitiloissa Brysselissä⁽¹¹⁾. ZIPHOn jäsenet keskustelivat vaikutuksista, joita yhteisön aloitteilla tutkia nykyisten kemikaalien vaaroja ihmisille ja ympäristölle olisi sinkkifosfaattialalla.

1.2.3.2 Verband der Mineralfarbenindustrie e.V ("VdMI")

- (39) Verband der Mineralfarbenindustrie e.V ("VdMI") on epäorgaanisia pigmenttejä, painovärejä ja niiden lisäaineita, hiilimustaa, valkoisia vahvistavia täyteaineita, emalin, lasin ja keramiikan valmistuksessa käytettäviä kemikaaleja, taiteilijoiden ja koululaisten käyttämiä kuvataidevärejä sekä elintarvikkevärejä valmistavien saksalaisten tuottajien yhdistys. Se toimii Frankfurtissa Saksassa.
- (40) VdMI kokoaa sisäisiä tilastoja monista edellä mainituista tuotteista. VdMI käsittelee sinkkifosfaattituottajien myyntilukuja vuosina 1997—1999.

- (41) Vuonna 1998 VdMI kutsui koolle kolme sinkkifosfaatin tuottajien kokousta. Ensimmäiset kaksi kokousta järjestettiin 31 päivänä heinäkuuta 1998 ja 6 päivänä lokakuuta 1998 VdMI:n toimistossa. Kolmas kokous pidettiin Espanjan Barcelonassa 9 päivänä marraskuuta 1998. Tällöin sinkkifosfaatin tuottajat keskustelivat uuden toimialajärjestön (European Manufacturers of Zinc Phosphate, EMZP) perustamisesta.

1.2.3.3 Euroopan sinkkifosfaatin valmistajien järjestö ("EMZP")

- (42) Järjestön perustivat 31 päivänä heinäkuuta 1998 Heubach, SNCZ, Trident ja James Brown. EMZP:n perussääntöjen mukaan sen tavoitteena on edistää sinkkifosfaattia valmistavien yritysten ja niiden työntekijöiden ja asiakkaiden yhteistä hyvinvointia, edistää pigmenttien turvallista tuotantoa ja käyttöä ja toimia muilla tavoin laillisesti ja moitteettomasti jäsentensä ja alan etujen mukaisesti⁽¹²⁾.
- (43) EMZP:n järjestelyistä vastasi VdMI, jonka sihteeri toimi myös EMZP:n sihteerinä. Heubachin edustaja oli vastape-

rustetun yhdistyksen puheenjohtaja, ja Tridentin edustaja nimitettiin varapuheenjohtajaksi.

1.2.4 MERKITYKSELLISET MARKKINAT

1.2.4.1 Merkitykselliset tuotemarkkinat

- (44) Sinkkikromaatti oli aikaisemmin tehokkain ja maaliteollisuudessa eniten käytetty korroosionestopigmentti. Tuotteen kulutus on supistunut voimakkaasti kahden viimeisen vuosikymmenen kuluessa, sillä se on myrkyllinen, ympäristölle haitallinen tuote. Sinkkifosfaatti on sinkkikromaatin myrkytön ja tehokas korvike. Sen käyttö on jatkuvasti lisääntynyt teollisuudessa, ja se on vähitellen korvannut sinkkikromaatin, jota ei enää juurikaan käytetä länsimaissa, lukuun ottamatta Kaukoitään ja Latinalaisen Amerikan maihin vietävien maalien valmistuksessa.
- (45) Korroosionestossa sinkkifosfaatti voidaan osaksi korvata joillakin mineraalituotteilla tai jopa orgaanisilla tuotteilla⁽¹³⁾. Nykyisin sinkkifosfaatin tärkein korvaava aine on kalsiumfosfaatti, jonka maalilaatu on noin 30 prosenttia halvempi kuin sinkkifosfaatin⁽¹⁴⁾.
- (46) Vakiolaatuinen sinkkifosfaatti voidaan korvata myös muunnetuilla (tai aktivoituilla) sinkkifosfaattilaaduilla⁽¹⁵⁾. Muunnetut laadut ovat yleensä 30—60 prosenttia kalliimpia kuin normaalit laadut⁽¹⁶⁾, mutta niiden korroosionesto-ominaisuudet ovat paremmat ja niitä tarvitaan vähemmän maalin lisäaineena saman tehon saavuttamiseksi. Sinkkifosfaatin muunnettuja laatuja tuotetaan

vähäisessä määrin, eivätkä tässä päätöksessä mainitut kilpailunvastaiset käytännöt koskeneet niitä. Näin ollen jäljempänä esitetyt luvut ja päätelmät viittaavat yksinomaan vakiolaatuiseen sinkkifosfaattiin, ellei toisin mainita.

1.2.4.2 Merkitykselliset maantieteelliset markkinat

- (47) Kuten edellä mainittiin, viisi eurooppalaista tuottajaa hallitsevat lähes kokonaan sinkkifosfaatin tuotantoa maailmassa. Suurin osa tuotteista valmistetaan Euroopassa. Merkitykselliset maantieteelliset markkinat voidaan näin ollen katsoa maailmanlaajuisiksi ja joka tapauksessa vähintään ETA:n laajuisiksi.

1.2.4.3 Sinkkifosfaatin tarjonta

- (48) Viisivuotiskaudella 1994—1998 sinkkifosfaatin vakiolaatuisten ETA:n laajuisten markkinoiden koko oli noin 9 400 tonnia⁽¹⁷⁾. Maailmanmarkkinoiden kooksi voidaan arvioida 13 000—14 000 tonnia⁽¹⁸⁾ ja Yhdysvaltojen markkinoiden kooksi 1 600 tonnia. Samoina vuosina keskimääräinen hinta ETA:ssa oli noin 1 600 ecua/tonni, joten Euroopan markkinoiden kokonaisarvo on noin 15—16 miljoonaa euroa. Länsi-Euroopan hinnoissa maailmanmarkkinoiden arvo on noin 22 miljoonaa euroa.
- (49) Euroopan sinkkifosfaattimarkkinat ovat kypsät markkinat, eivätkä ne ole kasvaneet merkittävästi viime vuosina.

- (50) Seuraavasta taulukosta ilmenevät kunkin viiden tärkeimmän sinkkifosfaattituottajan koko vuonna 2000 ja niiden suhteellinen asema ETA:n laajuisilla sinkkifosfaattimarkkinoilla viimeisenä vuonna, jolloin ne syyllistyivät rikkomiseen⁽¹⁹⁾. Luvut perustuvat yritysten komission tietopyyntöön antamiin vastauksiin⁽²⁰⁾.

(euroa)

Yritys	Maailmanlaajuinen kokonaisliikevaihto		ETA:n laajuinen tuoteliikevaihto	
	Vuosi	Liikevaihto	Vuosi	Liikevaihto
Britannia	1996 ⁽²¹⁾	55 713 550	1996	[...]* (*)
Heubach	2000	71 018 442	1998	[...]*
James Brown	2000	12 118 226	1998	[...]*
SNCZ	2000	17 080 851	1998	[...]*
Trident	2000	76 066 402	1998	[...]*
Wardals	2000	7 092 182	1998	[...]*

1.2.4.4 Sinkkifosfaatin kysyntä

- (51) Sinkkifosfaatin asiakkaita ovat tärkeimmät maalinvalmistajat. Vaikka maalimarkkinat ovat pitkälle erikoistuneet ja segmentoituneet, niitä hallitsevat muutamien monikansalliset kemianteollisuuden yhtymät. Alalla on viime aikoina tapahtunut merkittävää keskittymistä, ja 10 suurimmalla toimijalla on noin 80 prosentin osuus maailman maalituotannosta⁽²²⁾. Keskipitkällä aikavälillä näyttää siltä, että Euroopan kymmenen suurinta valmistajaa lisäävät merkittävästi markkinaosuuttaan nykyisestä 50 prosentista niin, että keskittymisaste on lähes 80 prosenttia.
- (52) Länsi-Euroopan suurimmat maalinvalmistajat ovat Akzo Nobel, ICI, Dupont, BASF, SigmaKalon (kuuluu TotalFinanElfiin), Becker, Tikkurila, Jotun ja Teknos.
- (53) Maalien maailmanlaajuinen myynti oli 25 miljoonaa tonnia vuonna 1997 ja sen kokonaismarkkina-arvo noin 50 miljardia ecua. Länsi-Euroopan maalimarkkinoiden kooksi vuonna 1997 on arvioitu 6,2 miljoonaa tonnia ja niiden arvoksi 17,7 miljardia ecua⁽²³⁾.
- (54) Komissio teki 13 ja 14 päivänä toukokuuta 1998 asetuksen N:o 17 14 artiklan 2 kohdan mukaiset samanaikaiset yllätystarkastukset Heubachin, SNCZ:n ja Tridentin tiloissa.
- (55) Eftan valvontaviranomainen teki 13—15 päivänä toukokuuta 1998 samanaikaisen yllätystarkastuksen Waardalsin tiloissa valvontaviranomaisen ja tuomioistuimen perustamisesta tehdyn Efta-valtioiden sopimuksen pöytäkirjassa 4 olevan II luvun 14 artiklan 2 kohdan mukaisesti komission pyydettyä sitä ETA-sopimuksen pöytäkirjassa 23 olevan 8 artiklan 3 kohdan mukaisesti.
- (56) Tarkastuksissa löydettiin asiakirjoja, joiden mukaan sinkkifosfaatin tuottajat osallistuivat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja/tai ETA-sopimuksen 53 artiklan vastaisiin järjestelyihin.
- (57) Waardals otti yhteyttä komissioon 17 päivänä heinäkuuta 1998 ja ilmoitti aikovansa tehdä täysin yhteistyötä komission kanssa sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskeissa asioissa annetun komission tiedonannon⁽²⁴⁾ mukaisesti. Syyskuun 2 päivänä 1998 pidetyssä kokouksessa yritys antoi kartellista suullisen selonteon, jonka komissio kirjasi muistiin. Yritys toimitti lisää asiakirjoja 30 päivänä lokakuuta 1998 päivätyllä kirjeellä. Komissio lähetti faksilla 13 päivänä marraskuuta 1998 Waardalsille 2 päivänä syyskuuta 1998 pidetyn kokouksen pöytäkirjaluonnoksen. Waardals lähetti pöytäkirjaluonnosta koskevat huomautuksensa 23 päivänä joulukuuta 1998 ja 27 päivänä syyskuuta 1999 päivätyillä fakseilla. Komissio sai 3 päivänä joulukuuta 1999 Waardalsin lausuman pöytäkirjan sisälöstä.
- (58) Komissio lähetti 5 päivänä maaliskuuta 1999 asetuksen N:o 17 11 artiklan mukaiset tietopyynnöt Heubachille, James Brownille, SNCZ:lle ja Tridentille. Kirjeissä pyydettiin yrityksiä toimittamaan lisätietoja ja asiakirjoja.
- (59) Tietopyynnön saatuaan Trident ilmoitti komissiolle 12 päivänä huhtikuuta 1999 päivätyllä kirjeellä aikeestaan toimia täysin yhteistyössä komission kanssa tutkimuksen aikana. Kirjettä seurasi 23 päivänä huhtikuuta 1999 päivätty lausunto, joka täydensi Tridentin vastausta komission tietopyyntöön.
- (60) Lokakuun 8 päivänä 1999 komissio lähetti lisätietopyynnöt Heubachille, James Brownille, SNCZ:lle, Tridentille ja Waardalsille.
- (61) Komissio aloitti 2 päivänä elokuuta 2000 asiaa koskevan menettelyn ja lähetti väitetiedoksiannon yrityksille, joille tämä päätös on osoitettu. Kaikki osapuolet toimittivat kirjallisia huomautuksia komission väitteisiin.
- (62) Eräiden väitetiedoksiannon saaneiden yritysten pyynnöstä järjestettiin suullinen kuuleminen 17 päivänä tammiukuuta 2001.
- (63) Lisätietopyynnöt lähetettiin 12 päivänä lokakuuta 2001 Britannialle, Heubachille, James Brownille, SNCZ:lle, Tridentille ja Waardalsille liikevaihtolukuja koskevien lisätietojen saamiseksi.
- (64) Tämä päätös perustuu asiakirjatodisteisiin, jotka löydettiin komission ja Eftan valvontaviranomaisen suorittamissa tarkastuksissa eräiden niiden yritysten tiloista, joille päätös on osoitettu, asiakirjoihin, joita yritykset toimittivat vastauksena tietopyyntöihin, sekä Waardalsin lausumaan ja Tridentin kirjalliseen lausuntoon.

1.3 MENETTELY

1.4 KARTELLI

1.4.1 TIIVISTELMÄ KOMISSION VÄITETIEDOKSIANNOSSA
MAINITUISTA RIKKOMISISTA

(65) Viisi sinkkifosfaatin tuottajaa, nimittäin Britannia (Trident 15 päivästä maaliskuuta 1997 alkaen), Heubach, James Brown, SNCZ ja Waardals, muodostivat kartellin 24 päivästä maaliskuuta 1994 13 päivään toukokuuta 1998. Tavoitteena oli poistaa kilpailu ETA:n laajuisilta sinkkifosfaattimarkkinoilta. Tavoitteeseen oli tarkoitus päästä markkinoiden jakamista koskevalla sopimuksella (jakamalla markkinaosuudet kullekin tuottajalle ja noudattamalla niitä), vahvistamalla perushinnat ja/tai suositushinnat sekä jossain määrin jakamalla asiakkaat.

(66) Myyntikiintiöiden jakaminen oli kartellin kulmakivi. Markkinaosuudet laskettiin alustavasti vuonna 1994 vuosien 1991—1993 lukujen perusteella. Kunkin kartellinjäsenen oli noudatettava sille määriteltyä markkinaosuutta. Myyntikiintiöt jaettiin pääasiassa Euroopan tasolla.

(67) Kartellin jäsenet sopivat myös sinkkifosfaatin perus- tai suositushinnoista. Kussakin kokouksessa asetettiin tonnihinta Englannin puntina Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoille ja Saksan markkoina Saksan markkinoille. Saksan hinta muunnettiin muiden Euroopan maiden valuutoissa oleviksi hinnoiksi. Tietyn alueen johtavalla yrityksellä oli päävastuu päätettäessä, mikä olisi kyseisessä maassa sopiva hinta. Näitä yrityksiä olivat esimerkiksi Trident Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Heubach Saksassa ja SNCZ Ranskassa. Tämän yrityksen esimerkkiä yleensä noudatettiin (25).

(68) Kokouksissa vaihdettiin tiettyjä asiakkaita koskevia tietoja. Eräissä tapauksissa tämä johti asiakkaiden jakamiseen. Erityisesti keskusteltiin säännöllisesti suomalaisesta Teknos Winteristä (jäljempänä "Teknos"), joka myöhemmin "jaettiin" kartellin jäsenten kesken (26).

(69) Jaettujen markkinaosuuksien noudattamisen varmistamiseksi perustettiin seurantajärjestelmä. Kukin valmistaja lähetti kuukausittain myyntimääriä koskevat tiedot CEFILille ja myöhemmin VdMlille, joka kokosi luvut ja lähetti ne kaikille viidelle tuottajalle. Tuottajat tapasivat tietäen markkinoiden tarkan koon ja ilmoittivat toisilleen omat myyntilukunsa. Tällä tiedonvaihdoilla yritykset vahvistivat noudattavansa sovittuja markkinaosuuksia.

(70) Kartellin jäsenet pitivät säännöllisesti monenvälisiä kokouksia maaliskuusta 1994 toukokuuhun 1998. Tältä ajalta on tiedossa 16 kartellikokousta.

(71) Kartellikokouksissa yrityksiä edustivat yleensä seuraavat henkilöt (27):

— Heubach: toimitusjohtaja ja apulaismyyntipäällikkö,

— James Brown: toimitusjohtaja,

— SNCZ: hallituksen puheenjohtajat ja kaupalliset johtajat (eräs kaupallinen johtaja oli toimitusjohtaja vuosina 1995—1996),

— Britannia Alloys/Trident: toimialajohtaja (1994—1997), josta tuli toimitusjohtaja (1997—1998); myynti- ja markkinointipäällikkö (1993—1997), josta tuli kaupallinen johtaja (1997—1998); apulaismyyntipäällikkö (sinkkituotteet) (1994—1997), josta tuli myyntipäällikkö (sinkkituotteet) (1997—1998),

— Waardals: johtaja ja kansainvälisen myynnin päällikkö.

(72) Myyntiä ja kiintiötä koskeva sopimus oli luonteeltaan "herrasmiessopimus" siinä mielessä, että jäsenet eivät ottaneet käyttöön erityistä täytäntöönpanomekanismia. Myyntikiintiöiden noudattaminen saavutettiin kartellikokouksissa jäseniin kohdistuvalla painostuksella. Asiakkaiden jakamista käytettiin korvausmuotona silloin, kun yritys ei saavuttanut sille asetettua kiintiötä (28). Kyseisten viiden tuottajan todelliset markkinaosuudet seurasi vuositasolla tarkasti niille asetettuja osuuksia (29).

1.4.2 TAUSTAA JA KILPAILUNVASTAISET YHTEYDET ENNEN
VUOTTA 1994

(73) Ennen vuotta 1994 sinkkifosfaattimarkkinoiden hintataso oli alhainen, hintoja leikattiin jyrkästi ja yritykset kilpailivat toistensa vakiintuneista asiakkaista.

(74) Esimerkiksi Waardals, jolla oli ollut 55 prosentin osuus Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilla ja 80 prosentin osuus Pohjoismaiden markkinoilla 1980-luvulla, kohosi vuonna 1990 kaksi samanaikaista ilmiötä: sinkkifosfaatin kulutus supistui Pohjoismaissa, koska monet skandinaaviset yritykset päättivät perustaa tuotantolaitoksia Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, ja Suomi kärsi vakavasta talouden taantumasta Neuvostoliiton hajottua. Tämän lisäksi Pasma Europe aloitti toimintansa Norjan markkinoilla vuonna 1990 tarjoten erittäin alhaisia hintoja. Waardals toteaa, että tämän johdosta sen oli "pakko suojella markkinoitaan" (30).

- (75) Näissä olosuhteissa kilpailijat alkoivat ottaa yhteyttä toisiinsa ”ratkaisun” löytämiseksi ja lopettaakseen hintojen polkemisen.
- (76) Tridentin lausunnon mukaan Pasmenco Europe-ISC Alloys ja sen sinkkifosfaattimarkkinoilla toimivat kilpailijat olivat säännöllisesti yhteydessä toisiinsa jo kaudella 1989—1994. Pasmenco Europe-ISC Alloysin apulaismyyntipäälliköllä oli suora puhelinlinja, joka ei kulkenut yrityksen puhelinvaihteen kautta ja jota hän käytti ottaessaan yhteyttä kilpailijoihin. Tridentin mukaan kilpailijoiden kanssa keskusteltiin markkinoista ja hintatasoista⁽³¹⁾.
- (77) Lisäksi on luultavaa, että Pasmenco Europe-ISC Alloysin apulaismyyntipäällikkö tapasi kilpailijoita kahden kesken. Yksi Tridentin apulaismyyntipäälliköistä, joka oli Pasmenco-Europe-ISC Alloysin entinen työntekijä ja oli siirtynyt myöhemmin Britannian palvelukseen, muistaa otta-neensa osaa kokoukseen, jossa mukana oli Heubachin korkeamman johdon edustaja⁽³²⁾. Kokouksen tarkoituksena oli valittaa erään toisen kilpailijan aggressiivisesta käyttäytymisestä.
- (78) Tarkastuksen aikana löydettyistä asiakirjoista ilmenee, että eurooppalaisilla sinkkifosfaatin tuottajilla oli kilpailunvastaisia yhteyksiä jo vuosina 1980—1994.
- (79) Waardalsissa tehdyn tarkastuksen aikana löydetystä ”vierailuselostuksesta” ilmenee, että kilpailijoilla oli jo niinkin varhain kuin vuonna 1980 tapaamisia, joiden aikana vaihdettiin arkaluonteisia tietoja. Selostus, jonka Waardalsin apulaismyyntipäällikkö kirjoitti tavattuaan Pasmenco Europe-ISC Alloysin toimitusjohtajan ja markkinointipäällikön, kuuluu seuraavasti⁽³³⁾: ”Vierailuselostus ISC Alloys — Vierailu 18.12.1980 — (...) Alloys pyysi meitä olemaan tarjoamatta 630:tä puntaa alhaisempia hintoja vuoden 1981 ensimmäisellä neljänneksellä. Hintaa olisi nostettava 650—660 puntaan toisella neljänneksellä. He lupasivat nostaa hintojaan tälle tasolle, kun vanhat sopimukset on täytetty. Jos emme nostaisi hintoja, Alloys laskisi jyrkästi hintojaan kaikilla markkinoilla, myös Skandinaviassa. Korkeampien hintojen vastineeksi he ovat valmiit seuraavaan: 1. ostamaan meiltä 60 tonnia sinkkifosfaattia vuonna 1981, 2. ostamaan meiltä 100 tonnia sinkkifosfaattia vuonna 1982.”
- (80) Toisesta selostuksesta, joka on kirjoitettu vuoden 1991 loppupuolella ja jossa kerrotaan Brysselissä marraskuussa 1991 järjestetyn harts- ja pigmentinäyttelyn yhteydessä pidetystä kokouksesta, ilmenee samanlaisia yhteyksiä, sillä se kuuluu seuraavasti⁽³⁴⁾: ”(...) Kaikilla sinkkifosfaattikilpailijoillamme, Alloysilla, SNCZ:lla ja Heubachilla, oli omat näyttelyosastot ja ne olivat samaa mieltä siitä, että hintataso oli kohtuuttoman alhainen. Ne syyttivät toinen toistaan ja yleensä huonoja aikoja. Sain sellaisen vaikutelman, että ne puolustavat markkinaosuuksiaan kaikin keinoin ja jatkavat näin mahdollisimman kauan. Juuri ennen näyttelyä sinkkifosfaattia myytiin Saksassa kahdella Saksan markalla kilo, myyjinä olivat luultavasti sekä Heubach että SNCZ. Meidän hintamme [...]*:lle on tällä hetkellä [...]*. [SNCZ:n hallituksen puheenjohtajan nimi] sanoi olevansa hyvin huolestunut — ehkä ongelmien vuoksi? Vastasin, että mielestäni tuotantomäärien vapaaehtoinen supistaminen oli ainoa tapa vakauttaa markkinat — ja saada paremmat hinnat. Hän näytti yhtyvän tähän näkemykseen ja ryhtyy toimiin järjestääkseen kokouksen muiden tuottajien kanssa. (...)”
- 1.4.3 MARKKINOIDEN JAKAMINEN, HINTOJEN VAHVISTAMINEN JA ASIAKKAIDEN JAKAMINEN VUODESTA 1994 TOUKOKUUHUUN 1998
- (81) Komission tietojen mukaan sinkkifosfaattikartelli perustettiin maaliskuussa 1994. Kilpailijat pitivät säännöllisesti kokouksia ainakin neljän vuoden aikana. Toukokuussa 1998 kartellin jäsenet peruuttivat komission ja Eftan valvontaviranomaisen tarkastusten johdosta kartellikokouksen, joka oli tarkoitus pitää Amsterdamissa heinäkuussa 1998.
- 1.4.3.1 **Kartellin perustaminen vuonna 1994**
- (82) Ennen vuotta 1994 sinkkifosfaatin valmistajilla ei ollut järjestäytyneitä foorumeita tavatakseen ja keskustellakseen

yhteisen edun mukaisista asioista. Sinkkipölyn ja sinkkioksidin valmistajilla oli CEFICin järjestämät alan järjestöt, mutta sinkkifosfaatin valmistajille ei ollut vastaavaa toimialaryhmää.

(83) Tridentin ⁽³⁵⁾ mukaan ei ole täysin selvää, kuinka ensimmäinen kaikkien viiden valmistajan kokous järjestettiin tai koska kokous pidettiin. Näyttää siltä, että Pasmenco Europe-ISC Alloysin edustaja ehdotti James Brownille, SNCZ:lle, Waardalsille ja Heubachille tapaamista, jossa keskusteltaisiin alan järjestön perustamisen hyödyistä. Ensimmäinen kokous pidettiin lokakuun 1993 vaiheilla, ja siihen osallistui Heubachin, James Brownin, Pasmenco Europe-ISC Alloysin, SNCZ:n ja Waardalsin edustajat.

(84) Trident toteaa, että alustavan kokouksen tarkoituksena oli keskustella tavoista, joilla voitaisiin saada jonkinlainen järjestys markkinoille hintasotien lopettamiseksi. Pasmenco-Europe-ISC Alloysin edustaja ehdotti, että eräs tapa, jolla tämä voitaisiin toteuttaa, oli laatia järjestelmä, jonka avulla yritykset saisivat tietoja markkinaosuustaan. Hän ehdotti samantapaista järjestelmää, jonka CEFIC oli järjestänyt sinkkipölyn tuottajille. CEFIC toimi sinkkipölyn tuottajien ”vilpittömänä välittäjänä”. Kukin valmistaja toimitti tietoja tuotetuista ja myydyistä määristä. CEFIC kokosi tiedot yhteen ja toimitti tuottajille markkinoista yleiskuvan, jonka perusteella kukin tuottaja saattoi päätellä oman markkinaosuutensa.

(85) Trident toteaa edelleen, että Pasmenco-ISC Alloysin edustajan näkemys, sellaisena kuin se esitettiin ensimmäisissä kokouksissa vuoden 1993 lopussa ja vuoden 1994 alkupuolella, oli, että jos tuottajat tietävät oman markkinaosuutensa ja edellyttäen, että kukaan ei menettänyt merkittävästi markkinaosuuttaan, hinnat tietenkin liukuisivat ylöspäin, sillä enää ei tarvitsisi kilpailla asiakkaista aggressiivisesti alhaisilla hinnoilla. Tarkat tiedot yrityksen omasta markkinaosuudesta estäisivät yritystä ryhtymästä aggressiivisiin kilpailutoimiin siinä harhaluulossa, että se on menettänyt markkinaosuuttaan.

(86) Waardals kiistää osallistuneensa lokakuussa 1993 järjestettyyn kokoukseen ja toteaa, että Heubachin toimitusjohtaja otti siihen yhteyttä vuoden 1994 alkupuolella. Heubachin edustaja kutsui Waardalsin Lontooseen epäviralliseen tapaamiseen, jossa keskusteltaisiin sinkkifosfaatista. Kutsu esitettiin myös Britannian puolesta ⁽³⁶⁾.

1.4.3.2 Kartellin toiminta: maaliskuu 1994—toukokuu 1998

(87) Asiakirjatodisteiden sekä Waardalsin lausuman ja Tridentin lausunnon perusteella on selvitetty, että viiden sinkki-

fosfaatin tuottajan ensimmäinen monenvälinen kokous pidettiin viimeistään 24 päivänä maaliskuuta 1994.

(88) Britannian (Trident 15 päivästä maaliskuuta 1997 alkaen), Heubachin, James Brownin, SNCZ:n ja Waardalsin edustajat tapasivat säännöllisesti 24 päivän maaliskuuta 1994 ja 13 päivän toukokuuta 1998 välisenä aikana. Tämän ovat vahvistaneet kaikki viisi yritystä vastauksissaan komission tietopyyntöihin tai lausunnoissaan. Komissio on tunnistanut kuusitoista monenvälistä kartellikokousta.

(89) Waardalsin mukaan vaihdetut tiedot koskivat ainoastaan Eurooppaa, sillä ”klubi” ei käsitellyt Yhdysvaltojen ja muun maailman markkinoita, joilla klubilla olisi vähän vaikutusta paikallisen kilpailuympäristön vuoksi.

(90) Kokousten sisällöstä Trident toteaa, että ne noudattivat yleensä samaa kaavaa. Kokoukset kestivät noin tunnista puoleentoista tuntiin, ja niissä vertailtiin kunkin osallistujan markkinaosuutta Länsi-Euroopassa ⁽³⁷⁾ viimeiseltä neljännekseltä (tai koko vuodelta kunkin vuoden ensimmäisessä kokouksessa) edellisiin markkinaosuuksiin. Lisäksi keskusteltiin hintatasoista Englannin puntina Yhdistyneen kuningaskunnan osalta ja Saksan markkoina Saksan osalta. Saksan hinnat muunnettiin muiden Euroopan maiden valuutoiksi. Kokouksissa keskusteltiin myös toimituksista Teknokselle ja käytiin yleisiä keskusteluja uusista markkinatoimijoista, kuten uusista tuojista, markkinoille tulleista yrityksistä tai uusista kilpailevista tuotteista kuten dikalsiumfosfaatista ⁽³⁸⁾.

(91) On varmaa, että kunkin yrityksen markkinaosuuksista sovittiin ja ne jaettiin 9 päivänä elokuuta 1994 pidetyssä kokouksessa. Kussakin myöhemmin järjestetyssä tapaamisessa kukin osallistuja ilmoitti oman markkinaosuutensa Länsi-Euroopassa. Tätä lukua verrattiin alun perin sovittuun lukuun. Kunkin osallistujan vuosittaisista Länsi-Euroopan markkinaosuuksista keskusteltiin kunkin vuoden ensimmäisessä tapaamisessa (yleensä tammi- tai helmikuussa) ⁽³⁹⁾.

(92) Kussakin kokouksessa keskusteltiin myös hintatasoista ja asetettiin tonnihinta Englannin puntina Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoille ja Saksan markkoina Saksan markkinoille. Ensimmäisissä kokouksissa asetettiin kunkin alueen hinnat paikallisessa valuutassa. Myöhemmin Saksan markkoina ilmoitettu hinta muunnettiin muiden Euroopan maiden valuutoissa oleviksi hinnoiksi. Sovittuja viitehintoja sovellettiin 1—5 tonnin määriin, ja hinnat olivat ”asiakkaalle toimitettuna” (ts. ne sisälsivät rahtikustannukset). Eräissä kokouksissa keskustelu rajoitui tilanteen säilyttämiseen ennallaan. Trident toteaa, että sen sisäisissä hinnastoissa otettiin huomioon edellisessä kokouksessa keskustellut hinnat ⁽⁴⁰⁾.

- (93) Tridentin mukaan keskustelut eivät juurikaan vaihdelleet vuosien mittaan hintoja lukuun ottamatta. Kartellin loppuajankoina katsottiin, että hintataso ei ollut yhtä tärkeä, kunhan markkinaosuudet eivät muuttuneet. Trident toteaa, että tämän näkemyksen esitti alun perin James Brownin edustaja eivätkä muut osallistujat kiistäneet sitä. Trident uskoo, että tämä asennemuutos tapahtui vuoden 1997 aikana.
- (94) Waardals toteaa ⁽⁴¹⁾, että vuosi vuoden jälkeen kartellin "tuloksena" oli hintojen parempi yhtenäisyys Pohjoismaita lukuun ottamatta. Hinnat olivat Skandinavian maissa suositus hintoja alhaisemmat. Suositushinnat olivat Saksan markkinoiden mallin mukaan asetettuja hintoja, joita käytettiin vakiosuositus hintoina muissa maissa.
- (95) Suositushinnoilla pyrittiin ehkäisemään tuotteiden laajamittainen siirtely maiden rajojen yli. Hinnoista oli sanaton sopimus siltä osin, että niiden olisi oltava suurin piirtein Saksan hintojen mukaiset ⁽⁴²⁾.
- (96) Trident toteaa, että kokouksissa keskusteltiin säännöllisesti suomalaisen asiakkaan, Teknoksen, jakamisesta. Sovittiin, että tuottajat jakavat Teknokselle suuntautuvat toimitukset. Tälle asiakkaalle tarjottavasta hinnasta sovittiin, samoin kuin siitä, että kukaan muu kuin se valmistaja, jonka vuoro oli toimittaa sille tuotteita, ei tarjoaisi sovittua hintaa alhaisempaa hintaa ⁽⁴³⁾.
- (97) Tridentin lausunnon mukaan tähän järjestelyyn päädyttiin, koska Teknos oli ollut pitkään yksi Waardalsin suurimmista asiakkaista Skandinaviassa eikä Waardals halunnut menettää sitä varsinkaan Britannialle. Teknosta koskevan hintasodan välttämiseksi sovittiin, että Britannia, Heubach, SNCZ ja Waardals toimittavat vuorotellen tuotteita tälle asiakkaalle. Kussakin kokouksessa keskusteltiin seuraavan jakson toimittajasta.
- (98) Waardalsin selostus Teknokselle suuntautuvien toimitusten jakamisesta poikkeaa hieman edellä mainitusta. Sen mukaan se ei aluksi osallistunut tämän asiakkaan toimitusten jakamiseen, vaan epäili kolmea muuta yritystä tällaisesta salaisesta yhteistyöstä. Waardals toteaa, että vasta vuonna 1995 pidetyn kokouksen jälkeen, kun kokouksessa "Heubach, [Britannia] ja SNCZ myönsivät jakaneensa Teknoksen, Teknokselle tehtävistä toimituksista tuli säännöllinen keskustelunaihe tapaamisissa, joihin Waardals osallistui" ⁽⁴⁴⁾.
- (99) Waardals toteaa lisäksi, että se osallistui Teknos-järjestelyyn ainoastaan poikkeustapauksissa. Sen mukaan "ainoastaan kerran kyseiset kolme yritystä päättivät yksipuolisesti, että Waardalsin oli toimitettava säiliö Teknokselle, jotta varmistettaisiin, että Teknos ei alkaisi epäillä järjestelyä" ⁽⁴⁵⁾.
- (100) Viimeinen lausuma on joka tapauksessa yhdenmukainen Tridentin lausunnon kanssa, jonka mukaan "yhtiöt tiesivät, että Teknos voisi alkaa epäillä salaista yhteistyötä tässä asiassa, jos säännöllinen kierto otettaisiin käyttöön. Kartelliin osallistuneet yritykset noudattivat tämän vuoksi joustavampaa järjestelmää, esimerkiksi eräässä vaiheessa SNCZ oli Teknoksen valittu toimittaja kolme kertaa peräkkäin." ⁽⁴⁶⁾.
- (101) Kaudella 1994—1998 järjestettiin kahdenlaisia kartellikokouksia: "koko ryhmän epävirallisia kokouksia" ja tuottajien "tapauskohtaisia kokouksia". Kartellin jäsenet tapasivat säännöllisesti myös muissa — laillisissa — tilaisuuksissa, kuten "CEFICin teknisissä kokouksissa". Markkinoiden jakamista, hintojen vahvistamista ja asiakkaiden jakamista koskevista sopimuksista päätettiin yleensä koko ryhmän epävirallisissa kokouksissa.

1.4.3.3 Koko ryhmän kartellikokoukset 1994—1998

Vuosi 1994

- (102) Sinkkifosfaatin tuottajat loivat perustan markkinoiden jakamista, hintojen vahvistamista ja asiakkaiden jakamista koskeville sopimuksille vuonna 1994. Kartellin (jota kartellin osallistujat joskus kutsuvat "klubiksi") ensimmäinen kokous pidettiin 24 päivänä maaliskuuta 1994 Lontoossa Holiday Inn Heathrow Airport -hotellissa. Kokoukseen osallistuivat Britannian, Heubachin, James Brownin, SNCZ:n ja Waardalsin edustajat ⁽⁴⁷⁾.
- (103) Eräs syy kokouksen järjestämiseen oli, että alhaiset hinnat Pohjoismaissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa

- alkoivat tuntua koko Euroopassa hintojen ja ostopoliitikojen jatkuvasti kansainvälistyessä.
- (104) Keskustelun aikana päätettiin vakiinnuttaa silloinen tilanne Euroopassa toimitettujen sinkkifosfaattimäärien osalta. Waardalsin mukaan kartelli perustui periaatteelle ”vain määriä, ei hintoja”, mutta päätettiin myös, että hinnat eivät saisi erota toisistaan liikaa eri maissa, jotta tuotteita ei siirrettäisi rajojen yli ⁽⁴⁸⁾. Myöhemmistä kokouksista käsin kirjoitetut muistiinpanot osoittavat, että kansallisia suosituslukuja käytettiin laajalti ⁽⁴⁹⁾.
- (105) Järjestelmän valvomiseksi päätettiin lähettää kaikki luvut CEFICille, joka yhdistäisi myyntitiedot ja lähettäisi takaisin kokonaisluvut. Viiteosuuksista sovittaisiin Saksa, Yhdistynyt kuningaskunta, Skandinaviaa ja Ranskaa koskevien vuosien 1991—1993 lukujen perusteella ⁽⁵⁰⁾.
- (106) Tuottajien väliset yhteydet ilmenevät myös Waardalsin edustajan 21 päivänä huhtikuuta 1994 kirjoittamasta selonteosta, joka koskee Waardalsin käyntiä asiakkaiden [...] luona 11—13 päivänä huhtikuuta 1994, ja siinä viitataan yleiseen epäilykseen sinkintuottajien hintayhteistyöstä ⁽⁵¹⁾: ”Vastauksena suoraan kysymykseen, miksi emme voi tarjota [...] -toimitettuna [...]*, vastasin, että tämä johtuu korkeammasta rahdista [...]* verrattuna [...]*. Tämä selitys hyväksyttiin. [...]* painotti haluavansa W:n olevan sinkkifosfaatin päätoimittaja, tietenkin sillä edellytyksellä, että olemme kilpailukykyisiä. Luulen, että tämä johtuu sinkintuottajien sovittua hintayhteistyötä koskevasta yleisestä epäilyksestä. [...] Lopuksi voidaan mainita, että [...]* pelauttaa tarkoituksella toimittajia toisiaan vastaan näyttämällä tulosteita kilpailijoiden tarjouksista. Alloysin/J. Brownin kanssa käymieni suullisten keskustelujen perusteella tiedän, että mainitut tarjoukset ovat oikeita.”
- (107) Seuraava tapaaminen pidettiin Lontoossa 3 päivänä toukokuuta 1994 Hotel Excelsior Heathrow Airport -hotellissa. Kokoukseen osallistuivat Britannian, Heubachin, James Brownin, SNCZ:n ja Waardalsin edustajat.
- (108) Lopullinen sopimus myyntilukujen lähettämisestä CEFICille tehtiin viimeistään tässä kokouksessa, sillä seuraavana päivänä eli 4 päivänä toukokuuta 1994 Britannian edustaja lähetti faksin CEFICille ja vahvisti tuottajien hyväksyneen CEFICin tarjouksen. Lisäksi kyseinen edustaja antoi viiden tuottajan nimet ja yhteystiedot ja pyysi CEFICiä lähettämään kyselyt niille kaikille vuosilta 1991, 1992 ja 1993 ja vuodelta 1994 kuukausittain ⁽⁵²⁾.
- (109) Toukokuun 26 päivänä 1994 päivätyssä kirjeessä, joka oli osoitettu Britannian, Heubachin, James Brownin, SNCZ:n ja Waardalsin edustajille, CEFIC viittasi sinkkifosfaatin tilastoryhmän perustamiseen CEFICin alakohdaiten ryhmien puitteissa ja pyysi ”historiallisia tilastoja vuosilta 1991, 1992 ja 1993”, jotka oli toimitettava sille 15 päivään kesäkuuta 1994 mennessä ⁽⁵³⁾. CEFIC lähetti 15 päivänä kesäkuuta 1994 muistutuksen Waardalsille, jotta tämä lähettäisi pyydetyt tiedot vuosilta 1991—1993 ja tammi-toukokuulta 1994 ⁽⁵⁴⁾.
- (110) Kaikki viisi tuottajaa lähettivät myyntilukunsa CEFICille. Esimerkiksi Waardals lähetti tiedot faksilla 15 päivänä kesäkuuta 1994 ja SNCZ kirjeitse 14 päivänä kesäkuuta 1994 ⁽⁵⁵⁾.
- (111) Britannian, Heubachin, James Brownin, SNCZ:n ja Waardalsin edustajille osoitetussa 28 päivänä heinäkuuta 1994 päivätyssä kirjeessä, jonka otsikko on ”Tilastot — historiallinen tarkastelu 1991—1993”, vahvistetaan, että CEFIC oli tehnyt analyysin markkinoiden kokonaiskoosta näiltä vuosilta ja lähettänyt sen viidelle sinkkifosfaatin tuottajalle vuoden 1994 kesäkuun loppuun mennessä ⁽⁵⁶⁾.
- (112) Kunkin kartellinjäsenen markkinaosuudet jaettiin 9 päivänä elokuuta 1994 pidetyssä kokouksessa, joka järjestettiin Lontoossa Ramada Heathrow Airport -hotellissa. Kokoukseen osallistuivat Britannian, Heubachin, James Brownin, SNCZ:n ja Waardalsin edustajat ⁽⁵⁷⁾.

- (113) Britannian edustajan ja Waardalsin edustajan samanaikaisista muistiinpanoista (jotka on molemmat tehty Ramada-hotellin paperille) ilmenee kunkin yrityksen markkinaosuus vuosina 1991, 1992, 1993 ja 1994. Nämä markkinaosuudet pyöristettiin ylöspäin markkinaosuuksien jakamiseksi seuraavasti: Heubach 24 prosenttia, Britannia 24 prosenttia, SNCZ [...]*, Waardals [...]* ja James Brown 6 prosenttia. Näiden kahden asiakirjan väliset yhtäläisyydet ovat erityisen huomattavia:

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 1: Britannian edustajan käsinkirjoittamat muistiinpanot

		91	92	93	4td
[...]*	Heubach	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*
[...]*	James Brown	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*
[...]*	W.	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*
[...]*	BAC	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*
[...]*	SNCZ	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*
107.71					
Heu [...]*					
BAC [...]*					
SNCZ [...]*		10 000			
W [...]*		5 500			
B [...]*					

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 2: Waardalsin edustajan käsinkirjoittamat muistiinpanot

	1991	1992	1993	1994	
Heubach	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*
J. Brown	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*
W.	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*
Alloys	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*
SNCZ	[...]*	[...]*	[...]*	[...]*	
			[...]* All.		
			[...]* Heub.		
			[...]* SNCZ		
			[...]* W		
			6		

- (114) Britannian edustaja esitti näkemyksensä 9 päivänä elokuuta 1994 pidetyssä kokouksessa, että jos kaikki yhtiöt olivat tyytyväisiä markkinaosuuksiinsa ja jos markkinaosuudet olivat pysyneet vakaina useita vuosia, ei olisi syytä alentaa hintoja aggressiivisesti aikaisempien vuosien tapaan niin kauan kuin markkinaosuudet eivät muuttuisi merkittävästi ⁽⁵⁸⁾.

- (116) Toinen kartellikokous pidettiin 25 päivänä marraskuuta 1994 Lontoossa Novotel Heathrow Airport -hotellissa. Kokoukseen osallistui Britannian, Heubachin, James Brownin, SNCZ:n ja Waardalsin edustajat ⁽⁶⁰⁾.

Vuosi 1995

- (115) Tridentin mukaan kaikki kokouksen osanottajat hyväksyivät tämän näkemyksen. Tulos oli se, että kukin viidestä yrityksestä sopi käyttävänsä aikaisempia markkinaosuuksiaan Euroopassa tulevan markkina-asemansa vertailuarvona ⁽⁵⁹⁾.

- (117) Vuoden 1995 alussa pidettiin "kolmenvälinen" kokous 9 päivänä tammikuuta 1995 Manchester Airport Forte Crest -hotellissa Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Tähän kokoukseen osallistui James Brownin, Britannian ja Waardalsin edustajat. James Brown oli järjestänyt koko-

- uksen yrittääkseen luoda paremmat suhteet Britannian ja Waardalsin välille.
- (118) James Brown pyrki luomaan järjestelyn, jossa Waardals luopuisi tarjoamasta alhaisia hintoja asiakkaille Yhdistyneessä kuningaskunnassa, erityisesti International Pain-tille, ja jossa Britannia Alloys rajoittaisi toimintojaan Skandinaviassa, erityisesti norjalaisen Jotunin suhteen. Tridentin mukaan tällaiseen sopimukseen ei päästy.
- (119) Waardals vahvistaa kokouksen ja sen sisällön sekä sen, että tavoitteena olleeseen sopimukseen ei päästy. Waardals lisää tämän johdosta, että se ”menetti Jotunin, suurimman asiakkaansa, Britannia Alloysille”⁽⁶¹⁾.
- (120) Vuoden 1995 ensimmäinen ”koko ryhmän” kartellikokous pidettiin Lontoossa Novotel Heathrow Airport -hotellissa 27 päivänä maaliskuuta 1995. Waardals vastasi järjestelyistä⁽⁶²⁾. Britannian, Heubachin ja Waardalsin edustajat osallistuivat kokoukseen. Waardalsin mukaan myös James Brownin ja SNCZ:n edustajat osallistuivat kaikkiin kokouksiin⁽⁶³⁾. James Brown toteaa, että sen edustaja ei osallistunut tähän kokoukseen⁽⁶⁴⁾. SNCZ ei ole ilmoittanut sen edustajan osallistuneen tähän kokoukseen. Tämän kartellikokouksen esityslista löydettiin kuitenkin SNCZ:n tiloista komission tutkimuksen aikana⁽⁶⁵⁾. Asiakirjassa on monia merkintöjä, jotka osoittavat, että ne tehnyt henkilö oli läsnä kokouksessa, jossa asiakirjasta keskusteltiin. Näin ollen voidaan päätellä, että myös SNCZ oli edustettuna tässä kokouksessa.
- (121) Kokouksen asialista kuuluu seuraavasti: ”ASIALISTA — KOKOUS 27.3.1995 — 1) 1994: Kokonaisuus ja markkinaosuudet Länsi-Euroopassa; 2) 1994: Myynti, kilpailu, hintakehitys Saksassa, Ranskassa, Benelux-maissa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Pohjoismaissa, USA:ssa, muualla maailmassa; 3) Kehitys v. 1995 ensimmäisellä neljänneksellä ja näkymät loppuvuodeksi 1995; 4) Larvikin uusi fosfaattituotanto Australiassa — kapasiteetti”; 5) Kysymyksiä/vastauksia; 6) Tiivistelmä; 7) Uuden kokouksen päivämäärä.
- (122) Waardalsin tiloista löydetyissä muistiinpanoissa⁽⁶⁶⁾, jotka on päivätty 30 päivänä maaliskuuta 1995 ja osoitettu yhtiön korkeammalle johdolle, kerrotaan kokouksen kulusta, ja niistä ilmenee, että Waardals on vaatinut sovitun markkinaosuutensa lisäämistä. Muistiinpanoissa todetaan seuraavaa: ”He eivät halunneet keskustella yhtiömme suuremmasta markkinaosuudesta viimeisessä kokouksessamme 27.3.1995”⁽⁶⁷⁾. Sanalla ”he” tarkoitetaan selvästi muita kartellinjäseniä. Waardals oli ilmeisesti aikonut tehdä seuraavan pyynnön: ”1) [...]*; 2) [...]*; 3) [...]*; 4) täysjäsen ja asiakkaiden jako; 5) meidän osuutemme: toiminnan supistaminen tonni tonnilta”⁽⁶⁸⁾. Nämä sanat viittaavat todennäköisesti mahdollisuuteen myydä [...]*:lle, saada [...]*:n markkinaosuus Suomessa ja [...]*:n markkinaosuus kokonaisuusmarkkinoista sekä tulla kartellin täysjäseneksi, jolle on määrätty tietyt asiakkaat.
- (123) Muut osallistujat vastustivat kuitenkin markkinaosuuden lisäämistä koskevaa pyyntöä eikä muita ehdotuksia esitetty kokouksessa⁽⁶⁹⁾.
- (124) Kokous ja muiden yritysten kielteinen asenne antoivat Waardalsille lisäsyn uskoa, että muut pettivät sitä. Waardals sanoo, että 27 päivänä maaliskuuta 1995 pidetyssä kokouksessa myönnettiin nimenomaan, että Heubach, Britannia ja SNCZ olivat jakaneet toimitukset suomalaiselle Teknokselle niin, että kukin toimitti sille vuorollaan määrän, joka vastasi neljänestä vuoden toimituksista⁽⁷⁰⁾. Waardalsin edustajan 30 päivänä maaliskuuta 1995 tekemissä muistiinpanoissa todetaan, että ”3) Markkinaosuutemme, [...]*, on liian alhainen. Alloysilla, Heubachilla ja SNCZ:lla on kullakin [...]*. Loput 6 prosenttia menee James Brownille. 4) Kilpailijoillamme, jotka kaikki valmistavat sinkkioksidia, on sisäistä yhteistyötä ”klubin” sisällä. Ne ovat keskenään jakaneet asiakkaat/markkinat meidän kustannuksellamme. Ne ovat itse myöntäneet, että tätä yhteistyötä on harjoitettu mm. Suomessa ja että tämä on myös syynä siihen, miksi kaikilla kolmella on [...]*”⁽⁷¹⁾.
- (125) Maaliskuun 30 päivänä 1995 päivätyissä muistiinpanoissa arvioitiin myös kartellijäsenyyden etuja (esim. ”saavutettu korkeammat hinnat v. 1995 ensimmäisellä neljänneksellä”) ja haittoja (esim. ”Laitonta. Voi olla meille suuria kielteisiä seurauksia, jos meidän toimintamme havaitaan”)⁽⁷²⁾. Waardalsin muita tuottajia kohtaan tuntema suuttumus johti sen väliaikaiseen vetäyty-

miseen kartellista huhtikuussa 1995, jolloin Waardals ilmoitti CEFICille, että se ei enää ilmoittaisi yhtiön myyntilukuja ⁽⁷³⁾.

(126) CEFIC ilmoitti 3 päivänä toukokuuta 1995 muille sinkkifosfaatin tuottajille Waardalsin päätöksestä olla toimittamatta myyntilukuja ⁽⁷⁴⁾. SNCZ lähetti CEFICille 2 päivänä kesäkuuta 1995 faksin ⁽⁷⁵⁾, jossa se totesi ilmoittavansa CEFICille kantansa tilastojen lähettämisen jatkamisesta 13 päivänä kesäkuuta 1995, toisin sanoen päivän jälkeen, jolloin seuraava kartellikokous oli määrä pitää. Asiakirjatodisteista ilmenee, että se jatkoi tietojen lähettämistä CEFICille ⁽⁷⁶⁾.

(127) Tridentin mukaan toinen kartellikokous pidettiin Lontoossa 12 päivänä kesäkuuta 1995 Heathrow'n lentoasemalla sijaitsevassa hotellissa ja kaksi sen edustajaa osallistui tapaamiseen ⁽⁷⁷⁾.

(128) Komissiolla on todisteita, että Waardalsin edustajat olivat Lontoossa, Heathrow'n Novotel-hotellissa 11—12 päivänä kesäkuuta 1995 ⁽⁷⁸⁾. Erään Waardalsin työntekijän kalenteriinsa kirjoittamien merkintöjen mukaan myös Heubachin edustaja oli läsnä tässä kokouksessa.

(129) Waardals vahvistaa vastauksessaan väitetiedoksiintoon, että se ja Heubachin edustaja todella ottivat osaa mainittuna päivänä Lontoossa järjestettyyn kokoukseen, mutta lisää, että se "ei osallistunut tuona päivänä mihinkään klubikokoukseen" ⁽⁷⁹⁾.

(130) Asiakirjatodisteiden mukaan Waardals lopulta lähetti vuodelta 1995 pyydytetyt markkinaluvut CEFICille. Waardals ja muut tuottajat lähettivät CEFICille yhteenlasketut luvut tammi -kesäkuulta 1995 ⁽⁸⁰⁾. Heinäkuusta 1995 lähtien myyntimäärät ilmoitettiin jälleen kuukausiperusteella. Näin ollen Waardalsin mahdollinen vetäytyminen kartellista kesti ainoastaan hyvin lyhyen ajan. Waardals myöntää tämän vastauksessaan väitetiedoksiintoon.

(131) Waardals toteaa kuitenkin lisäksi, että "vetäydyttyään klubista huhtikuussa 1995 Waardals sai tilauksen Teknokselta omin neuvoin ja muiden tekemän jakosopimuksen ulkopuolella ja toimitti säiliön Teknokselle viikolla 16" ⁽⁸¹⁾.

(132) Seuraava kartellikokous pidettiin 15 päivänä syyskuuta 1995 Lontoossa Novotel Heathrow Airport -hotellissa. Kokoukseen osallistuivat Waardalsin, Britannian, Heubachin, James Brownin ja SNCZ:n edustajat ⁽⁸²⁾.

Vuosi 1996

(133) Vuonna 1996 kartellikokouksia pidettiin 22 päivänä tammikuuta ⁽⁸³⁾ Pariisissa Hotel Mercuressa sekä 21 päivänä toukokuuta ⁽⁸⁴⁾ ja 10 päivänä syyskuuta ⁽⁸⁵⁾ Lontoossa Novotel Heathrow Airport -hotellissa. Kaikkiin kokouksiin osallistuivat Britannian, Heubachin, SNCZ:n ja Waardalsin edustajat. James Brown oli läsnä 22 päivänä tammikuuta ja 10 päivänä syyskuuta 1996 pidetyissä kokouksissa ⁽⁸⁶⁾. Keskustelut näissä tapaamisissa noudattivat tavanomaista kaavaa, johon sisältyi muun muassa kunkin osallistujan myynnin ilmoittaminen ja vertailu sekä suositushintojen määrittäminen ⁽⁸⁷⁾.

(134) Käsikirjoitetuissa muistiinpanoissa ⁽⁸⁸⁾, jotka löydettiin tarkastuksen aikana kansioista, jonka otsikkona oli "Cefic 21.5.96", on laskelma Waardalsin vuonna 1995 myymästä sinkkifosfaatista, ja siitä ilmenee Waardalsin Euroopassa myymän sinkkifosfaatin kokonaismäärä [...]*. Tämän jälkeen esitetään kaikkien valmistajien Euroopassa myymän sinkkifosfaatin kokonaismäärä kyseisenä vuonna [...]* (mikä vastaa CEFICin vuoden 1995 tilastoja) ja ilmoitetaan kunkin viiden tuottajan myymä määrä ja niiden markkinaosuudet. Luvut ennen tekstejä "SNCZ" ja "Alloys" (Britannia) vastaavat täysin näiden yhtiöiden CEFICille lähettämiä lukuja vuodelta 1995 ⁽⁸⁹⁾. Muistiinpanoissa on mainittu myös perushinnat kussakin Euroopan maassa. Päivämäärä "21.5." (toisin sanoen kokouspäivä) on kirjoitettu sivun alalaitaan.

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 3 ⁽⁹⁰⁾: Waardalsin edustajan käsikirjoittamat muistiinpanot

ZP — [myyntimme]:			
...			
[Eurooppa kok.] [...]*		[...]*	[...]*
		[...]* (Alloys)	[...]*
		[...]* Heubach	[...]*
		[...]* SNCZ	[...]*
		[...]* Brown	[...]*
FR	[...]*		
IT	[...]*		
NLG	[...]*		
DK	[...]*	[Belgia]	[...]*
N	[...]*		
S	[...]*		
SF	[...]*	[...]*	

- (135) CEFIC ilmoitti yrityksille vuonna 1996, että ZIPHO, jonka kautta tilastot koottiin, olisi perustettava virallisesti. Koska yritykset eivät halunneet maksaa tästä aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia ⁽⁹¹⁾, ne tarkastelivat muita mahdollisuuksia tilastojen laatimiseksi.

Vuosi 1997

- (136) Seuraava kartellikokous oli alun perin suunniteltu pidettävän 22 päivänä tammikuuta 1997. Waardals varasi 5 päivänä joulukuuta 1996 kokoushuoneen kahdeksalle henkilölle Novotel Heathrow -hotellista. Kokousta oli kuitenkin lykättävä ja Waardals peruutti varauksen 9 päivänä, tammikuuta 1997 ⁽⁹²⁾.
- (137) Kokous pidettiin lopulta 4 päivänä helmikuuta 1997 Lontoon Heathrow'lla sijaitsevassa Holiday Inn Crowne Plaza -hotellissa ⁽⁹³⁾. Kokoushuonevarauksen teki Britannia. Kokoukseen osallistuivat Britannian, Heubachin, James Brownin, SNCZ:n ja Waardalsin edustajat ⁽⁹⁴⁾.
- (138) Holiday Inn -hotellin paperille käsin kirjoitetuista muistiinpanoista ⁽⁹⁵⁾ selviää, että kokouksessa keskusteltiin sinkkifosfaatin myynnistä Euroopassa vuonna 1996 ja laskettiin yhtiöiden markkinaosuudet. Tutkimuksen aikana Waardalsin edustaja totesi lausunnossaan, että asiakirja oli luultavasti kirjoitettu Lontoossa tammikuussa 1997 viiden sinkkifosfaattituottajan kokouksessa. "SNCZ":n ja "BA":n (Britannia) jälkeen ilmoitetut luvut vastaavat näiden yhtiöiden CEFICille lähettämiä lukuja vuodelta 1996 ⁽⁹⁶⁾.

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 4 ⁽⁹⁷⁾: Waardalsin edustajan käsikirjoittamat muistiinpanot

W.	[...]* [...]*	Teknos: SNCZ 6 [kuukauden ajan]
H	[...]* [...]* FIM [...]* —	[nyt] [...]*
BA	[...]* [...]*	
SNCZ	[...]* [...]* FIM: [Me] [...]*	Teknos DK!
J.B.	[...]* [...]*	

- (139) Näyttää siltä, että SNCZ oli myynyt kiintiötään vähemmän ja sille "annettiin" Teknos kuudeksi kuukaudeksi. SNCZ:n hinnan Teknoselle piti olla [...]* ja Waardalsin [...]*.

- (140) Perushintoja ehdotettiin useille Euroopan maille. Saksan osalta ehdotettiin sovellettavan heti hintaa, joka oli 3,30 Saksan markkaa kilolta (3,40 Saksan markkaa kilolta erän ollessa alle viisi tonnia). Yhdistyneessä kuningas-

kunnassa ehdotettu hinta oli 1,20 Englannin puntaa (1,24 alle viiden tonnin osalta). Ranskassa hinta oli 10,80 Ranskan frangia (11,10 alle viiden tonnin osalta). Belgiassa heti veloitettava hinta oli 62 Belgian frangia ja toisesta vuosineljänneksestä alkaen 65 frangia. Samoin Alankomaissa heti käyttöön otettava hinta oli 3,35 Alankomaiden guldenia (3,65 alle viiden tonnin osalta). Hinta oli tarkoitus korottaa 3,50 guldeniin (3,80 guldeniin alle viiden tonnin osalta) toisella vuosineljänneksellä. Tanskassa oli tarkoitus seurata Saksan hintaa. Suomessa ehdotettu hinta oli 10 Suomen markkaa ja Italiassa 3 000 Italian liiraa. Norjan osalta ei ilmeisesti tehty hintaehtotusta.

- (141) Mainitut hinnat vastaavat täysin Britannian helmikuussa 1997 antamia sisäisiä hintaohjeita ⁽⁹⁸⁾ sinkkifosfaatin myyntiä varten "1 000—4 999 kilon" ja "yli 5 000 kilon" osalta. Ohjeista ilmenee myös, että hinnat olivat "vähimmäishintatasoja" ja että niitä "ei pitäisi alentaa keskustelematta etukäteen [työntekijän nimi] kanssa". Nimi viittaa Britannian puolesta kartellikokouksiin osallistuneeseen henkilöön.
- (142) Sinkkifosfaattiin liittyvien asioiden lisäksi keskusteltiin muistakin aiheista, esimerkiksi kalsiumfosfaatin tai sinkkioksidin hinnoista, kuten käsikirjoitetuista muistiinpanoista ilmenee ⁽⁹⁹⁾.
- (143) Tarkastuksessa löydettiin myös toiset Waardalsin edustajan käsikirjoittamat muistiinpanot ⁽¹⁰⁰⁾, jotka koskevat markkinaosuuksien laskemista. On hyvin todennäköistä, että ne kirjoitettiin juuri ennen tätä kokousta tai kokouksen aikana. Niissä vertaillaan Waardalsin todellista ja sovittua markkinaosuutta vuonna 1996. Taulukkoon on ensin merkitty sinkkifosfaatin kokonaismyynti kalenterikuukausittain ja Waardalsin myynti. Sen jälkeen siihen on merkitty, että Waardals on myynyt 25 tonnia yli [...] markkinaosuutensa, josta oli sovittu 9 päivänä elokuuta 1994 pidetyssä kokouksessa.

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 5 ⁽¹⁰¹⁾: Waardalsin edustajan käsikirjoittamat muistiinpanot

[Kok.]	[Myyntimme]	%
...	...	...
---	---	...
[...]*MT	[...]*	[...]*
[...]*	[...]*	
	+ 25 t	

- (144) Sen jälkeen, kun sinkkifosfaatin tuottajat olivat kesäkuussa 1994 toimittaneet CEFICille "historialliset luvut", ne lähettivät säännöllisesti CEFICille tietoja sinkkifosfaatin myyntimääristä ainakin tammikuuhun 1997 asti. CEFICin asettamat määräajat kuukausitietojen lähettämi-

seksi olivat hyvin lyhyet. Sinkkifosfaatin tuottajat saivat puolestaan CEFICiltä yhdistetyt tiedot hyvin nopeasti, useimmiten seuraavan kuukauden 20:nneen päivän vaiheilla. Näin tuottajat tiesivät aina hyvin markkinoilla myydyt määrät.

- (145) CEFICin palvelujen ylimääräisiä kustannuksia koskeneet erimielisyydet vuonna 1996 johtivat siihen, että Heubachin edustaja lähetti 14 päivänä helmikuuta 1997 Britannialle, James Brownille, SNCZ:lle ja Waardalsille faksin, jossa se ilmoitti Heubachin päättäneen lopettaa tietojen lähettämisen CEFICille ja pyysi muita tuottajia tekemään samoin⁽¹⁰²⁾. Samaan aikaan Heubach pyysi muiden tuottajien näkemyksiä tilastotietojen käsittelyn siirtämisestä VdMI:lle. Heubachin edustajan ja VdMI:n edustajan oli tarkoitus keskustella yksityiskohdista piakkoin⁽¹⁰³⁾.
- (146) Heubach lähetti 6 päivänä maaliskuuta 1997 faksin CEFICille ilmoittaen tälle, että se ei halunnut jatkaa toimintaa ZIPHOssa tilasto- tai toimialaryhmäkohtaisella perusteella ja että sen vuoksi se ei enää toimittaisi tilastotietoja kyseisestä päivästä lähtien. Jäljennös faksista lähetettiin Waardalsille, Britannialle, SNCZ:lle ja James Brownille⁽¹⁰⁴⁾.
- (147) Trident ilmoitti CEFICille 25 päivänä maaliskuuta 1997 päivätyllä faksilla, että se ei halua jatkaa toimintaa ZIPHOssa⁽¹⁰⁵⁾.
- (148) Heubach lähetti 29 päivänä maaliskuuta 1997 faksin Waardalsille ilmoittaen tälle VdMI:n työntekijän osoitteen ja nimen. VdMI oli organisaatio, jolle vastedes aiottiin lähettää markkinatiedot. Vuoden 1997 ensimmäistä neljänestä koskevat tiedot oli lähetettävä sille huhtikuun alussa⁽¹⁰⁶⁾.
- (149) VdMI otti hoitaakseen CEFICin aikaisemmin hoitaman tehtävän huhtikuussa 1997. Jo 1 päivänä huhtikuuta 1997 VdMI pyysi faksitse tuottajia lähettämään vuoden 1997 ensimmäisen neljänneksen luvut 14 päivään huhtikuuta 1997 mennessä⁽¹⁰⁷⁾.
- (150) VdMI:n edustaja lähetti 14 päivänä huhtikuuta 1997 Tridentille faksin (joka jäljennettiin kaikille muille sinkkifosfaatin tuottajille), jossa esiteltiin järjestöä ja selitettiin sen tehtäviä⁽¹⁰⁸⁾.
- (151) Seuraava kartellikokous järjestettiin 22 päivänä huhtikuuta 1997 Pariisissa Roissy-Charles de Gaullen lentoaseman Novotel-hotellissa. Kokoushuone varattiin SNCZ:n "sisaryhtiön" Silarin nimellä. Silar varasi huoneet myös Waardalsin kahdelle edustajalle Roissy-Charles de Gaullen lentoaseman Ibis-hotellista⁽¹⁰⁹⁾. Kokoukseen osallistuivat Heubachin, James Brownin, SNCZ:n, Tridentin ja Waardalsin edustajat⁽¹¹⁰⁾.

- (152) Muistiinpanoista ja matka-asiakirjoista ilmenee, että Waardalsin kaksi edustajaa olivat Pariisiin Ibis-hotellissa 21—22 päivänä huhtikuuta 1997 ja että he tapasivat Tridentin ja Heubachin edustajat⁽¹¹¹⁾.

- (153) Tarkastuksessa löydettiin Waardalsin edustajan käsin kirjoittamat muistiinpanot⁽¹¹²⁾, joista ilmenee, että kokouksessa oli vaihdettu arkaluonteisia myyntitietoja. Luvut ja markkinaosuudet koskevat vuoden 1997 ensimmäisen neljänneksen myyntiä.

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 6: Waardalsin edustajan käsin kirjoittamat muistiinpanot

22.4.	Pariisi:	SNCZ:	[...]*	—	[...]*
		Trident	[...]*	—	[...]*
		Heubach	[...]*	—	[...]*
		Waard.	[...]*	—	[...]*
		J.B.	[...]*	—	[...]*
			[...]*		

- (154) Toukokuun 13 päivänä 1998 tehdyn tarkastuksen aikana Waardalsin edustaja vahvisti näistä muistiinpanoista antamassaan lausunnossa, että ne viittaavat kokoukseen, joka pidettiin 22 päivänä huhtikuuta 1997 Pariisissa Charles de Gaullen lentoasemalla sijaitsevassa Novotel-hotellissa.
- (155) Muistiinpanoissa SNCZ:n, Tridentin ja Heubachin kohdalla olevat luvut vastaavat täysin lukuja, jotka kyseiset yhtiöt olivat lähettäneet VdMI:lle kyseistä vuosineljänestä koskevien tilastojen laatimiseksi⁽¹¹³⁾.
- (156) SNCZ:n edustajan käsin kirjoittamat muistiinpanot, jotka on päivätty 6 päivänä maaliskuuta 1997, kuuluvat seuraavasti: "Réunion 22.04.97 de coordination à Paris" [Koordinointikokous 22.4.97 Pariisissa]⁽¹¹⁴⁾.
- (157) Sinkkifosfaatin tuottajat pitivät 17 päivänä heinäkuuta 1997 kokouksen Kööpenhaminan Skandinavia-hotellissa⁽¹¹⁵⁾. Kokoukseen osallistuivat Heubachin, James Brownin, SNCZ:n, Tridentin ja Waardalsin edustajat⁽¹¹⁶⁾.
- (158) Waardalsin edustaja oli tehnyt vuoden 1997 päiväkirjaansa seuraavat merkinnät tästä kokouksesta⁽¹¹⁷⁾:
- (159) 16 päivänä heinäkuuta 1997: "Lähtö Kööpenhaminaan, hotelli Skandinavia."
- (160) 17 päivänä heinäkuuta 1997: "Sinkkifosfaattikokous Kööpenhaminassa. Me olemme isäntiä! Ei arvostelijoita."
- (161) Käsikirjoitetuista muistiinpanoista⁽¹¹⁸⁾ ilmenee, että kokouksessa vaihdettiin arkaluonteisia myyntilukuja, keskusteltiin niistä ja vahvistettiin vähimmäishinnat. Muis-

tiinpanojen kaksi ensimmäistä riviä viittaavat vuoden 1997 ensimmäiseen ja toiseen neljännekseen. Saman vuoden yrityskohtaiset myyntimäärät, jotka on merkitty muistiinpanoihin otsakkeiden "H" [Heubach], "T.A." [Trident] ja "SNCZ" perään, vastaavat täysin lukuja, jotka kyseiset yhtiöt olivat lähettäneet VdMI:lle tilastojen laatimiseksi ⁽¹¹⁹⁾.

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 7 ⁽¹²⁰⁾: Waardalsin edustajan käsinkirjoittamat muistiinpanot

	[Kok.]		[Osuutemme]
1. [NEL.]	[...]*	[...]*	[...]*
2. [QTR.]	[...]*	[...]*	[...]*
	[...]*	[...]*	[...]* [...]*
	<u>+ 245</u>	<u>+ 245</u>	
	[...]*		
H.:	[...]*	[...]*	≡[...]*
T.A.:	[...]*	[...]*	~~27~~ [...]* [...]*
SNCZ:	[...]*	[...]*	[...]* [...]*
J.B.	[...]*	[...]*	[...]*

- (162) Samoista muistiinpanoista ilmenee, että perushinnat vahvistettiin useille Euroopan maille (Saksa, Ranska, Yhdistynyt kuningaskunta, Alankomaat, Belgia, Ruotsi, Norja, Suomi, Tanska ja Italia). Ensimmäinen hintasarake koskee yli viiden tonnin määriä.

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 8: Waardalsin edustajan käsinkirjoittamat muistiinpanot

[...]*

- (163) Täsmälleen samat hinnat on ilmoitettu Tridentin sisäisissä hintaohjeissa heinä-elokuulta 1997 ⁽¹²¹⁾. Ohjeista ilmenee myös, että hinnat olivat "vähimmäishintatasoja" ja että niitä "ei pitäisi alentaa keskustelematta etukäteen [työntekijän nimi] kanssa". Nimi viittaa Tridentin puolesta kartellikokouksiin osallistuneeseen henkilöön.
- (164) Samoien muistiinpanojen mukaan Teknos osoitettiin Heubachille hintaan 3,35 Saksan markkaa: "Teknos: Heub. : DEM 3,35".
- (165) Vuoden 1997 viimeinen kartellikokous pidettiin 16 päivänä lokakuuta Hampurin lentoaseman Gavinchi-hotellissa. Kokoukseen osallistuivat Heubachin, James Brownin, SNCZ:n, Tridentin ja Waardalsin edustajat ⁽¹²²⁾.

- (166) Waardalsin edustaja on kirjoittanut käsin kansioon huomautuksen "Hampuri, 16.10.97..." ⁽¹²³⁾.

- (167) Tarkastuksessa löydettyistä käsinkirjoitetuista muistiinpanoista ⁽¹²⁴⁾ ilmenee, että tuottajat vaihtoivat arkaluonteisia myyntitietoja. Muistiinpanoissa verrataan sinkkifosfaatin myyntilukuja vuosien 1996 ja 1997 kolmelta ensimmäiseltä neljännekseltä. Ensin ilmoitetaan Waardalsin luvut ja sitten kokonaisluvut. Asiakirjan lopussa on kunkin viiden yrityksen yksittäiset myyntimäärät vuoden 1997 kolmannelta neljännekseltä sekä laskelma kunkin markkinaosuudesta. Yrityskohtaiset myyntimäärät, jotka on merkitty muistiinpanoihin otsakkeiden "Trident", "Heub" [Heubach] ja "SNCZ" alle, vastaavat täysin lukuja, jotka kyseiset yhtiöt olivat lähettäneet VdMI:lle tilastojen laatimiseksi ⁽¹²⁵⁾.

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 9 ⁽¹²⁶⁾: Waardalsin edustajan käsinkirjoittamat muistiinpanot

Trident	[...]*	[...]*	[...]*- (acc.)	[...]*
Heub.	[...]*	[...]*	[...]*	"
W	[...]*	[...]*	[...]*%	[...]*
SNCZ	[...]*	[...]*	[...]*	" [...]*
B	[...]*	- [...]*	[...]*	
			[...]*	

Vuosi 1998

- (168) Kartellikokoukset jatkuivat siten, että seuraava pidettiin Lontoossa 19 päivänä tammikuuta 1998 Heathrow'n lentoaseman Jarvis-hotellissa. Kokoushuone varattiin Tridentille, jolta se myös laskutettiin ⁽¹²⁷⁾. Tähän kokoukseen osallistuivat James Brown, Heubach, SNCZ, Trident ja Waardals ⁽¹²⁸⁾.
- (169) Waardalsin edustajan päiväkirjassa on huomautus 2 päivän tammikuuta 1998 kohdalla: "Kokous Lontoossa, maanantai 19.1." ⁽¹²⁹⁾ Hän ilmoitti 12 päivänä tammikuuta 1998 tästä kokouksesta Waardalsin toiselle edustajalle: "Kokous Lontoossa maanantaina 19.1.98. ...Kokous alkaa klo 10 ja kokoushuone on varattu Tridentin nimellä" ⁽¹³⁰⁾.
- (170) Waardalsin edustaja on kirjoittanut käsin kansioon huomautuksen "Lontoo, 19.1.98..." ⁽¹³¹⁾.
- (171) SNCZ:n edustajan päiväkirjassa on 19 päivän tammikuuta 1998 kohdalla merkintä "Lontoo, koordinoiti" ⁽¹³²⁾.

(172) Heubachin edustajan taskukalenterissa vuodelta 1998 on seuraava merkintä 19 päivän tammikuuta 1998 kohdalla: "Lontoo, Jarvis" ⁽¹³³⁾. Myös toisessa kalenterissa on saman päivän kohdalla merkintä "UK" ⁽¹³⁴⁾.

(173) Kokouksessa vaihdettiin tietoja Euroopassa vuoden 1997 viimeisellä neljänneksellä myydyistä sinkkifosfaattimääristä ja laskettiin kunkin kilpailijan markkinaosuus. Jarvis-hotellin paperille käsin kirjoitetussa asiakirjassa ⁽¹³⁵⁾ on laskelma sinkkifosfaatin markkinaosuuksista, ja siinä ilmeisesti verrataan todellisia markkinaosuuksia aikaisemmin sovittuihin osuuksiin. Yrityskohtaiset myyntimäärät, jotka on merkitty muistiinpanoihin otsakkeiden "Trident", "Heubach" ja "SNCZ" perään, vastaavat täysin lukuja, jotka kyseiset yhtiöt olivat lähettäneet VdMI:lle tilastoja laatimiseksi ⁽¹³⁶⁾.

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 9 ⁽¹³⁷⁾: Waardalsin edustajan käsinkirjoittamat muistiinpanot

4. [NELJ.]					
Trident:	[...]*	-	[...]*	-	[...]*
	[...]*				
Heubach:	[...]*	-	[...]*	-	[...]*
SNCZ:	[...]*	-	[...]*	-	[...]*
J.B.:	98		405		[...]*
W:	_____	[...]*	_____	[...]*	_____
					[...]*

(174) Toinen Waardalsin edustajan toimistosta tarkastuksessa löydetty käsinkirjoitettu asiakirja ⁽¹³⁸⁾ kuuluu seuraavasti:

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 10 ⁽¹³⁹⁾:

ZP [Euroopassa] -97			
	[Kok.]		[Osuutemme]
1.	[NELJ.] [...]*	[...]*	[...]*
2.	" [...]*	[...]*	[...]*
3.	" [...]*	[...]*	[...]*
4.	" _____	[...]* _____	[...]* _____
	[...]*	[...]*	[...]*
[...]* sta	[...]*		[...]*
[Myyty liikaa]		<u>83 t</u>	
...			

(175) Ylhäällä asiakirjan vasemmalla puolella olevassa ensimmäisessä sarakkeessa on ilmoitettu viiden tuottajan yhteensä myymä sinkkifosfaattimäärä kullakin vuoden 1997 neljänneksellä sekä kokonaismäärä vuodelta 1997.

Taulukon oikeanpuoleisessa sarakkeessa ovat vastaavat Waardalsin myymät määrät ja niiden prosenttiosuus kokonaismyymintimäristä.

(176) Taulukon mukaan viiden tuottajan vuonna 1997 myymä määrä oli yhteensä [...]* [tonnia]. Waardals myi [...]* [tonnia], joka on [...]* kokonaismyynnistä. Tämän jälkeen taulukossa on laskelma [...]* kokonaismääristä [...]*, joka vastaa [...]*, sekä päätelmä "myyty liikaa 83 t".

(177) Kartellinjäsenten 9 päivänä elokuuta 1994 tekemän laskelman perusteella Waardalsille määriteltiin [...]* osuus markkinoista ⁽¹⁴⁰⁾. Kyseisissä käsinkirjoitetuissa muistiinpanoissa mainittu [...]* viittaa kyseiseen lukuun ja päätellään, että Waardals oli ylittänyt osuutensa 83 tonnilla [...]*.

(178) Lisäksi tarkastuksen aikana löydettyistä asiakirjoista ilmenee, että tässä kokouksessa yritykset myös vahvistivat sinkkifosfaatin hinnat useiden Euroopan maiden osalta (Yhdistynyt kuningaskunta, Ranska, Ruotsi, Norja, Suomi, Tanska, Italia, Belgia ja Alankomaat). Waardalsista löydettyissä käsinkirjoitetuissa muistiinpanoissa ⁽¹⁴¹⁾ todetaan ensiksi, että tammikuu oli epävakaa:/. 0,20 Saksan markkaa, ja sen jälkeen määritellään perushinnat.

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 11 ⁽¹⁴²⁾: Waardalsin edustajan käsinkirjoittamat muistiinpanot

[Tammik. epävakaa]:/. [...]*DEM	
[...]*	
GBP [...]*	Norj. [...]*
FRF [...]*	SF: [...]*
Sw. [...]*	DK [...]*
	It [...]*
	Belg: [...]*
	NLG: [...]*

(179) Tridentin sisäisissä hintaohjeissa helmikuulta 1998 ⁽¹⁴³⁾ ovat täysin samat sinkkifosfaatin hinnat kuin edellä mainituissa Waardalsin muistiinpanoissa "1 000—4 999 kilon" ja "yli 5 000 kilon" osalta. Ohjeista ilmenee myös, että hinnat olivat "vähimmäishintatasoja" ja että niitä "ei pitäisi alentaa keskustelematta etukäteen [työntekijän nimi] kanssa". Nimi viittaa kartellikokouksiin osallistuneeseen Tridentin työntekijään.

- (180) Tässä kokouksessa jaettiin myös asiakkaita: pienet asiakkaat ja International Paint annettiin James Brownille (viittaus työntekijän nimeen). Myös näiltä asiakkailta perittävä hinta vahvistettiin (1 240 Englannin puntaa) ⁽¹⁴⁴⁾, kuten asiakirjasta ilmenee: "U.K. — [pienasiakkaat] ⁽¹⁴⁵⁾ [työntekijän nimi]:lle + Intern. 1 240,—".
- (181) Seuraava kartellikokous pidettiin 20 päivänä huhtikuuta 1998 Pariisissa Roissy-Charles de Gaullen lentoaseman Novotel-hotellissa. Kokoushuone varattiin Silarin nimellä. Tähän kokoukseen osallistuivat Heubach, James Brown, SNCZ, Trident ja Waardals ⁽¹⁴⁶⁾.
- (182) Waardalsin edustaja on kirjoittanut käsin kansioon huomautuksen "...Pariisi, 20.4.98" ⁽¹⁴⁷⁾.
- (183) Heubachin edustajan taskukalenterissa vuodelta 1998 on seuraava merkintä 20 päivän huhtikuuta 1998 kohdalla: "Pariisi (Novotel)" ⁽¹⁴⁸⁾. Heubachin toisen tavanomaisen edustajan kalenteriin on merkitty maanantain 20 päivän huhtikuuta 1998 kohdalle "WE + [edellä mainitun Heubachin työntekijän nimi], Pariisi" ⁽¹⁴⁹⁾.
- (184) Tarkastuksessa löydettiin käsinkirjoitettuihin muistiinpanoihin sisältyviä laskelmia markkinaosuuksista vuoden 1998 ensimmäisellä neljänneksellä, ja siitä ilmenee, että tuottajat vaihtoivat arkaluonteisia tietoja ⁽¹⁵⁰⁾.

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 12: Waardalsin edustajan käsinkirjoittamat muistiinpanot

J.B.	[...]*	[...]*
W	[...]*	[...]*
Trident	[...]*	[...]*
Heubach	[...]*	[...]*
SNCZ	[...]*	[...]*
		[...]*

- (185) Yrityskohtaiset myyntimäärät, jotka on merkitty muistiinpanoihin otsakkeiden "Trident" [Trident Alloys] ja "SNCZ" perään, vastaavat täysin lukuja, jotka kyseiset yhtiöt lähettivät VdMI:lle tilastojen laatimiseksi ⁽¹⁵¹⁾.
- (186) Samoista muistiinpanoista ilmenee, että perushinnat vahvistettiin useille Euroopan maille (Yhdistynyt kuningaskunta (ensimmäinen rivi), Saksa, Ranska, Belgia, Alankomaat, Pohjoismaat ja Italia). Ensimmäinen hintasarake koskee yli viiden tonnin määriä. Jos kaksi hintaa on määritelty, viimeksi mainittu koskee pieniä määriä (1 000—4 999 kiloa).

Ote alkuperäisestä asiakirjasta nro 13 ⁽¹⁵²⁾: Waardalsin edustajan käsinkirjoittamat muistiinpanot

ei alle	[...]*	([pienet määrät])
Saksa:	[...]*	(- " -)
Ranska:	[...]*	
[Belgia]	[...]*	
Alankomaat:	[...]*	
[Pohjoinen]	[kuten ennen]	
[Italia]:	[...]*-	

- (187) Mainitut hinnat vastaavat täysin Tridentin toukokuussa 1998 antamia sisäisiä hintaohjeita ⁽¹⁵³⁾ sinkkifosfaatin myyntiä varten 1 000—4 999 kilon ja yli 5 000 kilon osalta. Ohjeista ilmenee myös, että hinnat olivat "vähimmäishintatasoja" ja että niitä "ei pitäisi alentaa keskustelematta etukäteen [työntekijän nimi] kanssa". Nimi viittaa Tridentin puolesta kartellikokouksiin osallistuneeseen työntekijään.
- (188) Kartellikokous oli suunniteltu pidettäväksi Amsterdamin 22 päivänä heinäkuuta 1998. Waardals oli vastuussa kokouksen järjestelyistä, ja se oli varannut kokoushuoneen Schipholin lentoaseman Hilton-hotellista ⁽¹⁵⁴⁾. Komission ja Eftan valvontaviranomaisten tarkastusten jälkeen varaus kuitenkin peruttiin ⁽¹⁵⁵⁾.

2. OIKEUDELLINEN ARVIOINTI

2.1 TOIMIVALTA

- (189) Edellä kuvattuja järjestelyjä sovellettiin kaikkialla ETA:ssa, sillä kartellin jäsenillä oli myyntiä lähes kaikissa EU:n jäsenvaltioissa ja Efta-valtioissa, jotka olivat ETA-sopimuksen osapuolia ⁽¹⁵⁶⁾.
- (190) ETA-sopimus, johon sisältyvät kilpailumääräykset ovat samanlaiset kuin EY:n perustamissopimuksessa, tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994. Näin ollen tässä päätöksessä sovelletaan myös ETA-sopimuksen kilpailusääntöjä (erityisesti 53 artiklan 1 kohta) niihin järjestelyihin, joita vastaan on esitetty väitteitä ⁽¹⁵⁷⁾.
- (191) Siltä osin kuin järjestelyt vaikuttivat tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kilpailuun ja kauppaan sovelletaan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklaa. Jos kartellin toiminnalla oli tuntuva vaikutuksia ETA-sopimuksen osapuolina olevien Efta-valtioiden ja yhteisön väliseen kauppaan, sovelletaan ETA-sopimuksen 53 artiklaa.

- (192) Jos sopimus tai menettelytapa vaikuttaa ainoastaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, komissiolla on asiassa toimivalta ja se soveltaa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklaa. Toisaalta jos sopimus vaikuttaa ainoastaan Efta-valtioiden väliseen kauppaan, yksinomaan Eftan valvontaviranomaisella on toimivalta ja se soveltaa ETA:n kilpailusääntöjä ETA-sopimuksen 53 artiklan nojalla ⁽¹⁵⁸⁾
- (193) Tässä asiassa komissiolla on toimivalta soveltaa sekä EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa että ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa ETA-sopimuksen 56 artiklan perusteella, koska kartellilla oli tuntuva vaikutus yhteisön jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ⁽¹⁵⁹⁾.
- 2.2 EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN 81 ARTIKLAN JA
ETA-SOPIMUKSEN 53 ARTIKLAN SOVELTAMINEN
- 2.2.1 EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN 81 ARTIKLAN 1
KOHTA JA ETA-SOPIMUKSEN 53 ARTIKLAN 1 KOHTA
- (194) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdassa kielletään yhteismarkkinoille ja ETA-sopimuksen toimintaan soveltumattomina kaikki yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä kaikki yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden tai sopimuspuolten väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai ETA-sopimuksen soveltamisalueella tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla tai ETA-sopimuksen soveltamisalueella, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat, joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja, rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa ja markkinoita tai jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä.
- 2.2.2 SOPIMUKSET JA YHDENMUKAISTETUT MENETTELYT-
AVAT
- (195) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdassa kielletään sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset ja yhdenmukaistetut menettelytavat.
- (196) Sopimus on olemassa silloin, kun osapuolet noudattavat yhteistä suunnitelmaa, joka rajoittaa tai todennäköisesti rajoittaa niiden yksilöllistä kaupallista käyttäytymistä määräämällä periaatteet, jotka koskevat niiden keskinäisiä toimenpiteitä tai toimenpiteistä pidättymistä markkinoilla. Sopimuksen ei tarvitse olla kirjallinen. Mitään muotoseikkoja, sopimuksen perustuvia seuraamuksia tai täytäntöönpanotoimenpiteitä ei tarvita. Sopimus voi olla ilmeinen tai se voi olla osapuolten käyttäytymisestä pääteltävissä.
- (197) Asiassa PVC II antamassaan tuomioissa yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien ⁽¹⁶⁰⁾ totesi, että ”vaikuttuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että jotta kyseessä on perustamissopimuksen [81] artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus, riittää, että kyseessä olevat yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa käyttäytyä markkinoilla tietyllä tavalla” ⁽¹⁶¹⁾.
- (198) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu ”sopimus” ei edellytä samaa varmuutta, jota tarvittaisiin yksityisoikeudessa kaupallisen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi. Tämän lisäksi monitahoisen, pitkään kestäneen kartellin tapauksessa termiä ”sopimus” voidaan soveltaa hyvin paitsi kaikenlaisiin yleisiin suunnitelmiin tai selvästi sovittuihin ehtoihin, myös sellaisen suunnitelman täytäntöönpanoon, josta on sovittu samojen järjestelyjen pohjalta ja saman päämäärän saavuttamiseksi.
- (199) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklassa erotetaan toisistaan käsitteet ”yritysten väliset sopimukset”, ”yhdenmukaistetut menettelytavat” ja ”yritysten yhteenliittymien päätökset”. ”Yhdenmukaistetun menettelytavan” käsitteen tarkoituksena on saattaa artiklassa olevan kiellon soveltamisalaan sellainen yritysten välisen yhteensovittamisen muoto, jolla tietoisesti korvataan kilpailun riskit käytännön yhteistyöllä ilman, että asiasta olisi tehty varsinaista sopimusta ⁽¹⁶²⁾.
- (200) Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä määrättyjä yhteensovittamisen ja yhteistyön kriteerejä on tarkasteltava sellaisesta perustamissopimuksen ja ETA-sopimuksen kilpailua koskeville määräyksille ominaisesta näkökulmasta, jonka mukaan jokaisen yrityksen on itsenäisesti määrättävä yhteismarkkinoilla noudatettavaksi aikomastaan toimintalinjasta. Kyseisissä kriteereissä ei vaadita varsinaisen suunnitelman tekemistä. Vaikka tämä itsenäisyysvaatimus ei suljakaan pois yritysten oikeutta sopeuttaa toimintaansa oman harkintansa mukaan kilpailijoidensa todettuun tai odotettuun käyttäytymiseen, sen kanssa on kuitenkin ehdottomasti ristiriidassa, että tällaiset yritykset olisivat keskenään minkäänlaisessa suorassa tai epäsuorassa yhteydessä joko pyrkimällä vaikuttamaan todellisen tai mahdollisen kilpailijan markkinakäyttäytymiseen tai paljastamalla tällaiselle kilpailijalle päätetty tai suunnitteilla oleva markkinakäyttäytyminen ⁽¹⁶³⁾.
- (201) Näin ollen käyttäytyminen saattaa kuulua EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan yhdenmukaistettuna menettelytapana myös silloin, kun osapuolet eivät ole nimenomaisesti liittyneet yhteiseen suunnitelmaan, joka määrittelee niiden markkinatoiminnan, vaan tietoisesti ottavat käyttöön tai noudattavat sellaisia salaisia toimintatapoja, jotka helpottavat niiden kaupallisen käyttäytymisen yhteensovittamista ⁽¹⁶⁴⁾.

- (202) Vaikka yhdenmukaistetun menettelytavan käsite, sellaisena kuin se ilmenee EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan sanamuodosta, kattaa paitsi yritysten välisen yhteistoiminnan, myös tätä yhteistoimintaa seuraavan markkinakäyttäytymisen ja näiden kahden seikan välisen syy-yhteyden, voidaan olettaa, jollei vastakkaista näyttöä esitetä, että yhteistoimintaan osallistuvat ja edelleen markkinoilla toimivat yritykset ottavat markkinakäyttäytymisessään huomioon kilpailijoidensa kanssa vaihdetut tiedot. Näin on etenkin siinä tapauksessa, että yhteistoiminta jatkuu pitkän ajanjakson ajan säännöllisenä ⁽¹⁶⁵⁾.
- (203) Komission ei tarvitse luokitella rikkomista yksinomaan sopimukseksi tai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi. Nämä käsitteet ovat joustavia ja voivat olla päällekkäisiä. Saattaa olla, että ei ole edes realistisesti mahdollista tehdä eroa näiden käsitteiden välille, sillä rikkomiseen voi liittyä samanaikaisesti kummankin kielletyn käyttäytymisen piirteitä, kun taas erikseen tarkasteltuna jotain toimintaa voidaan luonnehtia vain jommaksikummaksi käyttäytymisen muodoksi. Olisi kuitenkin keinotekoisia jakaa saman yleistavoitteen omaava jatkuva yhteinen toiminta useisiin eri rikkomismuotoihin. Tämän vuoksi kartelli voi olla samanaikaisesti sekä sopimus että yhdenmukaistettu menettelytapa ⁽¹⁶⁶⁾.
- (204) Kullakin sopimukseen ja/tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan osallistuvalla voi olla oma tehtävänsä. Yksi tai useampi yritys voi olla hallitsevassa asemassa kartellinjohtajana. Kartellin sisäiset konfliktit ja kilpailutilanteet tai edes petkuttaminen eivät kuitenkaan estä sitä, että järjestely muodostaa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan mukaisen sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan silloin, kun kartellilla on yksi yhteinen ja jatkuva tavoite. Monitahoinen kartelli voidaan sen vuoksi käsittää yhdeksi jatkuvaksi rikkomiseksi koko sen olemassaolon ajan. Sopimus voi vaihdella ajoittain tai sen mekanismeja voidaan sopeuttaa tai vahvistaa uusien kehityssuuntausten mukaisesti.
- (205) Kiistämättä väitetiedoksiannossa esitettyjä tosiasioita Heubach väittää kirjallisessa vastauksessaan, että komissio ei ole riittävästi näyttänyt toteen EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisen sopimuksen olemassaoloa. Heubachin mukaan komissio on osoittanut, että tarkoituksena oli käyttäytyä tietyllä tavalla ja että se johti kyseisten yritysten itsenäisyyden rajoittumiseen.
- (206) Tätä väitettä ei voida hyväksyä. Heubach tai muut tämän päätöksen vastaanottajat eivät ole kiistäneet tosiasioita,

joiden mukaan ilmeisenä tarkoituksena oli jo 24 päivänä maaliskuuta 1994 muodostaa kartelli sinkkifosfaattimarkkinoille ja toimia sen mukaisesti. Tämän seurauksena neljän vuoden aikana toteutettiin yleissuunnitelmaa kilpailun hävittämiseksi tuotemarkkinoilta. Kuten jäljempänä esitetään, tämä muodosti yhden jatkuvan rikkomisen.

2.2.3 RIKKOMISEN LUONNE KÄSITELTÄVÄSSÄ ASIASSA

- (207) 1990-luvun alkupuolella tapahtuneen alustavan yhteydenpidon jälkeen viisi sinkkifosfaatin tuottajaa — Britannia, James Brown, Heubach, SNCZ ja Waardals — tapasivat Lontoossa 24 päivänä maaliskuuta 1994 ja sopivat peruseriaatteista, joilla ne muodostaisivat kartellin Euroopan sinkkifosfaattimarkkinoille. Tämän jälkeen ne tapasivat 3 päivänä toukokuuta ja 9 päivänä elokuuta 1994 samassa kaupungissa ja sopivat kartellin toteuttamisen yksityiskohdista.
- (208) Tätä suunnitelmaa, johon ne kaikki liittyivät, toteutettiin yli neljän vuoden ajan käyttäen samoja keinoja yhteisenä tarkoituksena poistaa kilpailu.
- (209) Suunnitelman valmisteleminen säännöllisissä kokouksissa ei johtanut erillisiin "sopimuksiin", vaan kyse on saman yleisen ja laittoman järjestelmän täytäntöönpanosta.
- (210) Kun otetaan huomioon yhteinen suunnitelma ja yhteinen tavoite, johon tuottajat vakaasti pyrkivät kilpailun poistamiseksi sinkkifosfaattialalta, komissio katsoo, että kyseinen käyttäytyminen muodosti EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan yhden jatkuvan rikkomisen.

2.2.4 KILPAILUN RAJOITTAMINEN

- (211) Käsiteltävään asiaan liittyvän sopimuksen tarkoituksena ja vaikutuksena oli kilpailun rajoittaminen.
- (212) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdassa mainitaan nimenomaisesti kilpailua rajoittavina sopimukset, joilla muun muassa:
- suoraan tai välillisesti vahvistetaan myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja,
  - rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita taikka teknistä kehitystä,
  - jaetaan markkinoita.

- (213) Nämä ovat nyt käsiteltävässä asiassa tarkasteltujen horisontaalisten järjestelyjen olennaiset tavoitteet ja ominaisuudet. Koska hinta on tärkein kilpailukeino erityisesti homogeenisten tuotteiden osalta, valmistajien käyttämien erilaisten salaisten järjestelyjen ja mekanismien tavoitteena oli nostaa hintaa niiden omaksi hyödyksi yllä sen tason, joka olisi määräytynyt vapaan kilpailun olosuhteissa. Markkinoiden jakaminen ja hintojen vahvistaminen ovat luonteeltaan sellaisia, että ne rajoittavat kilpailua EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdassa tarkoitulla tavalla.
- (214) Kartellia on tarkasteltava kokonaisuutena ja kaikki olosuhteet huomioon ottaen, mutta sopimusten ja järjestelyjen pääkohdat, jotka voidaan katsoa kilpailunrajoituksiksi, ovat seuraavat:
- markkinaosuuskiintiöiden jakaminen,
  - hintojen vahvistaminen,
  - asiakkaiden jakaminen.
- (215) Kartellin jäsenet panivat nämä pääkohdat täytäntöön käyttämällä ensisijaisesti seuraavia keinoja:
- kehittämällä raportointi- ja seurantajärjestelmän ja soveltamalla sitä rajoittavien sopimusten täytäntöönpanon varmistamiseksi erityisesti yrityskohtaisten myyntitietojen keskinäisen vaihdon avulla,
  - mukauttamalla yrityskohtaista markkinakäyttäytymistä ja hinnoittelua sovittujen kiintiöiden noudattamisen varmistamiseksi,
  - osallistumalla säännöllisiin kokouksiin ja pitämällä muuten yhteyttä sopiakseen edellä mainituista rajoituksista ja pannaan ne täytäntöön tai muututtuun ne tarvittaessa.
- (216) Heubachin esittämä väite, että kartellin tavoitteita ei saavutettu järjestelmällisesti kartellin jäsenten haluamalla tavalla, ja se, että erityistä täytäntöönpanomekanismia ei perustettu, lukuun ottamatta kartellin jäseniin kohdistuvaa keskinäistä painostusta, on katsottava epäolennaiseksi. Vaikka kartellin jäsenet eivät ole aina noudattaneet sopimustaan, se ei tarkoita, että sopimusta ei olisi olemassa. Kuten yhteisöjen tuomioistuimien on vahvistanut oikeuskäytännössään, yritysten osallistumisella kokouksiin, joilla on kilpailunvastainen tavoite, on tosiasiallisesti kartellin luova tai sitä vahvistava vaikutus, ja se, että yritys ei toimi kokouksen päätösten mukaisesti, ei sinällään vapautta sitä vastuusta kartelliin osallistumisen suhteen, ellei se ole julkisesti ilmoittanut olevansa sitoutumatta kokouksissa sovittuihin asioihin⁽¹⁶⁷⁾.
- (217) Joka tapauksessa tässä asiassa kartellin jäsenet panivat täytäntöön sopimuksensa, seurasivat sen täytäntöönpanoa ja noudattivat sitä.
- 2.2.5 VAIKUTUS JÄSENVALTIOIDEN VÄLISEEN KAUPPAAN JA ETA-SOPIMUKSEN OSAPUOLTEN VÄLISEEN KAUPPAAN
- (218) Valmistajien välisellä jatkuvalla sopimuksella oli tuntuva vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja ETA-sopimuksen osapuolten väliseen kauppaan.
- (219) Länsi-Eurooppa on perinteisesti ollut sinkkifosfaatin tärkein markkina-alue. Euroopan-myynti on yli 60 prosenttia maailmanlaajuisesta tuotannosta. James Brown myy suurimman osan tuotannostaan kolmessa jäsenvaltiossa, mutta muut neljä eurooppalaista tuottajaa myyvät sinkkifosfaattia lähes kaikissa ETA-maissa. Heubach, SNCZ ja Trident saavat viennistä yli 60 prosenttia sinkkifosfaatin kokonaisliikevaihdostaan⁽¹⁶⁸⁾. Myös ETA-sopimuksen osapuolten välillä käydään huomattavaa sinkkifosfaattikauppaa, sillä Waardals on tärkeä sinkkifosfaatin tuottaja; sen markkinaosuus on yli 20 prosenttia Länsi-Euroopassa ja sillä on merkittävää myyntiä monissa yhteisön jäsenvaltioissa⁽¹⁶⁹⁾.
- (220) Kuten itse kartellin jäsenten välillä, myyntikiintiöiden jakamisen on täytynyt johtaa, tai se oli omiaan johtamaan, ilman eri toimenpiteitä toisenlaisiin kauppavirtoihin kuin ilman kartellia.
- (221) Näin ollen sinkkifosfaatin tuottajien jatkuvalla kartellisopimuksella oli tarkasteltavalla kaudella tuntuva vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja ETA-sopimuksen osapuolten väliseen kauppaan.
- 2.2.6 ITÄVALTAAN, SUOMEEN, ISLANTIIN, LIECHTENSTEINIIN, NORJAAN JA RUOTSIIN SOVELLETTAVIEN KILPAILUSÄÄNTÖJEN MÄÄRÄYKSET
- (222) ETA-sopimuksen määräyksiä sovellettiin ETA:an liittyneisiin neljään Efta-valtioon 1 päivästä tammikuuta 31 päivään joulukuuta 1994. Näin ollen kartelli rikkoi ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa sekä EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja komissiolla on toimivalta soveltaa molempia määräyksiä. Kartellin toiminta näissä neljässä Efta-valtiossa kyseisen yhden vuoden aikana kuuluu ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.
- (223) Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittyttyä yhteisöön 1 päivänä tammikuuta 1995 kartellin toiminta tuli EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalan piiriin siltä osin kuin se vaikutti näihin markkinoihin. Kartellin toiminta Norjassa oli edelleen ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan vastaista.
- (224) Edellä olevasta seuraa, että siltä osin kuin kartelli toimi Itävallassa, Suomessa ja Ruotsissa, se rikkoi ETA:n kilpailusääntöjä kartellin toiminnan ensimmäisinä kuukausina

(ts. maaliskuusta 1994 31 päivään joulukuuta 1994) ja yhteisön kilpailusääntöjä 1 päivästä tammikuuta 1995.

2.2.7 RIKKOMISEN KESTO

(225) Vaikka on viitteitä siitä, että sinkkifosfaatin tuottajilla oli kilpailunvastaisia yhteyksiä ennen 24 päivänä maaliskuuta 1994 järjestettyä alustavaa monenvälistä tapaamista, komissio rajoittaa tässä asiassa kilpailusääntöjen mukaisen arviointinsa ja mahdollisen sakkojen määräämisen ajanjaksoon, joka alkoi 24 päivänä maaliskuuta 1994, jolloin järjestettiin kartellin ensimmäinen monenvälinen tapaaminen, ja päättyi 13 päivänä toukokuuta 1998, jolloin komissio ja Eftan valvontaviranomainen tekivät tarkastuksia.

(226) Britannian (15 päivään maaliskuuta 1997, jolloin sen korvasi Trident), Heubachin, James Brownin, SNCZ:n ja Waardalsin osallistumisen rikkomiseen 24 päivästä maaliskuuta 1994 vahvistaa niiden johtohenkilöiden, esimerkiksi hallitusten puheenjohtajien, toimialajohtajien, toimitusjohtajien ja päälliköiden, osallistuminen ensimmäiseen monenväliseen kartellikokoukseen (vrt. johdantotosan 71 kappale).

(227) Maaliskuun 24 päivänä 1994 päätettiin vakiinnuttaa silloinen tilanne Euroopassa toimitettujen sinkkifosfaattimäärien osalta. Päätettiin myös, että kullekin yritykselle kohdistetuista markkinaosuuksista sovittaisiin vuosien 1991—1993 myyntilukujen perusteella. Kokouksessa päätettiin myös perustaa seurantarjestelmä, jonka avulla voitaisiin valvoa sopimuksen noudattamista. Lisäksi päätettiin, että hinnat eivät saisi vaihdella liian paljon eri maissa, jotta tuotetta ei siirrettäisi rajojen yli. Lopuksi päätettiin järjestää myöhemmin toinen tapaaminen.

(228) Komissio päättelee edellä olevan perusteella, että yritykset, joille tämä päätös on osoitettu, tekivät kilpailunvastaisen sopimuksen 24 päivänä maaliskuuta 1994.

(229) Kartellin toiminta jatkui vähintään siihen asti kun komissio ja Eftan valvontaviranomainen tekivät samanaikaiset tarkastukset 13 päivänä toukokuuta 1998. Kaikki viisi tuottajaa olivat läsnä viimeisessä todetussa kartellikokouksessa huhtikuussa 1998. Se, että seuraava kartellikokous oli määrä pitää Amsterdamissa 22 päivänä heinäkuuta 1998, osoittaa, että rikkomisen jatkui joka tapauksessa tarkastuspäivään asti.

(230) Waardals väittää, että se vetäytyi kartellista huhtikuussa 1995 "ja oli pois klubista 5—6 kuukautta" (170). Yritys väittää, että komission olisi otettava tämä huomioon, vaikka "myönnetään, että ei kestänyt kauan ennen kuin

Waardals päätti, että sen oli tehtävä yhteistyötä ja se alkoi jälleen toimittaa myyntimääriä koskevia tietoja" (171). Waardals toteaa kuitenkin, että "vetäytyttyään klubista huhtikuussa 1995 Waardals sai tilauksen Teknokselta omin neuvoin ja muiden tekemän jakosopimuksen ulkopuolella ja toimitti säiliön Teknokselle viikolla 16" (172).

(231) Komissio katsoo, että Waardalsin esittämät väitteet väliaikaisesta vetäytymisestä eivät ole riittäviä sen päättämisen tekemiseksi, että Waardals ei rikkonut EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa kyseisenä aikana.

(232) Ensinnäkin Waardals osallistui Heubachin kanssa kokoukseen, joka järjestettiin 12 päivänä kesäkuuta 1995 eli samana päivänä, jolloin pidettiin kartellikokous, jonka järjestämisestä muut tämän päätöksen vastaanottajat eivät ole kiistäneet. Vaikka on totta, että kyseinen päivämäärä osuu ajanjaksolle, jonka aikana Waardals väittää olleensa kartellin ulkopuolella, Waardalsin edustajan oleskelu Lontoossa samana päivänä ja se, että hän tapasi Heubachin edustajan, osoittavat, että Waardals ei todella vetäytynyt kartellista.

(233) Toiseksi Waardalsin mahdollinen "vetäytyminen" kesti joka tapauksessa erittäin lyhyen ajan. Ainoa kartellikokous, josta Waardals väittää olleensa poissa, pidettiin 12 päivänä kesäkuuta 1995, sillä Waardals osallistui edelliseen (27 päivänä maaliskuuta 1995) ja seuraavaan (15 päivänä syyskuuta 1995) kartellikokoukseen. Kuten edellisessä kohdassa mainittiin, sen osallistumattomuus ei ollut todellista. Yritys ei ole myöskään osoittanut, että kartellista vetäytyminen olisi johtanut täysin itsenäiseen kaupalliseen käyttäytymiseen. Sillä tiedolla, että sinkkifosfaattikartelli toimi edelleen, on täytynyt olla vaikutusta Waardalsin tänä aikana tekemiin kaupallisiin päätöksiin.

(234) Komissio päättelee näin ollen, että Waardals osallistui rikkomiseen 24 päivästä maaliskuuta 1994 13 päivään toukokuuta 1998.

2.2.8 YRITYKSET, JOILLE PÄÄTÖS ON OSOITETTU

(235) Niiden yritysten, joille tämä päätös on osoitettu, tunnistamiseksi on tarpeen määritellä, mille oikeushenkilöille vastuu rikkomisesta on langetettava.

2.2.8.1 Sovellettavat periaatteet

- (236) Jotta voidaan määritellä, onko emoyhtiötä pidettävä vastuussa tytäryhtiön lainvastaisesta käyttäytymisestä, on välttämätöntä osoittaa, että tytäryhtiö "ei päätä itsenäisesti omasta markkinakäyttäytymisestään, vaan toteuttaa kaikki olennaisin osin emoyhtiön sille antamat ohjeet" (173).
- (237) Kun yrityksen on todettu rikkoneen EY:n perustamis-sopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa tietyllä ajanjaksolla, on tarpeen yksilöidä luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka vastasi yrityksen toiminnasta aikana, jolloin rikkomiseen syyllistettiin, jotta kyseinen henkilö voi vastata siitä.
- (238) Kun yritys on rikkonut EY:n perustamis-sopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa ja myöhemmin myynyt omaisuuden, joka oli rikkomisen välineenä, ja vetäytynyt kyseisiltä markkinoilta, kyseinen yritys on silti vastuussa rikkomisesta, jos se on yhä toiminnassa (174).
- (239) Jos kyseisen omaisuuden ostanut yritys jatkaa EY:n perustamis-sopimuksen 81 artiklan 1 kohdan tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan rikkomista, vastuu rikkomisesta on jaettava rikkomisessa käytettävän omaisuuden myyjän ja ostajan kesken (175).

2.2.8.2 Yritykset, joille päätös on osoitettu

- (240) Koko sinä aikana, jolloin yritysten on todettu syyllistyneen rikkomiseen, Heubach, James Brown, SNCZ ja Waardals osallistuivat suoraan kartelliin. Tämä päätös on sen vuoksi osoitettu niille.
- (241) Maaliskuun 15 päivästä 1997 alkaen Trident osallistui aktiivisesti kartelliin. Näin ollen tämä päätös on osoitettu sille.
- (242) Ennen 15 päivää maaliskuuta 1997 Tridentin edeltäjä Britannia osallistui aktiivisesti kartellin toimintaan. Vaikka Britannia myi sinkkifosfaattitoimintansa 15 päivänä maaliskuuta 1997, se on yhä olemassa. Maaliskuun 1994 ja 15 päivän maaliskuuta 1997 välisenä aikana Britannian sinkkifosfaattiliiketoiminnalla ei ollut erillistä oikeushenkilön asemaa. Yritys ei näin ollen voi väittää olleensa tietämätön sinkkifosfaattitoimintansa kilpailuvastaisista toimista. Tämän johdosta Britannian katsotaan olevan vastuussa rikkomisesta maaliskuusta 1994 15 päivään maaliskuuta 1997, jolloin sinkkifosfaattitoiminnasta luovuttiin ja se myytiin Tridentille.
- (243) Vastauksessaan väitetiedoksiantoon Britannia sanoo lopettaneensa kaiken taloudellisen ja kaupankäyntiin liit-

tyvän toiminnan sen jälkeen, kun liiketoiminnassa käytetty omaisuus siirrettiin Tridentille. Britannia sanoo olevansa edelleen olemassa oikeushenkilönä, mutta väittää olevansa pelkkä pöytälaatikkoyritys, ei toimiva taloudellinen yksikkö. Britannia toteaa, että tällaisessa tapauksessa yhteisön oikeuskäytännön nojalla sovellettavan niin sanotun "seuraajaperiaatteen" mukaisesti sen taloudellista ja toiminnallista seuraajaa Tridentia on pidettävä vastuussa koko rikkomisen ajalta.

- (244) Britannia väittää lisäksi, että komission toisenlainen päätös johtaisi epäreiluun ja epätasa-arvoiseen kohteluun. Jos Britannia ei olisi siirtänyt omaisuutta vaan sulautunut vastaperustetun Tridentin kanssa, Britannian oikeushenkilön asema olisi kadonnut ja vastuu olisi kokonaisuudessaan siirtynyt Tridentille. Jos omaisuuden myynti johdolle olisi järjestetty osakemyyntinä, jolloin sinkkifosfaattitoiminnan johto olisi ostanut Britannian osakkeet, Tridentin olisi katsottu olevan vastuussa koko rikkomisen ajalta.
- (245) Trident vastustaa Britannian näkemystä. Trident katsoo, että koska sen edeltäjä Britannia on edelleen olemassa oikeushenkilönä ja kun otetaan huomioon yhteisöjen tuomioistuimen nykyinen oikeuskäytäntö, vastuu rikkomisesta olisi jaettava Britannian ja Tridentin kesken sen ajan perusteella, jonka kummankin rikkomisen kesti.
- (246) Trident toteaa kuitenkin, että vaikka komissio katsoisi, että sakon perusmäärä olisi asetettava Tridentille ja Britannialle kummallekin erikseen, "olisi kohtuutonta, jos se tarkoittaisi, että kahden sakon yhteismäärä olisi suurempi kuin yhdelle omistajalle mahdollisesti asetettava sakko Tridentin ja Britannian väitettyjen rikkomisten yhteenlasketun keston ajalta" (176).
- (247) Komission on hylättävä Britannian esittämät väitteet. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella on selvää, että "taloudellisen jatkuvuuden" kriteeriä on sovellettava pelkästään tapauksissa, joissa rikkomiseen syyllistynyt yksikkö ei ole lain mukaan enää olemassa. Kun tällainen yksikkö on yhä edelleen olemassa, sen on katsottava olevan vastuussa rikkomisesta, huolimatta sen nykyisten markkinatoimintojen luonteesta.
- (248) Ajanjaksona, jolloin Britannia otti aktiivisesti osaa rikkomiseen, se ja sen osakkaat hyötyivät yrityksen lainvastaisesta käyttäytymisestä. Vaikka Britannia lopetti liiketoi-

minnan 15 päivän maaliskuuta 1997 jälkeen, sillä on edelleen omaisuutta. Sen on näin ollen vastattava merkityksellisenä ajanjaksona tehdystä rikkomisesta. Sillä, että ”rikkomisesta käytetyn omaisuuden” siirto olisi voitu tehdä toisella tavalla, mikä johtaisi erilaisiin päätelmiin vastuun jakamisesta, ei ole merkitystä tämän päätelmän kannalta.

- (249) Lisäksi on hylättävä Tridentin väite, jonka mukaan kahden mahdollisesti asetettavan sakon yhteismäärä ei saisi olla suurempi kuin koko rikkomisen ajalta yhdelle omistajalle langetettava yksi sakko. Sakon määrää asettaessaan komissio ottaa huomioon ajanjakson, jolloin kukin yritys syyllistyi rikkomiseen. Kun kaksi eri yritystä on syyllistynyt rikkomiseen, myös silloin kun toinen yrityksestä on toisen seuraaja, niiden on erikseen otettava vastuun rikkomisesta ja niihin sovellettava sakko on laskettava komission tavanomaisen käytännön mukaisesti. Sakon mahdollinen ”jakaminen” näiden kahden kesken antaisi niille perusteettoman edun.
- (250) Kun sinkkifosfaattiliiketoiminta oli myyty johdolle ja Trident perustettu 15 päivänä maaliskuuta 1997, muodostettiin uusi oikeushenkilö ja määriteltiin liiketoimintastrategia. Tridentin johto olisi tässä vaiheessa voinut lopettaa yrityksen osallistumisen kartelliin. Se ei kuitenkaan tehnyt näin, vaan tällöin tehtiin ainakin hiljaisesti uusi päätös jatkaa lainvastaista käyttäytymistä. Näin ollen on täysin perusteltua asettaa sakko sekä Britannialle että Tridentille.
- (251) Edellä esitettyjen seikkojen perusteella tämä päätös on osoitettu seuraaville yrityksille:
- Britannia Alloys & Chemicals Limited,
  - Dr. Hans Heubach GmbH & Co. KG,
  - James M. Brown Limited,
  - Société Nouvelle des Couleurs Zinciques SA,
  - Trident Alloys Limited,
  - Waardals Kjemiske Fabrikker A/S.

2.3 KORJAUSTOIMENPITEET

2.3.1 NEUVOSTON ASETUKSEN N:o 17 3 ARTIKLA

- (252) Jos komissio toteaa, että EY:n perustamissopimuksen 81 artiklaa tai ETA-sopimuksen 53 artiklaa on rikottu, se

voi vaatia kyseisiä yrityksiä lopettamaan rikkomisen asetuksen N:o 17 3 artiklan mukaisesti ⁽¹⁷⁷⁾.

- (253) Nyt tarkasteltavassa asiassa kartellin osallistujat menivät varsin pitkälle salatakseen laittoman markkinakäyttäytymisen. Lähes kaikki kartellin toimintaan liittyvät asiakirjat olivat kiellettyjä; pöytäkirjoja, merkintöjä, osallistujaluetteloa tai kutsuja ei laadittu.
- (254) Kartellin osallistujat toimittivat alan yhdistykselle tilastotietoja kuukausia sen jälkeen kun komissio oli tehnyt tarkastukset. Viidestä kartellin jäsenestä neljä (Heubach, SNCZ, Trident ja James Brown) perusti uuden yhdistyksen, jonka piirissä keskusteltiin markkinanäkymistä ja tilastoista.
- (255) Tämän vuoksi komissio totesi väitetiedoksiannossaan, että ei ollut mahdollista sanoa varmasti, että kaikki kartellin jäsenet olivat lopettaneet rikkomisen.
- (256) Vastauksissaan väitetiedoksiantoon Heubach, SNCZ ja Trident väittivät, että ne lopettivat osallistumisensa kartelliin heti tarkastusten tekemisen jälkeen. Heubach ja SNCZ toteavat myös, että tarkastuksen jälkeen pidetyllä kokouksella oli täysin lailliset tavoitteet ja että se oli täysin laillinen.
- (257) Näistä väitteistä huolimatta ja epäselvyyksien välttämiseksi on tarpeen, että komissio vaatii yrityksiä, joille tämä päätös on osoitettu, lopettamaan rikkomisen, jolleivät ne ole jo tehneet niin, ja pidättäytymään kaikista sopimuksista tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joilla on sama tai samantapainen tavoite tai vaikutus.

2.3.2 NEUVOSTON ASETUKSEN N:o 17 15 ARTIKLAN 2 KOHTA

2.3.2.1 Yleiset näkökohdat

- (258) Neuvoston asetuksen N:o 17 ⁽¹⁷⁸⁾ 15 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille sakon, joka on vähintään 1 000 ja enintään 1 000 000 euroa taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomiseen osallisen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta rikkoivat perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa.
- (259) Sakon suuruutta määrätessään komission on otettava huomioon kaikki merkitykselliset seikat, erityisesti rikkomisen vakavuus ja kesto, jotka ovat asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa mainitut kaksi kriteeriä.

(260) Kunkin rikkomiseen osallistuneen yrityksen asema arvioidaan erikseen. Komissio ottaa huomioon sakossa mahdolliset raskauttavat tai lieventävät seikat ja soveltaa tarvittaessa sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevilla asioissa annettua tiedonantoa⁽¹⁷⁹⁾.

2.3.2.2 Sakkojen perusmäärä

(261) Perusmäärä määritetään rikkomisen vakavuuden ja keskon perusteella.

Vakavuus

(262) Arvioidessaan rikkomisen vakavuutta komissio ottaa huomioon sen luonteen, todellisen vaikutuksen markkinoihin ja merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden koon.

Rikkomisen luonne

(263) Edellä esitetyn perusteella nyt tarkasteltava rikkominen muodostui ensi sijassa markkinoiden jakamista ja hintojen vahvistamista koskevista käytännöistä, jotka luonteeltaan ovat erittäin vakavia EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan rikkomisia.

(264) Kartellilla rikottiin tahallaan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa. Täysin tietoisina toimiansa kilpailua rajoittavasta luonteesta valmistajat kokoontuivat perustaakseen salaisen ja muodollisen järjestelmän, jonka tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua sinkkifosfaattimarkkinoilla. Joka tapauksessa ei ole edes tarpeen, että yritys tiesi rikkovansa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa, jotta voidaan päätellä, että rikkominen oli tahallinen⁽¹⁸⁰⁾. Riittää, että se ei ole voinut olla tietämättä, että kyseessä olevan käytäytymisen tavoitteena oli kilpailun rajoittaminen. Näin oli epäilemättä sinkkifosfaattikartellin osalta.

(265) Kartellijärjestelyihin osallistuivat kaikki ETA-alueen suuret toimijat, ja ne laadittiin ja niitä johdettiin ja edistettiin kunkin osallistuvan yrityksen korkeimman johdon tasolla. Kartellin toimintaa harjoitettiin täysin siihen osallistuvien yritysten hyödyksi ja asiakkaiden haitaksi.

(266) Vastauksissaan väitetiedoksiintoon yritykset, joille tämä päätös on osoitettu, ovat esittäneet useita väitteitä, joiden mukaan komission pitäisi katsoa, että luonteensa vuoksi kilpailunvastainen sopimus muodosti erittäin vakavan rikkomisen sijaan vain vakavan kilpailusääntöjen rikkomisen.

(267) Britannia, Heubach ja Trident katsovat, että komission pitäisi ottaa huomioon se, että markkinaosuuskiintiöitä ei jaettu ETA:ssa maakohtaisesti. Myyntimäärät jaettiin Länsi-Euroopan laajuisina kiintiöinä eikä niitä jaettu maittain.

(268) Heubach toteaa, että vasta vuodesta 1996 kartellin osallistujat keskustelivat tuotteen hinnoista ja vahvistivat ne. Tämän väitteen tueksi Heubach lainaa komission väitetiedoksiannon 99 kohdassa olevaa virkettä, joka kuuluu seuraavasti: "Myöhemmistä tapaamisista käsin kirjoitetut muistiinpanot todistavat, että kansallisia suositushintoja käytettiin laajalti". Koska ensimmäinen tältä ajalta oleva asiakirja, josta ilmenevät komission lainamat maakohtaisesti vahvistetut hinnat, koostuu käsinkirjoitetuista muistiinpanoista, jotka on tehty 21 päivänä toukokuuta 1996 pidetyssä kokouksessa, Heubach päättelee hintojen vahvistamisen alkaneen vasta tuolloin.

(269) Britannia toteaa puolestaan, että kartellin yleisenä tavoitteena oli määrittää vertailuhinta Euroopassa käyttämällä Saksan markkoina ilmoitettua hintaa, joka muunnettiin paikalliseksi valuutaksi: "yleinen tavoite oli luoda yhtenäinen vertailuhinta Euroopassa eikä erillisiä kansallisia hintoja"⁽¹⁸¹⁾. Trident väittää, että "sinkkifosfaatin tarkkoja hintoja ei määritelty kiinteästi", vaikka se "myöntää, että hinnoista keskusteltiin ja että tapaamisissa keskustellut suositushinnat heijastuivat sen sisäiseen hinnastoon"⁽¹⁸²⁾.

(270) Britannia, Heubach ja Trident toteavat myös, että asiakkaiden jakaminen ei ollut kartellisopimuksen järjestelmällinen piirre ja että tämä käytäntö koski vain yhtä asiakasta, nimittäin Teknosta. Heubach toteaa, että tälle asiakkaalle suuntautuvat toimitukset jaettiin, koska se oli perinteisesti ollut Waardalsin asiakas eikä Waardals hyväksynyt sitä, että muut kartellin osallistujat toimittivat sille tuotteita. Trident väittää kuitenkin, että "Teknoksen jakamisesta keskusteltiin kokouksissa osaksi siksi, että se vaati erityisen alhaisia hintoja"⁽¹⁸³⁾.

(271) Britannia, Heubach, SNCZ ja Trident toteavat lopuksi, että mitään "täytöntöönpanomekanismia" ei käytetty ja että tämä pitäisi ottaa huomioon, sillä sen vuoksi eräiden kartellin jäsenten oli helpompi pettää toisia.

(272) Komissio hylkää väitteen, että edellä mainittujen seikkojen perusteella olisi pääteltävä, että rikkominen oli luonteeltaan ainoastaan vakava.

- (273) On selvää, että hintojen vahvistamista ja markkinoiden jakamista koskevat kartellit ovat luonteeltaan sellaisia, että ne vaarantavat yhtenäismarkkinoiden moitteettoman toiminnan ja näin ollen ovat kilpailuoikeuden pahimpia rikkomisia. Kansainvälisesti/Euroopan laajuisesti ja kansallisella tasolla vahvistettujen hintojen ja myyntikiintiöiden välillä ei voi olla eroa vakavuuden suhteen.
- (274) Heubachin väite, että hintojen vahvistaminen alkoi vasta vuonna 1996, on hylättävä. Ensiksi 268 kappaleessa viitattu lainaus komission virkkeestä on selvästi harhaanjohtava. Komissio totesi väitetiedoksiannossa, että konkreettisia todisteita hintojen vahvistamisesta voidaan löytää myöhempiä kartellikokouksia koskevista samanaikaisista käsikirjoitetuista muistiinpanoista. Tämä ei ole mitenkään ristiriidassa sen komission havainnon kanssa, että hinnoista keskusteleminen oli osa kartellisopimuksia jo vuonna 1994. Toiseksi vaikka kartellin alkuperäinen tarkoitus oli varmistaa hintojen korotukset noudattamalla jaettuja markkinaosuuksia, Waardals toteaa, että jo ensimmäisessä kartellikokouksessa 24 päivänä maaliskuuta 1994 "päätettiin, että hinnat eivät saisi erota toisistaan liikaa eri maissa, jotta tuotteita ei siirrettäisi rajojen yli" ⁽¹⁸⁴⁾. Trident puolestaan sanoo lausunnossaan, että "kussakin tapaamisessa keskusteltiin myös hintatastosta. Kussakin kokouksessa asetettiin tonnihinta Englannin puntina Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoille ja Saksan markkoina Saksan markkinoille. Ensimmäisissä kokouksissa asetettiin kunkin alueen hinnat paikallisessa valuutassa (...)." ⁽¹⁸⁵⁾.
- (275) Sen perusteella, että kartellikokouksissa sovitusta hinnoista on saatettu ajoittain neuvotella asiakkaiden kanssa, ei voida päätellä, että rikkominen oli vähemmän vakavaa. Kartellisopimus on suunnitelma nostaa keinotekoisesti hintoja yli tason, jonka ne olisivat saavuttaneet tavanomaisissa kilpailuolosuhteissa, ja sen täytäntöönpano kohtaa luonnollisesti asiakkaiden vastustusta.
- (276) Täytäntöönpanomekanismin puuttuminen ei lievitä rikkomisen vakavuutta. Vaikka kartellisopimus olisi luonteeltaan "herrasmiessopimus", kartellin osallistujien odotettiin selvästi noudattavan tiukasti markkinaosuuksiaan. Lisäksi alan järjestöjen välityksellä perustettiin melko kehittynyt järjestelmä, jonka johdosta kartellin jäsenet pystyivät valvomaan toistensa markkinakäyttäytymistä. Sillä perusteella, että myyntikiintiöiden täytäntöönpano onnistui pelkästään kartellikokouksissa jäseniin kohdistetun painostuksen avulla, ei voida päätellä, että rikkominen oli vähemmän vakavaa.
- (277) Myöskään se, että asiakkaiden jakaminen on saattanut olla satunnaista tai että se koski vain yhtä asiakasta, ei kumoa päätelmää, että kyseinen kartellisopimus muodosti erittäin vakavan rikkomisen. On myös todisteita siitä, että asiakkaiden jakaminen ei rajoittunut pelkästään Teknokseen. Kuten edellä 122 kappaleessa todettiin, esimerkiksi Waardalsin muistiinpanot osoittavat, että kyseisessä kokouksessa keskusteltiin asiakkaiden jakamisesta ja mahdollisuudesta myydä Jotunille. Kuten edellä 180 kappaleessa todettiin, myös 19 päivänä tammikuuta 1998 pidettyä kartellikokousta koskevista käsikirjoitetuista muistiinpanoista ilmenee, että pienet asiakkaat ja International Paint annettiin James Brownille.
- (278) Komissio katsoo näin ollen, että nyt tarkasteltavana oleva rikkominen oli luonteeltaan erittäin vakava EY:n perustamisopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan vastainen rikkominen.
- Rikkomisen todellinen vaikutus ETA:n sinkkifosfaattimarkkinoihin*
- (279) Kilpailunvastaisen järjestelyn todellista vaikutusta markkinoilla ei voida aina mitata luotettavalla tavalla. Jos kyseessä on salainen yhteistyö, johon kuuluu myös korkeampia hintoja koskeva yhteistyöstrategia, se, että useat ulkoiset tekijät ovat yhtäaikaaisesti voineet vaikuttaa tuotteen hintakehitykseen, vaikeuttaa suuresti päätelmän tekemistä kaikkien mahdollisten kausaalivaikutusten suhteellisesta merkityksestä.
- (280) Sopimusten todellinen vaikutus markkinoilla riippuu ensiksi siitä, pantiinko nämä järjestelyt täytäntöön, ja toiseksi siitä, vaikuttiko järjestelyjen täytäntöönpano markkinoihin.
- (281) Siltä osin kuin sopimukset pantiin täytäntöön on perusteltua, että komissio katsoo tällä olleen todellista vaikutusta markkinoilla. Tämän todellisen vaikutuksen laajuutta ei tarvitse määritellä yksityiskohtaisesti, jos tämä ei ole mahdollista asiaan liittyvien seikkojen vuoksi.
- (282) Sopimusten täytäntöönpano ja niiden todellinen markkinavaikutus erotetaan toisistaan mahdollisimman suuressa määrin. Todisteet, joita käytetään tehtäessä päätelmiä

näistä kahdesta seikasta, menevät ymmärrettävästi kuitenkin jonkin verran päällekkäin.

Laittoman järjestelmän täytäntöönpano

- (283) Edellä kuvatut kartellisopimukset pantiin huolellisesti täytäntöön.
- (284) Elokuun 9 päivästä 1994 alkaen (jolloin markkinaosuudet jaettiin) ja kussakin myöhemmässä kartellikokouksessa kunkin yrityksen todellinen myynti ilmoitettiin ja sitä verrattiin alun perin sovittuun kiintiöön. Kunkin vuoden ensimmäisessä tapaamisessa saatettiin ajan tasalle kullekin kartellin osallistujalle jaettu vuosittainen Länsi-Euroopan markkinaosuus.
- (285) Kussakin kartellikokouksessa keskusteltiin hintatasoista ja määrättiin tonninhinta kunkin alueen paikallisessa valuutassa. Aluksi hinta määriteltiin maakohtaisesti, mutta myöhemmin Saksan markkoina ilmoitettu Saksan hinta muunnettiin paikalliseksi valuutaksi. Trident vahvisti, että sen sisäisessä hinnastossa otettiin huomioon edellisessä kokouksessa sovitut hinnat.
- (286) Toimitusten jakaminen pantiin täytäntöön ainakin yhden asiakkaan osalta: kartellin osallistujat jakoivat toimitukset suomalaiselle Teknokselle (vrt. 277 käppäle).
- (287) Osapuolet kehittivät ja sovelsivat yksityiskohtaista raportointi- ja seurantajärjestelmää varmistaakseen kiintiöiden täytäntöönpanon. Sitä, kuinka kukin yritys noudatti kiintiötä, seurattiin säännöllisesti.
- Rikkomisen vaikutus sinkkifosfaattimarkkinoihin
- (288) Edellä esitetyn perusteella ja kun otetaan huomioon kunkin osallistujan panos kartellin järjestämiseen, käytännön täytäntöönpanon tehokkuutta ei voida asettaa kyseenalaiseksi.
- (289) Koska järjestelyt pantiin huolellisesti täytäntöön, komissio katsoo, että rikkomisella, johon tässä päätöksessä tarkoitettuna aikana syöllistyneillä yrityksillä oli yli 90 prosentin markkinaosuus ETA:n markkinoilla, oli todellista vaikutusta näillä markkinoilla. Koska järjestelyjen nimenomaisena tarkoituksena oli rajoittaa myyntimääriä ja nostaa hinnat tasolle, joka oli korkeampi kuin mitä se muuten olisi ollut, sekä rajoittaa myyntiä eräiden asiakkaiden osalta, niiden on täytynyt muuttaa markkinakäytännön normaalia mallia, ja sen vuoksi niillä on ollut todellista vaikutusta markkinoilla.
- (290) Britannia ja Trident väittävät kuitenkin, että rikkomisella on ollut erittäin rajoittunut vaikutus markkinoihin, sillä kartellin osallistujat eivät noudattaneet markkinoiden jakamista koskevaa sopimusta.
- (291) Sovituista hinnoista poikkeamiseen viittaavat myös Britannia, Heubach, SNCZ, Trident ja Waardals. Ne väittävät, että hintojen vahvistamisella ei ollut vaikutusta markkinoihin, sillä vahvistettuja hintoja ei noudatettu vaan kilpailu jatkui. Waardals toteaa erityisesti, että sen hintasota Britannian (myöhemmin Tridentin) kanssa ei koskaan todella päättynyt.
- (292) Britannia, Heubach ja Trident väittävät, että sinkkifosfaatin hintojen asettaminen riippui suurelta osin sinkkifosfaatin raaka-aineena käytettävän sinkkimetallin hintamuutoksista. Koska raaka-ainekulujen osuus on noin 50 prosenttia myyntihinnasta, hintamarginaalia olisi ollut mahdotonta korottaa keinotekoisesti sinkin hintavaihtelujen vuoksi.
- (293) Britannia, Heubach, James Brown, SNCZ ja Trident toteavat, että niiden asiakkailta, jotka ovat ensi sijassa monikansallisia yrityksiä, on paljon neuvotteluvoimaa. Tällä väitetään olleen "sulkuvaikutus", minkä vuoksi hintojen korottaminen oli käytännöllisesti katsoen mahdotonta.
- (294) Trident toteaa edelleen, että valuuttakurssimuutokset saattoivat estää hintavalvonnan.
- (295) Heubach väittää, että rikkomisella ei ollut vaikutusta lopukuluttajiin, sillä sinkkifosfaatti on vähäinen ainesosa maaleissa.
- (296) SNCZ toteaa, että mahdollisuus korvata sinkkifosfaatti muilla tuotteilla osoittaa, että rikkomisella ei ollut todellista vaikutusta.
- (297) Kaikki nämä väitteet on hylättävä. Se, että kartellin osallistujien tavoittelemia tuloksia ei täysin saavutettu, ei mitenkään todista, että kartellisopimusten täytäntöönpanolla ei ollut vaikutusta markkinoilla. Erityisesti mahdollisuutta korvata sinkkifosfaatti muilla tuotteilla ei ole osoitettu. SNCZ viittaa ainoastaan siihen, että yksi asiakas olisi korvannut sinkkifosfaatin kalsiumfosfaatilla, mutta ei tue väitettään konkreettisilla todisteilla. SNCZ myöntää jopa, että vaikka kalsiumin käyttö lisääntyy, sitä "käytetään vielä suhteellisen vähäisiä määriä" ⁽¹⁸⁶⁾.

(298) On mahdollista ajatella, että osapuolet olisivat näin pitkän ajanjakson ajan jatkuvasti sopineet tapaavansa eri puolilla maailmaa jakaakseen myyntikiintiöitä, vahvistakseen hintoja ja jakaakseen asiakkaita, kun otetaan huomioon muun muassa siihen liittyvät riskit, jos ne olisivat katsoneet, että kartellilla ei ollut vaikutusta sinkkifosfaattimarkkinoihin tai että sen vaikutus olisi vain vähäinen.

Merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden koko

(299) Kartelli kattoi koko ETA:n, jonka lähes jokainen osa oli salaisen yhteistyön piirissä. Arvioidessaan rikkomisen vakavuutta komissio katsoo näin ollen, että kartelli on vaikuttanut ETA-alueeseen kokonaisuudessaan.

Komission päätelmä rikkomisen vakavuudesta

(300) Kun otetaan huomioon tarkasteltavan markkinakäyttämisen luonne, sen todellinen vaikutus sinkkifosfaattimarkkinoihin ja se, että se kattoi yhteismarkkinat kokonaisuudessaan ja koko ETA:n sen perustamisen jälkeen, komissio katsoo, että tämän päätöksen soveltamisalaan kuuluvat yritykset ovat syyllistyneet EY:n perustamis-sopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan vastaiseen rikkomiseen, joka on erittäin vakava.

(301) Britannia, Heubach, SNCZ, Trident ja Waardals väittävät vastauksissaan, että tuotemerkkinat ovat erittäin pienet ja että niiden vuosittainen arvo on noin 15—16 miljoonaa euroa. Britannia toteaa erityisesti tältä osin, että rikkomisen olisi katsottava vakavaksi, ei erittäin vakavaksi.

(302) Komissio korostaa, että tuotemerkkinoiden koko ja rikkomisen todellinen vaikutus näillä tuotemerkkinoilla on selvästi erotettava toisistaan. Rikkomisen vakavuutta arvioidessaan komission käytäntönä ei ole tarkastella tuotemerkkinoiden kokoa merkityksellisenä tekijänä.

(303) Komissio ottaa kuitenkin tässä asiassa huomioon tuotemerkkinoiden pienen koon, sanotun kuitenkaan rajoittamatta rikkomisen luokittelamista erittäin vakavaksi rikkomiseksi.

Erlainen kohtelu

(304) Vaikka rikkomisen on erittäin vakava, komissio voi soveltaa yrityksiin erilaista kohtelua, jotta voidaan ottaa huomioon rikkomisen syyllistyneiden todelliset taloudelliset mahdollisuudet aiheuttaa merkittävää vahinkoa kilpailulle ja asettaa sakon määrä tasolle, joka varmistaa, että sillä on riittävä rikkomista estävä vaikutus.

(305) Tässä asiassa, joka koskee useaa yritystä, sakkojen perusmäärä on asetettava siten, että otetaan huomioon kunkin yrityksen laittoman toiminnan painoarvo ja sen todellinen vaikutus kilpailuun.

(306) Tämän vuoksi yritykset voidaan jakaa kahteen ryhmään sen mukaan, mikä on niiden suhteellinen painoarvo kyseisillä markkinoilla.

(307) Komissio katsoo aiheelliseksi käyttää tässä asiassa ETA:n laajuista tuoteliikevaihtoa vertaillessaan yrityksen suhteellista painoarvoa markkinoilla. Vertailu tehdään ETA:ssa rikkomisen viimeisen vuoden aikana kertyneen tuoteliikevaihdon perusteella.

(308) Edellä 50 kappaleessa olevasta taulukosta ja komission käytettävissä olevista tiedoista ilmenee, että Britannia (ennen 15 päivää maaliskuuta 1997), Trident (maaliskuuta 1997), Heubach, SNCZ ja Waardals olivat ETA:n suurimmat sinkkifosfaatin valmistajat, joiden markkinaosuudet olivat melko samanlaiset eli joko yli [...] prosenttia tai sen vaiheilla. Ne sijoitetaan näin ollen ensimmäiseen ryhmään. James Brown, jolla oli huomattavasti pienempi markkinaosuus ETA-markkinoilla, sijoitetaan toiseen ryhmään.

(309) Edellä olevan perusteella yrityksen suhteellisen painoarvon mukaan määrättävien sakkojen lähtökohtana käytetään kunkin ryhmän osalta seuraavia määriä:

— Britannia, Heubach, SNCZ, Trident ja Waardals: 3 miljoonaa euroa,

— James M. Brown: 750 000 euroa.

Rikkomisen kesto

(310) Kuten edellä 225—229 kappaleessa mainittiin, komissio katsoo, että Heubach, James Brown, SNCZ ja Waardals rikkoivat EY:n perustamis-sopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa 24 päivästä maaliskuuta 1994 13 päivään toukokuuta 1998. Ne syyllistyivät keskipitkään rikkomiseen, joka kesti neljä vuotta ja yhden kuukauden. Rikkomisen vakavuuden perusteella määriteltyä perusmäärää korotetaan sen vuoksi 40 prosenttia kunkin yhtiön osalta.

(311) Britannia rikkoi EY:n perustamis-sopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa 24 päivästä maaliskuuta 1994 15 päivään maaliskuuta 1997. Se syyllistyi keskipitkään rikkomiseen, joka kesti kaksi vuotta ja yksitoista kuukautta. Rikkomisen vakavuuden perusteella määriteltyä perusmäärää korotetaan sen vuoksi 25 prosenttia.

(312) Trident rikkoi EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa 15 päivästä maaliskuuta 1997 13 päivään toukokuuta 1998. Se syyllistyi keskipitkään rikkomiseen, joka kesti yhden vuoden ja yhden kuukauden. Rikkomisen vakavuuden perusteella määriteltyä perusmäärää korotetaan sen vuoksi 10 prosenttia.

Perusmääriä koskeva päätelmä

(313) Komissio asettaa sakkojen perusmäärät seuraavasti:

- Britannia: 3,75 miljoonaa euroa,
- Heubach: 4,2 miljoonaa euroa,
- James Brown: 1,05 miljoonaa euroa,
- SNCZ: 4,2 miljoonaa euroa,
- Trident: 3,3 miljoonaa euroa,
- Waardals: 4,2 miljoonaa euroa.

2.3.2.3 Raskauttavat seikat

Rooli rikkomisen johtajana tai alkuunpanijana

- (314) Komissiolla on tietoja, joista ilmenee, että eräät yritykset, joille tämä päätös on osoitettu, tekivät aloitteita kartellin perustamiseksi.
- (315) Kuten 79 kappaleessa mainittiin, näyttää siltä, että jo vuonna 1980 Pasmenco Europe-ISC Alloys, Britannian edeltäjä, ehdotti kilpailunvastaisten hintajärjestelyjen käyttöönottoa sinkkifosfaattimarkkinoilla. Näyttää myös siltä, kuten 84 kappaleessa ilmenee, että Pasmenco Europe-ISC Alloys ehdotti ensimmäistä, lokakuussa 1993 pidettyä kokousta, jonka tarkoituksena oli lopettaa hintasota ja tuoda vähän järjestystä markkinoille.
- (316) Toisaalta vuoden 1991 lopussa pidettyä kokousta koskevassa raportissa Waardalsin työntekijä tunnustaa sano-neensa SNZ:n hallituksen puheenjohtajalle, ”että tuotetujen määrien vapaaehtoinen supistaminen oli [hänen] mielestään ainoa tapa tuoda vakautta markkinoille — ja saada näin ollen paremmat hinnat”⁽¹⁸⁷⁾.
- (317) Samasta asiakirjasta ilmenee, että SNCZ:n hallituksen puheenjohtaja olisi tämän jälkeen ilmoittanut ”tekevänsä aloitteen kokouksen pitämiseksi toisten valmistajien kanssa”⁽¹⁸⁸⁾.

(318) Waardals toteaa omasta puolestaan, että Heubachin toimitusjohtaja otti siihen yhteyttä vuoden 1994 alkupuolella ja että tämä kutsui Waardalsin edustajat Lontooseen epäviralliseen tapaamiseen (24 päivänä maaliskuuta 1994 pidetty kartellikokous) keskustelemaan sinkkifosfaatista. Waardals mainitsi, että ”kutsu esitettiin myös Britannian puolesta”⁽¹⁸⁹⁾.

(319) Edellä esitetyn perusteella komissio katsoo, että kartelli oli useimpien sinkkifosfaattialan kilpailijoiden yhteinen aloite, eikä sen vuoksi voida yksilöidä kartellin johtajaa.

2.3.2.4 Lieventävät seikat

Yksinomaan passiivinen tai seuraajan rooli rikkomisessa

- (320) James Brown toteaa, että se oli ”hyvin pienen tuottajan asemassa, ja että siihen otettiin yhteyttä ja painostettiin liittymään alan yhdistykseen”, ja että komission olisi pidettävä mielessä ”ilmeiset seuraukset, jos [se] ei olisi tehnyt niin”⁽¹⁹⁰⁾. James Brown ei ole kuitenkaan toimitanut komissiolle todisteita muiden kartellin osallistujien harjoittamasta painostuksesta tai pakottamisesta.
- (321) Komissiolla ei ole myöskään syytä katsoa, että James Brownilla oli passiivinen tai seuraajan rooli rikkomisessa. James Brown osallistui useimpiin tiedossa oleviin kartellikokouksiin ja otti osaa rikkomiseen suoraan ja aktiivisesti.
- (322) James Brown esimerkiksi järjesti 9 päivänä tammikuuta 1995 Manchesterissa Britannian ja Waardalsin kanssa kokouksen, jonka tarkoituksena oli parantaa kyseisten kahden yrityksen välisiä suhteita, sillä yritykset olivat kartellikokouksissa usein erimielisiä. Kuten 118 kappaleessa jo mainittiin, James Brownin edustaja yritti taivuttaa Waardalsin lopettamaan alhaisilla hinnoilla kilpailun Yhdistyneessä kuningaskunnassa, jolloin Britannia rajoit-taisi toimintaansa Skandinaviassa. James Brown ei ole kiistänyt tätä.
- (323) Komissio päätelee näin ollen, että James Brownille ei voida myöntää alennusta sakosta väitetyn pelkästään passiivisen seuraajan roolin perusteella.

Laittomien sopimusten täytäntöönpanosta luopuminen käytännössä

- (324) Kuten 290—298 kappaleessa mainittiin, Britannia, Heubach, SNCZ, Trident ja Waardals väittävät, että ne eivät panneet täysin kartellisopimuksia täytäntöön erityisesti asetettujen vähimmäishintojen suhteen, sillä niitä ei juurikaan noudatettu.
- (325) SNCZ väittää jättäneensä jonkin verran "liikkumavaraa" kartellin olemassaolon aikana ja toteaa, että se tarkoituksellisesti aliarvioi noin 15 prosentilla alan yhdistyksille ilmoitetut myyntiluvut⁽¹⁹¹⁾.
- (326) Trident toteaa puolestaan, että sen toiminnan alkamisen jälkeen (kun se oli myyty johdolle 15 päivänä maaliskuuta 1997) se laati uuden strategian myynnin lisäämiseksi eivätkä kartellisopimukset rajoittaneet sitä enää.
- (327) Kuten edellä mainittiin, vaikka oletettaisiin, että kartellin jäsenet eivät aina veloittaneet sopimiaan vähimmäishintoja, komissio ei voi katsoa sitä lieventäväksi seikaksi. Kartellille on väistämättä luonteenomaista, että sen jäsenet eivät täysin luota toisiinsa, ja jos oletetaan, että eräät yritykset myivät tuotteita suositushintaa halvemmalla, se kuvastaa ainoastaan yritysten halua saada laittomasta sopimuksesta mahdollisimman suuri hyöty.
- (328) Lieventäviksi seikoiksi ei voida katsoa sitä, että SNCZ ilmoitti "väärää" lukuja myyntitietoja keräävälle alan yhdistykselle, tai sitä, että Trident ei katsonut sopimuksen sitovan sitä enää maaliskuun 1997 jälkeen. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien korosti Cascades-asissa antamassaan tuomiossa "yritys, joka kilpailijoidensa kanssa harjoittamastaan yhteistoiminnasta huolimatta noudattaa jokseenkin itsenäistä politiikkaa markkinoilla, voi yksinkertaisesti yrittää käyttää kartellia hyväkseen"⁽¹⁹²⁾.
- (331) Britannia ja Trident toteavat ottaneensa käyttöön kilpailusääntöjen noudattamista koskevat ohjelmat ja että tämä olisi otettava huomioon lieventävänä seikkana.
- (332) Komissio pitää myönteisenä sitä, että nämä yritykset ovat ottaneet käyttöön kyseiset ohjelmat. Tällainen ehkäisevä toimenpide ei voi kuitenkaan vapauttaa komissiota velvollisuudestaan rangaista kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon Britannia ja Trident ovat aikaisemmin syyllistyneet.
- (333) Heubach toteaa, että sinkkifosfaatti voi vahingoittaa ihmisten terveyttä ja ympäristöä, jos sitä ei käsitellä asianmukaisesti, ja että tämän vuoksi sinkkifosfaatin valmistajien on noudatettava lukuisia lakeja. Se toteaa myös, että tämä johtaa markkinoilla kilpailijoiden säännölliisiin, laillisiin yhteyksiin, joiden johdosta "voidaan helposti ottaa askel kohti laittomia yhteyksiä"⁽¹⁹³⁾.
- (334) Komissio hylkää ehdottomasti tämän väitteen. Vaikka toimialalla on velvollisuus noudattaa tietyn tuotteen käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä, se ei voi mitenkään vapauttaa näitä markkinoilla toimivia yrityksiä niiden velvollisuudesta noudattaa tiukasti voimassa olevia kilpailusääntöjä.
- (335) Trident huomauttaa, että se osallistui rikkomiseen vain maaliskuusta 1997 toukokuuhun 1998 ja siksi sen osallistumisella oli vähäinen vaikutus kartelliin ja markkinoihin.
- (336) Komission on hylättävä tämä väite. Ensiksi Trident toimi kyseisenä aikana aktiivisesti kartellissa ja osallistui sen kokouksiin täysjäsenenä. Toiseksi komissio ottaa rikkomisen keston huomioon laskiessaan mahdollista sakkoa, eikä kestoja voida muutenkaan ottaa huomioon lieventävänä seikkana.

Muut lieventävät seikat

- (329) Trident esittää, että se ei ole saanut merkittävää hyötyä osallistumisestaan kartelliin ja että tämä olisi katsottava lieventäväksi seikaksi.
- (330) Komissio ei kuitenkaan katso, että kartellista saamatta jäävä hyöty tai kartelliin osallistumisesta aiheutuva taloudellinen haitta olisivat lieventäviä seikkoja sakkoja määrättäessä. Tridentin väite on näin ollen hylättävä.
- (337) Heubach, SNCZ ja Trident esittävät, että komission olisi otettava huomioon sakkoja määrätessään huono taloudellinen tilanne, jossa rikkomisen tapahtui.
- (338) Heubach toteaa, että sinkkifosfaattimarkkinat ovat kypsät markkinat, joiden tilanne on kriittinen, ja että valmistajat kohtaavat tällä hetkellä halpatuontia Aasiasta, KIE-maista⁽¹⁹⁴⁾ ja Australiasta. Heubach, Trident ja SNCZ sanovat

2.3.2.5 Taloudelliset olosuhteet

myös, että sinkin voimakkaat hinnantvaihtelut sekä monikansallisten asiakkaiden neuvotteluvoima tekevät tilanteesta entistä kriittisemmän erityisesti siksi, että kalسيومfosfaatti kilpailee yhä enemmän sinkkifosfaatin kanssa sen korvaavana tuotteena. Heubach ja Trident toteavat lopuksi, että [...]*, ja Heubach esittää, että komission olisi otettava tämä huomioon, kuten se teki päätöksessä 98/247/EHTY (seostelisiä) ⁽¹⁹⁵⁾.

(339) Komissio myöntää rikkomisen aikaisen taloudellisen tilanteen olleen vaikea, koska markkinat ovat kypsät, suuresti riippuvaiset sinkin hinnasta ja asiakkailla on neuvotteluvoimaa.

(340) Komissio katsoo kuitenkin, että eräitä näistä tekijöistä ei pidä yliarvioida. Ensiksi Waardalsin lausuman mukaan tuonti kolmansista maista on yhä vähäistä erityisesti rahetikustannusten vuoksi, ja tuotteen laatu on merkittävästi heikompi ⁽¹⁹⁶⁾. Toiseksi väite sinkin hinnantvaihteluista rikkomiskaudella ei välttämättä ole olennainen, sillä sinkin hinta nousi voimakkaasti vasta vuonna 1997, kun taas kartelli toimi vuodesta 1994.

(341) Näin ollen väite huonosta taloudellisesta tilanteesta on hylättävä.

2.3.2.6 Kyseisten yritysten erityispiirteet

(342) Kaikki yritykset, joille tämä päätös on osoitettu, toteavat olevansa hyvin pieniä yrityksiä ja että komission olisi otettava tämä huomioon sakkoja määrätessään.

(343) Komissio hylkää tämän väitteen. Se, että yritykset, joille tämä päätös on osoitettu, ovat pieniä tai keskisuuria yrityksiä, ei vapauta niitä velvollisuudesta noudattaa tarkasti kilpailusääntöjä. Kartellin perustamista ei voida missään olosuhteissa katsoa lailliseksi tavaksi korvata vaikeudet, joita aiheutuu kaupankäynnistä sellaisten asiakkaiden kanssa, joilla on paljon neuvotteluvoimaa.

Sakkojen määriä koskeva päätelmä ennen sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun tiedonannon soveltamista

(344) Ennen sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon soveltamista komissio asettaa sakkojen määrät seuraavasti:

— Britannia: 3,75 miljoonaa euroa,

— Heubach: 4,2 miljoonaa euroa,

— James Brown: 1,05 miljoonaa euroa,

— SNCZ: 4,2 miljoonaa euroa,

— Trident: 3,3 miljoonaa euroa;

— Waardals: 4,2 miljoonaa euroa.

(345) Koska edellä esitetyllä tavalla lasketut lopulliset määrät saavat olla enintään 10 prosenttia yrityksen maailmanlaajuisesta liikevaihdosta (kuten asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdassa säädetään), sakot asetetaan seuraavasti, jotta sallittua enimmäisrajaa ei ylitetä:

— Britannia: 3,75 miljoonaa euroa ⁽¹⁹⁷⁾,

— Heubach: 4,2 miljoonaa euroa,

— James Brown: 1,05 miljoonaa euroa,

— SNCZ: 1,7 miljoonaa euroa,

— Trident: 3,3 miljoonaa euroa,

— Waardals: 700 000 euroa.

2.3.2.7 Sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon soveltaminen

(346) Eräät menettelyn kohteena olleet yritykset ovat toimineet yhteistyössä komission kanssa rikkomista koskevan tutkimuksen eri vaiheissa saadakseen edellä mainitun tiedonannon mukaisen suopean kohtelun. Jotta kyseisten yritysten yhteistyön perusteella voitaisiin ottaa huomioon yritysten sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevat oikeutetut odotukset, komissio tarkastelee seuraavassa jaksossa, täyttävätkö asianosaiset edellä mainitussa tiedonannossa määrätyt edellytykset.

Mahdollisuus tehdä sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon mukainen hakemus

(347) Britannia ja James Brown esittävät, että niille ei ollut ilmoitettu menettelystä ennen väitetiedoksiannon saamista. Ne väittävät tältä osin, että niille ei annettu mahdollisuutta tehdä tiedonannon mukaista hakemusta.

(348) Tämä väite on hylättävä. Se, että eräissä yrityksissä, joille tämä päätös on osoitettu, tehtiin tarkastuksia tai ne saivat komissiolta tietopyyntöjä, ei antanut niille minkäänlaista etua eikä estänyt Britanniaa tai James Brownia

käyttämästä puolustautumisoikeutta. Tarkastukset ja tietopyynnöt ovat osa tutkimusta, eikä niiden tarkoituksena ole toimia erityisenä välineenä yrityksen käyttäessä puolustautumisoikeuttaan.

- (349) Britannia väittää myös, että se ei voinut olla tietoinen rikkomisesta, koska Britannian kartellijäsenyyden aikana siihen osallistuneet henkilöt olivat siirtyneet Tridentiin, kun toiminnot oli myyty johdolle.
- (350) Myös tämä väite on hylättävä. Kuten Britannia aivan oikein huomauttaa vastauksessaan väitetiedoksiantoon, tiedonannon tavoitteena on kannustaa kartellitoimintaan osallistuvia yrityksiä ilmoittautumaan ja tekemään yhteistyötä vapaaehtoisesti. Väite, jonka mukaan yrityksessä ei enää oltu tietoisia rikkomisesta, ei voi vapauttaa sitä vastuusta. Toimiessaan aktiivisesti kartellissa Britannialla oli mahdollisuus tehdä tiedonannon mukainen hakemus.

Sakkojen määräämättä jättäminen tai sen määrän hyvin huomattava alentaminen ("B kohta")

- (351) Asetuksen N:o 17/14 artiklan 2 kohdan mukaisesti 13 ja 14 päivänä toukokuuta 1998 tehdyissä tarkastuksissa komissio ja Eftan valvontaviranomainen keräsivät riittävästi tietoja todisteeksi sinkkifosfaattikartellista.
- (352) Yksikään niistä yrityksistä, joille tämä päätös on osoitettu, ei näin ollen voinut täyttää tiedonannon B kohdan b alakohdan edellytystä, jota ei sen vuoksi sovelleta.

Sakkojen määrän huomattava alentaminen ("C kohta")

- (353) Kuten edellä mainittiin, komissio keräsi ratkaisevia todisteita kartellin olemassaolosta ennen kuin yksikään yrityksistä teki tiedonannon mukaisen hakemuksen. Yksikään niistä yrityksistä, joille tämä päätös on osoitettu, ei näin ollen voinut täyttää tiedonannon B kohdan b alakohdan edellytystä. Tiedonannon C kohtaa ei sen vuoksi sovelleta.

Sakkojen määrän merkittävä alentaminen ("D kohta")

Waardals

- (354) Waardals otti yhteyttä komissioon 17 päivänä heinäkuuta 1998 ja ilmoitti aikeestaan tehdä täysin yhteistyötä

komission kanssa tiedonannon mukaisesti. Syyskuun 2 päivänä 1998 pidetyssä kokouksessa Waardals esitti komissiolle suullisesti yksityiskohtaisen selonteon kartellin toiminnasta. Komissio lähetti Waardalsille kokouksen pöytäkirjaluonnoksen, jonka sisällön Waardals vahvisti lopullisesti kirjallisella lausumalla 3 päivänä joulukuuta 1999.

- (355) Waardalsin kartellista antamaan selontekoon sisältyi muun muassa luettelo vuosina 1994–1998 pidetyistä kartellikokouksista. Selonteon ansiosta komissio pystyi muodostamaan selvemmän näkemyksen kartellin historiasta ja mekanismeista ja tulkitsemaan hallussaan olleita asiakirjoja tarkemmin. Waardalsin antamien selitysten johdosta komissio pystyi lähettämään muille kartellin osallistujille hyvin yksityiskohtaiset tietopyynnöt.
- (356) Edellä olevan perusteella komissio pääättelee, että Waardals täyttää tiedonannon D kohdan 2 alakohdan ensimmäisen luettelukohdan mukaiset edellytykset, ja myöntää sille 50 prosentin alennuksen sakosta, joka olisi asetettu, ellei se olisi tehnyt yhteistyötä komission kanssa.

Trident

- (357) Trident ilmoitti 12 päivänä huhtikuuta 1999 päivätyllä kirjeellä aikeestaan tehdä täysin tiedonannossa tarkoitettua yhteistyötä tutkimuksen aikana eli vasta saatuaan komission ensimmäisen, 5 päivänä maaliskuuta 1999 päivätyyn tietopyynnön. Trident toimitti tällöin komissiolle kirjallisen lausunnon, jossa se antoi yksityiskohtaisen selonteon kartellista, sekä useita asian kannalta olennaisia asiakirjoja.
- (358) Komissio myöntää, että Tridentin toimittamat lausunto ja asiakirjat antoivat komissiolle mahdollisuuden tarkastaa ristiin hallussaan olevia tietoja ja saada selvempi kuva eräistä kartelliin liittyvistä tosiseikoista. Komissio huomauttaa kuitenkin, että Trident otti yhteyttä komissioon vasta saatuaan asetuksen N:o 17/11 artiklan mukaisen tietopyynnön, joka lähetettiin 5 päivänä maaliskuuta 1999. Komissio ottaa huomioon tämän haluttomuuden ottaa yhteyttä komissioon oma-aloitteisesti ja ennen muuta tutkimustoimenpidettä. Komissio huomauttaa myös, että ainakin yksi sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon mukaisesti toimitettu asiakirja vastasi itse asiassa tietoja, jotka Trident pyydettiin toimittamaan komissiolle vastauksena asetuksen N:o 17 mukaiseen, 5 päivänä maaliskuuta 1999 päivättyyn tietopyyntöön⁽¹⁹⁸⁾.

(359) Edellä olevan perusteella komissio päätelee, että Trident täyttää tiedonannon D kohdan 2 alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaiset edellytykset, ja myöntää sille 40 prosentin alennuksen sakosta, joka olisi asetettu, ellei se olisi tehnyt yhteistyötä komission kanssa.

Britannia, Heubach, SNCZ

(360) Britannia, Heubach ja SNCZ totesivat väitetiedoksiannon antamisissaan kirjallisissa vastauksissa, että ne eivät olennaisilta kiistä väitetiedoksiannossa esitettyjä seikkoja.

(361) Britannia toteaa, että ”Trident teki yhteistyötä komission kanssa [Britannian] ja sen jälkeen Tridentin harjoittaman liiketoiminnan osalta kokonaisuudessaan ja [että Britannian] olisi hyödyttävä tästä yhteistyöstä ja saatava vähintään sama alennus mahdollisesta sakosta kuin Tridentille myönnetty alennus”⁽¹⁹⁹⁾. Trident esittää omalta osaltaan saman väitteen ja toteaa, että yhteistyön vuoksi mahdollisesti myönnettävän sakon alentamisen olisi hyödyttävä myös Britanniaa, koska Tridentin yhteistyö liittyi myös ajanjaksoon, jolloin Britannia toimi sinkkifosfaattimarkkinoilla⁽²⁰⁰⁾.

(362) Komission on hylättävä tämä väite. Se, että Trident toimitti tietoja komissiolle Britannian osallistumisesta kartelliin, ei oikeuta Britanniaa samaan alennukseen sakosta kuin Trident. Kuten edellä mainittiin, Britannialla oli mahdollisuus tehdä tiedonannon mukainen hakemus milloin tahansa, mutta se ei tehnyt niin.

(363) Britannia, Heubach ja SNCZ saavat näin ollen sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon D kohdan 2 alakohdan toisen luetelmakohdan nojalla 10 prosentin alennuksen sakosta.

James Brown

(364) James Brownilta vastaanotetun kirjeenvaihdon perusteella ei ole selvää, kiistääkö yritys väitetiedoksiannossa esitetyt seikat. Luettuaan huolellisesti tämän kirjeenvaihdon komissio kuitenkin päätelee James Brownin vastauksien perusteella, että yritys ei itse asiassa kiistä väitetiedoksiannossa esitettyjä seikkoja.

(365) James Brown saa näin ollen sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon D kohdan 2 alakohdan toisen luetelmakohdan nojalla 10 prosentin alennuksen sakosta.

Päätelmä sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon soveltamisesta

(366) Yritysten yhteistyön ja sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetussa tiedonannossa asetettujen edellytysten perusteella komissio myöntää yrityksille, joille tämä päätös on osoitettu, seuraavat alennukset niiden sakoista:

— Waardals: 50 prosentin alennus,

— Trident: 40 prosentin alennus,

— Britannia: 10 prosentin alennus,

— Heubach: 10 prosentin alennus,

— James Brown: 10 prosentin alennus,

— SNCZ: 10 prosentin alennus.

2.3.2.8 Maksukyky

(367) [...]*(²⁰¹)

(368) [...]*

(369) [...]*

2.3.2.9 Tässä menettelyssä asetettujen sakkojen lopulliset määrät

(370) Päätelmänään komissio asettaa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaiset sakot seuraavasti:

— Britannia Alloys & Chemicals Limited:
3,37 miljoonaa euroa,

— Dr. Hans Heubach GmbH & Co. KG:
3,78 miljoonaa euroa,

— James M. Brown Limited: 940 000 euroa,

— Société Nouvelle des Couleurs Zinciques SA: 1,53 miljoonaa euroa,

— Trident Alloys Limited: 1,98 miljoonaa euroa,

— Waardals Kjemiske Fabrikker A/S: 350 000 euroa.

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Britannia Alloys & Chemicals Limited, Dr. Hans Heubach GmbH & Co. KG, James M. Brown Ltd, Société Nouvelle des

Couleurs Zinciques SA, Trident Alloys Ltd. ja Waardals Kjemiske Fabrikker A/S ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla jatkuvaan sopimukseen ja/tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan sinkkifosfaattialalla.

Rikkomisen kesto on seuraava:

- Dr. Hans Heubach GmbH & Co. KG:n, James M. Brown Limitedin, Société Nouvelle des Couleurs Zinciques SA:n ja Waardals Kjemiske Fabrikker A/S:n tapauksessa: 24 päivästä maaliskuuta 1994 13 päivään toukokuuta 1998;
- Britannia Alloys & Chemicals Limitedin tapauksessa: 24 päivästä maaliskuuta 1994 15 päivään maaliskuuta 1997;
- Trident Alloys Limitedin tapauksessa: 15 päivästä maaliskuuta 1997 13 päivään toukokuuta 1998.

2 artikla

Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava kyseisessä artiklassa mainittu rikkominen, elleivät ne ole jo tehneet niin.

Niiden on pidättäydyttävä kaikesta 1 artiklassa mainitusta toiminnasta ja toteuttamasta toimenpiteitä, joilla on vastaava tavoite tai vaikutus.

3 artikla

Edellä 1 artiklassa mainitusta rikkomisesta määrätään seuraavat sakot:

- Britannia Alloys & Chemicals Limited: 3,37 miljoonaa euroa,
- Dr. Hans Heubach GmbH & Co. KG: 3,78 miljoonaa euroa,
- James M. Brown Limited: 940 000 euroa,
- Société Nouvelle des Couleurs Zinciques SA: 1,53 miljoonaa euroa,
- Trident Alloys Limited: 1,98 miljoonaa euroa,
- Waardals Kjemiske Fabrikker A/S: 350 000 euroa,

4 artikla

Edellä 3 artiklassa määrätyt sakot on maksettava kolmen kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta seuraavalle pankkitilille:

Tilinro 642-0029000-95
Euroopan komissio
Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (BBVA)
SWIFT-tunnus: BBVABEBB —
IBAN-tunnus: BE 76 6420 0290 0095
Avenue des Arts 43 / Kunstlaan 43
B-1040 Bruxelles/Brussel.

Tämän määräajan jälkeen peritään ilman eri toimenpiteitä korkoa, jota Euroopan keskuspankki sovelsi perusrahoitusoperaatioissaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona tämä päätös on tehty. Korkoon lisätään 3,50 prosenttiyksikköä eli korko on yhteensä 6,77 prosenttia.

5 artikla

Tämä päätös on osoitettu seuraaville:

- Britannia Alloys & Chemicals Limited
Botany Road
Northfleet
Gravesend
Kent DA 11 9BG
United Kingdom
- Dr. Hans Heubach GmbH & Co. KG
Heubachstraße 7
D-38685 Langelsheim;
- James M. Brown Limited
Napier Street
Fenton
Stoke-on-Trent
Staffordshire ST4 4NX
United Kingdom
- Société Nouvelle des Couleurs Zinciques SA
F-59111 Bouchain;
- Trident Alloys Limited
Alloys House
Willenhall Lane
Bloxwich
Wallsall
West Midlands WS3 2XW
United Kingdom
- Waardals Kjemiske Fabrikker A/S
Strandgaten 223
N-5004 Bergen.

Tämän päätöksen täytäntöönpanoon sovelletaan EY:n perustamissopimuksen 256 artiklaa.

Tehty Brysselissä 11 päivänä joulukuuta 2001.

Komission puolesta
Mario MONTI
Komission jäsen

Vitteet

- (*) Tekstiä on osittain muokattu tietojen luottamuksellisuuden vuoksi. Nämä osat ovat hakasulkeissa ja merkitty tähdellä.
- (¹) EYVL 13, 21.2.1962, s. 204/62.
- (²) EYVL L 148, 15.6.1999, s. 5.
- (³) EYVL L 354, 30.12.1998, s. 18 mukaisesti.
- (⁴) EUVL C 144, 20.6.2003.
- (⁵) Dun & Bradstreetin yksityiskohtainen raportti yhtiöstä.
- (⁶) Ks. 3.8.1999 päivätty Tridentin kirje [5769].
- (⁷) Sinkki noteerataan päivittäin Lontoon metallipörssissä.
- (⁸) 31.3.2000 saakka (valuuttakurssi laskettu keskimääräisenä kuukausittaisena valuuttakurssina huhtikuun 1999 ja maaliskuun 2000 väliseltä ajalta).
- (⁹) Esimerkiksi vuonna 1992 Colores Hispaniasin (Espanja) ja ICS:n (Italia) kerrottiin myyneen muutamia tuhansia tonneja kotimarkkinoillaan. Tark. 13.5.1998 (SNCZ), asiak. CRO22A [1801–1802].
- (¹⁰) CEFIC, joka on perustettu vuonna 1972, esittelee tehtävänsä seuraavasti: ”Tarkoituksena on tarjota foorumi järjestelmällisille keskusteluille ylikansallista kysymyksistä, jotka koskevat Euroopassa toimivia kemian alan yrityksiä, ja edustaa kemianteollisuuden kantaa näissä kysymyksissä.” ZIPHO:n kokous 12.12.1995, tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. JR1 [1062]. CEFICin toimialaryhmät ovat erikoistuneita, tuotesuuntautuneita foorumeja. CEFICin mukaan ZOPAn tehtävänä on ”edustaa, edistää ja puolustaa sinkkioksidin- ja sinkkipolyteollisuutta kansallisella ja kansainvälisellä tasolla ja varmistaa, että teollisuudella on mahdollisuus esittää mielipiteensä toimivaltaisille elimille kaikista sääntelykysymyksistä, jotka liittyvät sinkkioksidin ja sinkkipolyä koskeviin terveys-, turvallisuus-, ympäristö- ja kaupakysymyksiin”.
- (¹¹) 12.12.1995, 13.2.1996 ja 11.3.1996.
- (¹²) EMZP:n perussääntöjen luonnos, liitetty VdM:n 6.7.1998 päivättyyn kirjeeseen Tridentille. Asiak. 13, liite IB Tridentin 15.4.1999 päivättyssä vastauksessa 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön [2891–2992].
- (¹³) Esim. sinkkikromaattit, polyfosfaatit, boraatit ja silikaatit.
- (¹⁴) Ks. Tridentin lausunto 23.4.1999 [4977].
- (¹⁵) Ts. niiden kemiallista kaavaa muutetaan tuotteen joidenkin ominaisuuksien parantamiseksi.
- (¹⁶) Ks. esimerkiksi Tridentin lausunto 23.4.1999 [4976]; Waardalsin 22.10.1999 päivätty vastaus 8.10.1999 päivättyyn tietopyyntöön [5892]. Hintoja koskevat asiakirjat saatu SNCZ:sta, mm. 13.5.1998 tehdyn tarkastuksen yhteydessä hankittu asiakirja (”tark.13.5.1998 asiak.”), CRO13A [1706] ja CRO19A [1745–1746]. Heubachin 29.10.1999 päivätty vastaus 8.10.1999 päivättyyn tietopyyntöön [5928].
- (¹⁷) Arviot laskettu Heubachin, James Brownin, SNCZ:n, Trident Alloy-sin ja Waardalsin toimittamien lukujen perusteella.
- (¹⁸) Kaikki tonniluvut on ilmoitettu metrisinä tonneina.
- (¹⁹) Kuten jäljempänä ilmenee, tässä päätöksessä vuotta 1998 pidetään rikkomisen viimeisenä vuotena, lukuun ottamatta Britanniaa, jonka kohdalla rikkomisen päättyi maaliskuussa 1997. Britannian osalta vuosi 1996 on viimeinen vuosi, jolta luvut ovat saatavissa koko vuodelta.
- (²⁰) Vastaukset 12.10.2001 päivättyihin tietopyyntöihin. [7994], [8019–8020], [8029–8030], [8128], [8211], [8229–8232].
- (²¹) 30.6.1996 saakka (valuuttakurssi laskettu keskimääräisenä kuukausittaisena valuuttakurssina heinäkuun 1995 ja kesäkuun 1996 väliseltä ajalta).
- (²²) Korroosio- ja sisustusmaalit mukaan lukien.
- (²³) European Chemical News, 5-11 April 99 issue, s. 22. (Tilastolähde: European Council of Printing Ink and Artist’s Colour Industry).
- (²⁴) EYVL C 207, 18.7.1996, s. 4.
- (²⁵) Tridentin lausunto 23.4.1999 [4984].
- (²⁶) Tridentin lausunto 23.4.1999 (4983). Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 63 ja 67 kohta [5993].
- (²⁷) Tridentin 15.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön [2870–2872]; Heubachin 13.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön [2765–2767]; James Brownin 26.3.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön [2703]; SNCZ:n 19.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön [5036–5037]; Waardalsin lausunto 30.10.1998 [2620].
- (²⁸) Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 67 kohta [5993].
- (²⁹) Tark. 13.5.1998 (Waardals). Vuonna 1996 suurin poikkeama oli 0,5 prosenttia (asiak. BB2f [45]); vuonna 1997 James Brown alitti kiintiönsä 1,3 prosentilla (asiak. BB2e [44]).
- (³⁰) Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 39–42 kohta [5989].
- (³¹) Tridentin lausunto 23.4.1999 [4978].
- (³²) Tridentin lausunto 23.4.1999 [4979].
- (³³) Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB49 [762–763]. (Alkuperäinen asiak. norjaksi.)
- (³⁴) Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. W7 [1395–1397] ja BB49 [738–740]. (Alkuperäinen asiak. norjaksi.)
- (³⁵) Tridentin lausunto 23.4.1999 [4979].
- (³⁶) Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 44 kohta [5990].
- (³⁷) Kuten jäljempänä esitetään, komissio on kerännyt todisteita siitä, että tapaamisissa vaihdettiin myös tietoja yksityiskohtaisista myyntiluvuista.
- (³⁸) Tridentin lausunto 23.4.1999 [4985].
- (³⁹) Tridentin lausunto 23.4.1999 [4982]. Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 55 kohta [5991].
- (⁴⁰) Tridentin lausunto 23.4.1999 [4984].
- (⁴¹) Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 73–74 kohta [5994–5995].
- (⁴²) Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 74 kohta [5995].
- (⁴³) Tridentin lausunto 23.4.1999 [4983].
- (⁴⁴) Waardalsin vastaus väitetiedoksiantoon [7878].
- (⁴⁵) Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 69 kohta [5994], ja Waardalsin vastaus väitetiedoksiantoon [7878].
- (⁴⁶) Tridentin lausunto 23.4.1999 [4983].
- (⁴⁷) Ks. edellä alaviite 27.
- (⁴⁸) Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 50–51 kohta [5991].
- (⁴⁹) Ks. esim. tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB2a [38–39], BB13 [592], BB2f [45] ja BB32 [677].
- (⁵⁰) Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 51 kohta [5991].
- (⁵¹) Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB 49 [751-752] R.W. on International Paintin ostojohtajan nimikirjaimet (alkuperäinen asiak. norjaksi).
- (⁵²) Tridentin 15.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite 6, osa I-B, nro 152 [4131–4132].
- (⁵³) SNCZ:n 19.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite kysymykseen 8 [5304].
- (⁵⁴) Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB 50 [842].
- (⁵⁵) Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB 50 [857]. Myös SNCZ:n vastaus 19.4.1999, liite kysymykseen 8 [5293].
- (⁵⁶) Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB 50 [785].
- (⁵⁷) Ks. edellä alaviite 27.
- (⁵⁸) Tridentin lausunto 23.4.1999 [4981].
- (⁵⁹) Tridentin lausunto 23.4.1999 [4982].
- (⁶⁰) Ks. edellä alaviite 27.
- (⁶¹) Waardalsin vastaus väitetiedoksiantoon [7880].
- (⁶²) Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB31 [670].
- (⁶³) Tridentin 15.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön [2870–2872], Heubachin 13.4.1999 päivätty vastaus

- 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön [2775—2777] ja Waardalsin 30.10.1998 päivätty kirje [2620].
- ⁽⁶⁴⁾ James Brownin 26.3.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön [2703].
- ⁽⁶⁵⁾ Tark. 13.5.1998 (SNCZ), asiak. CRO6B [1833].
- ⁽⁶⁶⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB50 [874].
- ⁽⁶⁷⁾ Ks. edellinen alaviite.
- ⁽⁶⁸⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB31 [670]; Waardalsin työntekijän kalenteri 27.3.1995.
- ⁽⁶⁹⁾ Ks. edellinen alaviite. "1—5 ei tiedotettu" (alkuperäinen teksti norjaksi).
- ⁽⁷⁰⁾ Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 63 kohta [5993].
- ⁽⁷¹⁾ [...]*.
- ⁽⁷²⁾ Alkuperäinen teksti norjaksi.
- ⁽⁷³⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB50 [786], faksi 24.4.1995.
- ⁽⁷⁴⁾ SNCZ:n 19.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liitteet kysymykseen 8, kuukausi-ilmoitukset [5282].
- ⁽⁷⁵⁾ SNCZ:n 19.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liitteet kysymykseen 8, kuukausi-ilmoitukset [5279].
- ⁽⁷⁶⁾ SNCZ:n 19.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liitteet kysymykseen 8, kuukausi-ilmoitukset [5258—5276].
- ⁽⁷⁷⁾ Tridentin 15.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön [2870].
- ⁽⁷⁸⁾ Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 66 kohta [5993]. Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB31 [671] (alkuperäinen asiakirja norjaksi), asiak. RA3 [918] ja asiak. RA4 [929].
- ⁽⁷⁹⁾ Waardalsin vastaus väitetiedoksiantoon [7881].
- ⁽⁸⁰⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB7 [518].
- ⁽⁸¹⁾ Waardalsin vastaus väitetiedoksiantoon [7881].
- ⁽⁸²⁾ Ks. edellä alaviite 27. Waardalsin edustaja oli Lontoossa Heathrow'n Novotel-hotellissa. Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. RA3 [915] (matkakustannuksissa maininta "hotelli Novotel Heathrow". Edustajan kalenterissa 15.9.1995 merkintä "kokous Novotel". Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB31 [672].
- ⁽⁸³⁾ Waardalsin työntekijöiden matkakustannusilmoituksista ilmenee, että he olivat Hotel Mercuressa 21—22.1. Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. RA3 [919—920]. Heubachin edustajan matkakustannusilmoituksesta ilmenee, että hän oli Pariisissa 22.1. Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. EF18 [2538].
- ⁽⁸⁴⁾ Waardalsin edustajan kalenterissa on merkintä 20.5.1996 "Lähtö Lontoon Heathrow'n hotelliin" ja 21.5.1996 "Kokous Lontoo". Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB30 [661]. Heubachin edustajan kalenterissa on merkintä 10.9.1996 "Lontoo!". Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. EF6 [2239]. Myös tämän henkilön matkakustannusilmoitus vahvistaa hänen olleen Lontoossa. Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. EF18 [2544].
- ⁽⁸⁵⁾ Waardalsin edustajan kalenterissa on merkintä 9.9.1996 "Lähtö Lontooseen, Novotel" ja 10.9.1996 "Lontoo, kokous". Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB30 [662]. Waardalsin kahden edustajan matkakustannusilmoitusten mukaan he olivat Novotel-hotellissa Yhdistyneessä kuningaskunnassa 9—10.9.1996; asiak. RA4 [927—928]. Heubachin edustajan kalenterissa on merkintä 10.9.1996: "Lontoo!" Myös matkakustannusilmoituksesta käy ilmi hänen läsnäolonsa Lontoossa 10.9.1996. Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. EF6 [2239] ja asiak. EF18 [2550].
- ⁽⁸⁶⁾ Ks. edellä alaviite 27.
- ⁽⁸⁷⁾ Ks. Tridentin lausunto 23.4.1999 [4981—4987] ja Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 73—76 kohta [5994—5995].
- ⁽⁸⁸⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB32 [676—677].
- ⁽⁸⁹⁾ SNCZ:n vastaus 19.4.1999, liitteet kysymykseen 8 [5270—5276]; Tridentin vastaus 15.4.1999, liite 6, kansio 3, osa 3, asiak. 5 ja 6 [4464—4476].
- ⁽⁹⁰⁾ Hakasulkeissa olevat sanat ovat alun perin olleet norjaksi.
- ⁽⁹¹⁾ Tridentin lausunto 23.4.1999 [4986]. CEFICin kirjeet 27.2.1996, tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB7 [567]; 2.7.1996, tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB7 [547]; 5.12.1996, tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB7 [535]. Heubachin faksi 9.7.1996 CEFICille; SNCZ:n 19.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liitteet kysymykseen 2 [5393]; Tridentin 15.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite 6, kansio 2, asiak. nro 166 [4172].
- ⁽⁹²⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. DBW6 [985] ja DBW7 [986].
- ⁽⁹³⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB43 [702].
- ⁽⁹⁴⁾ Ks. edellä alaviite 27. Matkakustannukset: Heubachin edustaja oli Lontoossa 4.2.1997. Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. EF17 [2526].
- ⁽⁹⁵⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB2f [45].
- ⁽⁹⁶⁾ SNCZ:n 19.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liitteet kysymykseen 8 [5258—5269]; Tridentin 15.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite 6, kansio 3, osa 3, asiak. nro 12 [4511—4523].
- ⁽⁹⁷⁾ Hakasulkeissa olevat sanat ovat alun perin olleet norjaksi.
- ⁽⁹⁸⁾ Tark. 13.5.1998 (Trident), asiak. FWP11 [1520].
- ⁽⁹⁹⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB2f [45].
- ⁽¹⁰⁰⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB2c [42].
- ⁽¹⁰¹⁾ Hakasulkeissa olevat sanat ovat alun perin olleet norjaksi.
- ⁽¹⁰²⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB7 [532].
- ⁽¹⁰³⁾ Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 78 kohta [5995].
- ⁽¹⁰⁴⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. JR1 [1033].
- ⁽¹⁰⁵⁾ Tridentin 15.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite 6, kansio 2, asiak. nro 172 [4182].
- ⁽¹⁰⁶⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB9 [585].
- ⁽¹⁰⁷⁾ Ks. VdM:n myyntitietojen keräämisessä käyttämä vakiolomake.
- ⁽¹⁰⁸⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB9 [588].
- ⁽¹⁰⁹⁾ Tark. 13.5.1998 (SNCZ), asiak. FPFA2 [1838] ja asiak. PFC5 [2068].
- ⁽¹¹⁰⁾ Ks. edellä alaviite 27.
- ⁽¹¹¹⁾ Korvaushakemuksessa on maininta "5 representasjon: Alloys; 5 representasjon": [Heubachin työntekijän nimi]. Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB2h [49], asiak. DBW1 [942—943], asiak. DBW2 [954], asiak. DBW4 [971]. Heubachin kahden edustajan matkakustannuslomakkeissa huhtikuulta 1997 on merkintä "Pariisi" päivämääränä 22.4.1997 (lähtö klo 5.30, paluu samana päivänä). Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. EF17 [2532] ja asiak. EF18 [2554].
- ⁽¹¹²⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB2h [50]. Samat tiedot myös asiak. BB2a [38].
- ⁽¹¹³⁾ SNCZ:n 19.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liitteet kysymykseen 9 [5943]. Heubachin 13.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite 11 [2858]. Tridentin 15.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite 7, osa B, asiak. 2 [4619].
- ⁽¹¹⁴⁾ Tark. 13.5.1998 (SNCZ), asiak. CRO1A [1629].
- ⁽¹¹⁵⁾ Waardalsin mukaan hotellin nimi oli "Scandinavia", kun taas Tridentin mukaan se oli "Scandic".
- ⁽¹¹⁶⁾ Ks. edellä alaviite 27. Matkakustannuslomakkeet: Waardalsin edustaja oli Kööpenhaminassa 16—20.7.1997. Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. DBW1 [946]. Tridentin edustaja oli Tanskassa 16—17.7.1997. Tark. 13.5.1998 (Trident), asiak. FWP3 [1480—1484]. Heubachin edustaja oli Kööpenhaminassa 17.7.1997. Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. EF18 [2565]. SNCZ:n edustaja oli Kööpenhaminassa 17.7.1997. Tark. 13.5.1998 (SNCZ), asiak. PFC7 [2070—2073]. Ilmeisesti (päiväkirja: tark. 13.5.1998 (Trident), asiak. FWP5 [1489]) Kööpenhaminassa oli CEFICin kokous 17.7.1997 Dan Kastруп -hotellissa.
- ⁽¹¹⁷⁾ Alkuperäinen teksti norjaksi. Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB29 [654].
- ⁽¹¹⁸⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB2a [38—39]. Waardalsin työntekijä totesi tarkastuksen aikana kirjoittaneensa nämä mui-
tiinpanot heinäkuun 1997 loppupuolella "tilastot" saatuaan.
- ⁽¹¹⁹⁾ Heubachin 13.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite 11 [2858—2859]. Tridentin 15.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite 7, osa B, asiak. 2

- [4619—4620]. SNCZ:n 19.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liitteet kysymykseen 9 [5492—5493].
- ⁽¹²⁰⁾ Hakasulkeissa olevat sanat ovat alun perin olleet norjaksi.
- ⁽¹²¹⁾ Tark. 13.5.1998 (Trident), asiak. FWP11 [1514].
- ⁽¹²²⁾ Ks. edellä alaviite 27. Matkakustannuslomake: Waardalsin edustaja oli Hampurin Reichshof-hotellissa 15—19.10.1997. Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. DBW1 [947 a].
- ⁽¹²³⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB51 [875].
- ⁽¹²⁴⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB10 [589].
- ⁽¹²⁵⁾ Tark. 13.5.1998 (Trident), asiak. FWP8 [1500—1501]. Heubachin 13.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite 11 [2860]. SNCZ:n 19.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liitteet kysymykseen 9 [5491].
- ⁽¹²⁶⁾ Hakasulkeissa olevat sanat ovat alun perin olleet norjaksi.
- ⁽¹²⁷⁾ Tark. 13.5.1998 (Trident), asiak. FWP12 [1526].
- ⁽¹²⁸⁾ Ks. edellä alaviite 27. Matka-asiakirjat: Waardalsin edustaja oli Lontoossa 18.1.1998 ja 19.1.1998. Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. MH2 [889]. Myös asiak. JR25 [1289] ja JR26 [1290]. Myös toinen Waardalsin edustaja oli Lontoossa 18.1.1998. Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. DBW4 [974]. Tridentin edustaja oli Lontoossa 19.1.1998. Tark. 13.5.1998 (Trident), asiak. FWP12 [1521]. Heubachin edustaja oli samana päivänä yhden päivän liikematalla, joka alkoi klo 7.00 ja päättyi klo 22.30. Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. EF18 [2577].
- ⁽¹²⁹⁾ Alkuperäinen teksti norjaksi. Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB29 [655].
- ⁽¹³⁰⁾ Alkuperäinen teksti norjaksi. Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB12 [591], asiak. JR 27 [1291].
- ⁽¹³¹⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB51 [875].
- ⁽¹³²⁾ Tark. 13.5.1998 (SNCZ), asiak. CRO1B [1817].
- ⁽¹³³⁾ Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. EF4 [2223].
- ⁽¹³⁴⁾ Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. EF5 [2227].
- ⁽¹³⁵⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB2e [44].
- ⁽¹³⁶⁾ Heubachin 13.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite 11 [2861]. Tridentin 15.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite 7, osa B, asiak. 2 [4622]. SNCZ:n 19.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liitteet kysymykseen 9 [5490].
- ⁽¹³⁷⁾ Hakasulkeissa olevat sanat ovat alun perin olleet norjaksi.
- ⁽¹³⁸⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB2d [43]. Waardalsin työntekijä totesi tarkastuksessa, että hän oli kirjoittanut tämän asiakirjan tammikuun 1998 alussa.
- ⁽¹³⁹⁾ Hakasulkeissa olevat sanat ovat alun perin olleet norjaksi.
- ⁽¹⁴⁰⁾ Ks. edellä 112—115 kappale.
- ⁽¹⁴¹⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB13 [592].
- ⁽¹⁴²⁾ Hakasulkeissa olevat sanat ovat alun perin olleet norjaksi.
- ⁽¹⁴³⁾ Tark. 13.5.1998 (Trident), asiak. FWP11 [1507].
- ⁽¹⁴⁴⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB2e [44].
- ⁽¹⁴⁵⁾ Hakasulkeissa olevat sanat ovat alun perin olleet norjaksi.
- ⁽¹⁴⁶⁾ Ks. edellä alaviite 27 Matkakustannuslomakkeet: Waardalsin edustaja oli Tanskassa, Ranskassa ja Alankomaissa 17.4.—21.4.1998; Novotel-hotellin lasku, päivätty 20.4.1998, lentolippu ja hotellin lasku todistavat, että hän saapui Pariisiin CDG-lentoasemalle 19.4.1998 ja lähti 20.4.1998. Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. MH3 [890-894]. Heubachin edustaja oli 20.4.1998 yhden päivän liikematalla, joka alkoi klo 5.30 ja päättyi klo 22.30. Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. EF18 [2580]. Tridentin edustaja oli Ranskassa ja Alankomaissa 19.—22.4.1998. Tark. 13.5.1998 (Trident), asiak. FWP2 [1474—1479].
- ⁽¹⁴⁷⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB51 [875].
- ⁽¹⁴⁸⁾ Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. EF4 [2225].
- ⁽¹⁴⁹⁾ Tark. 13.5.1998 (Heubach), asiak. IK2 [2163].
- ⁽¹⁵⁰⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB2b [410].
- ⁽¹⁵¹⁾ Tridentin 15.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liite 7, osa B, asiak. 7 [4643]. SNCZ:n 19.4.1999 päivätty vastaus 5.3.1999 päivättyyn tietopyyntöön, liitteet kysymykseen 9 [5489].
- ⁽¹⁵²⁾ Hakasulkeissa olevat sanat ovat alun perin olleet norjaksi.
- ⁽¹⁵³⁾ Tark. 13.5.1998 (Trident), asiak. FWP11 [1504].
- ⁽¹⁵⁴⁾ Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. JR42 [1325] ja asiak. BB46 [718] (identtinen). Asiakirjassa varataan kokoushuone Schipholin lentokentän Hiltonista 22.7.1998 kymmenelle hengelle. Varaus oli Waardalsin nimellä.
- ⁽¹⁵⁵⁾ Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 80 kohta [5995].
- ⁽¹⁵⁶⁾ Ks. CEFICille lähetetyt myyntitietojen keräyslomakkeet.
- ⁽¹⁵⁷⁾ Ks. sopimus Euroopan talousalueesta, päätöisasiakirja, EYVL L 1, 3.1.1994, s. 3.
- ⁽¹⁵⁸⁾ ETA-sopimuksen 56 artiklan 1 kohdan b alakohdan nojalla ja sanotun kuitenkin rajoittamatta Euroopan yhteisöjen komission toimivaltaa silloin, kun järjestely vaikuttaa EU:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, Eftan valvontaviranomaisella on toimivalta myös asioissa, joissa kyseisten yritysten liikevaihto Efta-valtioissa on vähintään 33 prosenttia niiden ETA-valtioissa kertyneestä liikevaihdosta.
- ⁽¹⁵⁹⁾ Ks. jäljempänä ”Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja ETA-sopimuksen osapuolten väliseen kauppaan”.
- ⁽¹⁶⁰⁾ EY:n perustamissopimuksen 81 artiklaan liittyvä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytäntö koskee myös ETA-sopimuksen 53 artiklaa.
- ⁽¹⁶¹⁾ Yhdistetyt asiat T-305/94 jne., Limburgse Vinyl Maatschappij NV ja muut v. komissio, tuomio 20.4.1999, Kok. 1999, s. II-9831, 715 kohta.
- ⁽¹⁶²⁾ Asia 48/69, Imperial Chemical Industries v. komissio, Kok. 1972, s. 619.
- ⁽¹⁶³⁾ Yhdistetyt asiat 40—48/73, jne., Suiker Unie ja muut v. komissio, Kok. 1975, s. 1663.
- ⁽¹⁶⁴⁾ Ks. tuomio asiassa C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni SpA, Kok. 1999, s. I-4125.
- ⁽¹⁶⁵⁾ Tuomio asiassa C-199/92 P, Hüls AC v. komissio, Kok. 1999, s. I-4287, 158—166 kohta.
- ⁽¹⁶⁶⁾ Ks. tuomio asiassa T-7/89, Hercules v. komissio, Kok. 1991, s. II-1711, 264 kohta.
- ⁽¹⁶⁷⁾ Asia T-141/89, Tréfileurope v. komissio, Kok. 1995, s. II-791, 85 kohta. Ks. myös asia T-334/94, Sarrió v. komissio, Kok. 1998, s. II-1439, 118 kohta. Yhteisöjen tuomioistuin vahvistanut tuomion asiassa C-291/98 P, Sarrió v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9991, 50 kohta.
- ⁽¹⁶⁸⁾ Suurin osa viedään ETA-maihin.
- ⁽¹⁶⁹⁾ Ks. esimerkiksi Waardalsin 22.10.1999 päivätty vastaus 8.10.1999 päivättyyn tietopyyntöön [5892—5897].
- ⁽¹⁷⁰⁾ Waardalsin vastaus väitetiedoksiantoon [7881].
- ⁽¹⁷¹⁾ Waardalsin vastaus väitetiedoksiantoon [7881].
- ⁽¹⁷²⁾ Waardalsin vastaus väitetiedoksiantoon [7881].
- ⁽¹⁷³⁾ Asia 48/69, Imperial Chemical Industries v. komissio, Kok. 1972, s. 619, 132—133 kohta.
- ⁽¹⁷⁴⁾ Asia T-80/89, BASF ja muut v. komissio (polypropyleeni), Kok. 1995, s. II-729. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin vahvistanut tuomion asiassa C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni SpA, s. I-4125. Ks. myös asia T-327/94, SCA Holding v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1373. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin vahvistanut tuomion asiassa C-297/98 P, SCA Holding v. komissio, 16.11.2000 (ei vielä julkaistu).
- ⁽¹⁷⁵⁾ Komission päätös, tehty 21 päivänä joulukuuta 1988, PVC-asiassa IV.31.865, EYVL L 74, 17.3.1989, s. 1, 43 kohta.
- ⁽¹⁷⁶⁾ Tridentin vastaus väitetiedoksiantoon [6814].
- ⁽¹⁷⁷⁾ EYVL 13, 21.2.1962, s. 204/62. Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2894/94 5 artiklan mukaan ”Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklassa [nyt 81 ja 82 artikla] [...] ilmaistut periaatteet täytäntöön panevia yhteisön säännöksiä on sovellettava soveltuvin osin” (EYVL L 305, 30.11.1994, s. 6).
- ⁽¹⁷⁸⁾ Ks. edellinen alaviite.
- ⁽¹⁷⁹⁾ EYVL C 207, 18.7.1996, s. 4.

- (¹⁸⁰) Ks. yhdistetyt asiat T-305/94, LVM v. komissio, Kok. 1999, s. II-931, 1111—1112 kohta; asia T-143/89, Ferriere Nord v. komissio, Kok. 1995, s. II-917, 41 kohta; asia 19/77, Miller, Kok. 1978, s. 131, 17—18 kohta; asia 246/86, Belasco, Kok.1989, s. 2117, 41 kohta.
- (¹⁸¹) Britannian vastaus väitetiedoksianto [7033].
- (¹⁸²) Tridentin vastaus väitetiedoksianto [6083].
- (¹⁸³) Tridentin vastaus väitetiedoksianto [6084].
- (¹⁸⁴) Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 51 kohta [5991].
- (¹⁸⁵) Tridentin lausunto 23.4.1999, s. 19 [4984].
- (¹⁸⁶) SNCZ:n vastaus väitetiedoksianto [7630]. Alkuperäinen teksti ranskaksi.
- (¹⁸⁷) Tark. 13.5.1998 (Waardals), asiak. BB49 [762—763].
- (¹⁸⁸) Ks. edellinen alaviite.
- (¹⁸⁹) Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 44 kohta [5990].
- (¹⁹⁰) Ks. 22 päivänä marraskuuta 2000 päivätty James Brownin kirje [6794].
- (¹⁹¹) SNCZ:n vastaus väitetiedoksianto [7627]. Alkuperäinen teksti ranskaksi.
- (¹⁹²) Asia T-308/94, Cascades SA v. komissio, Kok. 1998, s. II-925, 230 kohta.
- (¹⁹³) Heubachin vastaus väitetiedoksianto [7686]. Alkuperäinen teksti saksaksi.
- (¹⁹⁴) Keski- ja Itä-Euroopan maat.
- (¹⁹⁵) EYVL L 100, 1.4.1998, s. 55.
- (¹⁹⁶) Waardalsin suullinen lausunto 2.9.1998, ks. kokouspöytäkirja, 33 kohta [5988].
- (¹⁹⁷) Laskiessaan Britannian sakkoon sovellettavaa enimmäisrajaa komissio otti huomioon sen maailmanlaajuisen liikevaihdon 30 päivänä kesäkuuta 1996 päättyneeltä tilivuodelta. Kyseinen luku on viimeisin saatavilla oleva luku, joka koskee normaalin taloudellisen toiminnan vuotta.
- (¹⁹⁸) (5011).
- (¹⁹⁹) Britannian vastaus väitetiedoksianto [7045—7047].
- (²⁰⁰) Tridentin vastaus väitetiedoksianto [6816].
- (²⁰¹) [...]*

KOMISSION PÄÄTÖS,**tehty 16 päivänä lokakuuta 2002,****Luxemburgin valtiontukiohjelmasta C 50/2001 (ex NN 47/2000) — Rahoitusyhtiöt***(tiedoksiannettu numerolla K(2002) 3741)***(Ainoastaan ranskankielinen teksti on todistusvoimainen)****(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)***(2003/438/EY)*

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 88 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan,

ottaa huomioon sopimuksen Euroopan talousalueesta ja erityisesti sen 62 artiklan 1 kohdan a alakohdan,

on mainittujen artiklojen mukaisesti kehottanut asianomaisia osapuolia esittämään huomautuksensa ⁽¹⁾,

sekä katsoo seuraavaa:

(3) Komissio pyysi 25 päivänä huhtikuuta 2000 päivätyllä kirjeellä (D/51738) lisätietoja, koska kyseinen ohjelma on voinut ja/tai voi edelleen vaikuttaa markkinoihin siitä huolimatta, että se jo kumottiin. Luxemburgin viranomaiset toimittivat lisätiedot komissiolle 10 päivänä toukokuuta 2000 päivätyllä kirjeellä (A/34012).

(4) Komissio lähetti Luxemburgin viranomaisille 11 päivänä heinäkuuta 2001 päivätyn kirjeen SG(2001) D/289743, jossa se ilmoitti päätöksestään aloittaa EY:n perustamissopimuksen 88 artiklan 2 kohdan mukainen menettely, joka koskee rahoitusyhtiöihin sovellettavaa verojärjestelmää. Luxemburg toimitti 14 päivänä syyskuuta 2001 päivätyllä kirjeellä (A/37233) huomautuksensa menettelyn aloittamisesta.

(5) Komission päätös menettelyn aloittamisesta on julkaistu *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* ⁽⁴⁾. Komissio on kehottanut asianomaisia osapuolia esittämään huomautuksensa tästä toimenpiteestä. Komissio ei ole saanut huomautuksia asianomaisilta osapuolilta.

I MENETTELY

(1) Ecofin-neuvosto antoi vuonna 1997 yritysten välittömään verotukseen sovellettavat menettelysäännöt, joiden tavoitteena oli estää haitallinen verokilpailu ⁽²⁾. Menettelysäännöissä annetun sitoumuksen mukaisesti komissio julkaisi vuonna 1998 tiedonannon valtiontukisääntöjen soveltamisesta yritysten välittömään verotukseen ⁽³⁾ (jäljempänä 'tiedonanto'), jossa se lupautui soveltamaan näitä sääntöjä tiukasti ja takaamaan kaikille yhdenmukaisen kohtelun. Tämä menettely perustuu tähän sitoumuksen.

(2) Komissio pyysi Luxemburgilta 12 päivänä helmikuuta 1999 päivätyllä kirjeellä (D/50716) tietoja sen toteuttamasta rahoitusyhtiöiden tukiohjelmasta. Luxemburgin viranomaiset ilmoittivat komissiolle 26 päivänä maaliskuuta 1999 päivätyllä kirjeellä (A/32604), että kyseinen toimenpide oli kumottu 20 päivänä helmikuuta 1996.

⁽¹⁾ EYVL C 306, 31.10.2001, s. 2.

⁽²⁾ EYVL C 2, 6.1.1998, s. 1.

⁽³⁾ EYVL C 384, 10.12.1998, s. 3.

II KUVAS TOIMENPITEESTÄ

(6) Komissio pyysi Luxemburgilta 21 päivänä maaliskuuta 2002 päivätyllä kirjeellä (D/51274) lisätietoja, jotka toimitettiin sille 11 päivänä huhtikuuta 2002 päivätyllä kirjeellä (A/32745).

(7) Rahoitusyhtiöiden asemasta määrätään 14 päivänä heinäkuuta 1989 päivätyssä kiertokirjeessä LIR nro 120 (jäljempänä 'kiertokirje 120' tai 'kiertokirje'). Kiertokirje kumottiin 20 päivänä helmikuuta 1996 päivätyllä kiertokirjeellä LIR nro 1120. Rahoitusyhtiöiksi hyväksyttiin kaikkiaan yhdeksän yhtiötä, joista seitsemän oli toiminnassa.

(8) Kansainväliseen konserniin kuuluva rahoitusyhtiö on Luxemburgiin sijoittautunut pääomayhtiö, jonka toimin-

⁽⁴⁾ Ks. alaviite 1.

nan yksinomaisena tarkoituksena on luottojen myöntäminen konserniin kuuluville yhtiöille. Jälleenrahoittamisen keinoina ja välineinä käytetään esim. yleisöanteja, yksityisiä lainoja tai pankkilainoja. Rahoitusyhtiön on myönnettävä pääosa lainoista konsernin ulkomailla sijaitseville yhtiöille. Kiertokirjeen mukaan ulkomailla kansainvälisellä konsernilla tarkoitetaan keskenään sidossuhteissa olevia rahoitusyhtiöitä, joilla on toimintaa vähintään kahdessa muussa maassa kuin Luxemburgissa. Rahoitusyhtiön emoyhtiön on oltava konserniin kuuluva yritys ja sillä on oltava omaa pääomaa vähintään 7,5 miljardin Luxemburgin frangin (noin 187,5 miljoonaa euroa) arvosta.

(9) Rahoitusyhtiön asema myönnettiin periaatteessa rajoittamattomaksi ajaksi.

(10) Kiertokirjeessä täsmennetään tuloverotuksen osalta, että rahoitusyhtiön konserniin kuuluville yrityksille myöntämistä lainoista saatavan liikevoiton on vastattava voittoa, jonka asiantunteva talouden toimija hankkisi tavanomaisissa liikesuhteissa riippumattomien ulkopuolisten yritysten kanssa. Luxemburgilaisiin rahoitusyhtiöihin sovellettavassa verotuksessa huomioon otettava liikevoitto on vähimmäistulo, joka vastaa vähintään 0,25:tä prosenttia myönnettyjen lainojen määrästä. Jos rahoitusriski on oikeudellisesti turvattu, vähimmäistasoa voidaan alentaa 0,125 prosenttiin. Aina kun rahoitusyhtiö toimii niin tuottavasti, että vähimmäisvoittoa suurempi liikevoitto on mahdollista saavuttaa, tämä liikevoitto otetaan huomioon rahoitusyhtiön verotuksessa.

(11) Konsernin jäsenille myönnettyjen lainojen rahoittamiseksi otettuja luottoja ja niistä maksettuja korkoja ei oteta huomioon laskettaessa yrityksen kunnallista yhtiöveroa, joka lasketaan tuoton ja käyttöpääoman perusteella.

(12) Rahoitusyhtiön käytössä tilapäisesti oleva ulkoinen rahoitus voidaan sijoittaa vain poikkeuksellisesti korkoa tuottaville tileille ja enintään kahdeksaksi päiväksi. Tästä syntyvät korkotulot lisätään liikevoittoon.

(13) Rahoitusyhtiön verotettavasta voitosta voidaan vähentää lähdeverot, joita muissa maissa on kannettu rahoitusyhtiöiden korkotuloista. Konserniin kuuluvien yhtiöiden korkotuloista ulkomailla maksetut verot eivät voi kuulua Luxemburgin tuloverotuksen piiriin ja/tai niitä ei voida vähentää liikevoitosta.

III MENETTELYN ALOITTAMISEEN JOHTANEET SYYT

(14) Luxemburgin viranomaisten toimittamia tietoja koskevassa arvioissaan komissio tarkasteli, ovatko rahoitusyhtiöt voineet saada taloudellista etua voittoprosenttien määrittämistavasta, jälleenrahoituskeinojen jättämisestä huomiotta kunnallisveron laskennassa sekä mahdollisesta hallintoviranomaisten harkintavallan käytöstä. Lisäksi komissio katsoi, että kyseinen taloudellinen etu on saatettu myöntää valtion varoista, se on saattanut vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kilpailuun ja kauppaan ja se on voinut olla valikoiva. Komission mielestä vaikutti myös siltä, ettei kyseisessä tapauksessa voida soveltaa mitään poikkeuksia valtiontukien yleiseen kieltoon. Nämä epäilyt saivat komission aloittamaan muodollisen tutkintamenettelyn.

IV LUXEMBURGIN HUOMAUTUKSET

(15) Luxemburgin viranomaisten huomautukset voidaan tiivistää seuraavasti.

(16) Koska rahoitusyhtiöiden tukiohjelma on jo kumottu, siitä ei enää aiheudu mitään vaikutuksia lukuun ottamatta niitä yrityksiä, joihin kiertokirjeen 120 määräystä sovellettiin vuoden 2001 loppuun asti. Luxemburgin viranomaiset vetosivat myös siirtohintoihin⁽⁵⁾ liittyviin ongelmiin ja puolustivat ratkaisua, johon Luxemburgissa oli päädytty. Lopuksi viranomaiset väittivät, ettei toimenpiteessä ollut kyse perustamissopimuksen 87 artiklassa tarkoitettusta tuesta.

Siirtohinnoittelu

(17) Samaan konserniin kuuluvien kahden yrityksen väliset sidossuhteet mahdollistavat (ainakin teoriassa) sen, että ne voivat sopia keskenään eri tavaroiden tai palvelujen toimitusehdoista, joita vapailla markkinoilla toimivien riippumattomien yritysten välisissä liikesuhteissa ei sovellettaisi. Näin yritykset voivat pyrkiä jakamaan voitot konsernin sisällä niin, että konserniin kokonaisuutena kohdistuva verorasitus jää mahdollisimman pieneksi. Monikansallisten konsernien tapauksessa voittojen jakaminen näkyy usein niin, että veron perustetta laajennetaan yhdessä maassa ja kavennetaan toisessa. Tämä selittää sen, miksi hallitukset pyrkivät varmistamaan konsernisisäisten siirtohintojen pysymisen mahdollisimman lähellä markkinahintaa.

⁽⁵⁾ Siirtohinnoilla tarkoitetaan hintoja, joita yritys veloittaa kansaan etuyhteydessä oleville yrityksille myymistään tavaroista tai palveluista.

- (18) OECD:ssä, johon jäsenvaltiotkin kuuluvat, otettiin käyttöön täyden kilpailun periaate, jolla pyrittiin estämään voittoon kohdistuvan verotuksen erityishuojennukset. Tällä OECD:n mallisopimuksen 9 artiklassa mainitulla periaatteella on kaksi päämäärää: arvioida veron peruste oikein kussakin jäsenmaassa ja välttää mahdollisuuksien mukaan kaksinkertainen verotus. Samalla mallisopimus mahdollistaa monikansallisten yritysten ja riippumattomien yritysten mahdollisimman tasapuolisen kohtelun. Siirtohinnot määritellään tavallisimmin joko vapailla markkinoilla noudatettujen hintojen tai cost plus -menetelmän mukaan.
- (19) Luxemburgin viranomaiset vetoavatkin veronkierron torjuntaan ja täyden kilpailun periaatteeseen ja toteavat siirtohinnoittelua koskevien säännösten perustuvan 4 päivänä joulukuuta 1967 annetun tuloverolain 164 §:ään. Kiertokirje 120 annettiin rahoitusyhtiöiden harjoittaman hallintotoiminnan verotuksen helpottamiseksi. Tavallisesti Luxemburgin viranomaiset pyrkivät vertaamaan konsernin sisällä noudatettuja hintoja vastaavissa riippumattomien yritysten välisissä liiketoimissa veloitetuihin hintoihin. Tätä menetelmää ei kuitenkaan aina voida käyttää, jollei markkinoilta löydy mitään vertailukohtaa.
- (20) Näin ollen Luxemburgin viranomaiset päättivät, että monikansallisten konsernien rahoitusyhtiöiden tarjoamista konserninsisäisistä palveluista veloittavat siirtohinnot määritettäisiin cost plus -menetelmällä. OECD:n suositusten mukaisesti verotettavan tulon laskemisessa noudatettiin yhdenmukaista menetelmää ja vähimmäistasoksi vahvistettiin 0,25 prosenttia myönnettyjen lainojen määrästä (0,125 %, jos rahoitusriski on oikeudellisesti turvattu). Jos rahoitusyhtiön liikevoitto kuitenkin ylitti kiertokirjeen 120 soveltamisesta johtuvan vähimmäistuloksen, tämä suurempi liikevoitto otettiin huomioon yhtiöverotuksessa.
- Kiertokirjeellä 120 ei myönnetty perustamissopimuksen 87 artiklassa tarkoitettua valtiontukea*
- Toimenpiteestä on koiduttava taloudellista etua**
- (21) Luxemburgin mukaan toimenpiteellä ei pyritty keventämään rahoitusyhtiöihin normaalisti kohdistuvaa verorasitusta, vaan sen ainoana tarkoituksena oli määrittää cost plus -menetelmällä mahdollisimman tarkka markkinahinta konserninsisäisille palveluhankinnoille. Luxemburg vetoaa komission tiedonannon 13 kohtaan, jonka mukaan puhtaasti veroteknisiä toimenpiteitä, esimerkiksi kaksinkertaisen verotuksen tai veronkierron torjumista koskevia säädöksiä, ei katsota valtiontuiksi. Koska kiertokirje 120 oli luonteeltaan yleinen toimenpide, jonka tavoitteena oli torjua veronkiertoa ja varmistaa rahoitusyhtiöille sopiva ja kohtuullinen liikevoitto, sitä ei voida pitää valtiontukena.
- (22) Vaatimalla rahoitusyhtiön kuuluvan suureen kansainväliseen konserniin, jonka oma pääoma on vähintään 7,5 miljardia Luxemburgin frangia (noin 187,5 miljoonaa euroa), voitiin varmistaa useimmissa tapauksissa, että maksujen määrä ei ollut liian alhainen. Tällöin olisi pitänyt soveltaa korkeampaa prosenttia markkinaehtojen noudattamiseksi.
- (23) Luxemburgin viranomaiset toteavat, että komissio keskittyy vain tarkastelemaan tapaa, jolla täyden kilpailun periaatetta on noudatettu ja jolla korvausprosentit on vahvistettu. Lisäksi komissio on tarkastellut perusteita sille, ettei jälleerahoituksen keinoja ole otettu huomioon kunnallisveroa laskettaessa.
- (24) Luxemburgin viranomaisten mukaan komissio katsoo rahoitusyhtiöiden saaneen taloudellista etua kahdesta seikasta. Ensinnäkin siitä, että perusteena käytettiin cost plus -menetelmää eikä tosiasiallisesti veloitetuja siirtohintoja, ja toiseksi siitä, ettei jälleerahoituksen keinoja otettu huomioon kunnallisveroa laskettaessa.
- (25) Ensimmäisen väitteen osalta Luxemburg huomauttaa, että cost plus -menetelmästä olisi voinut koitua yrityksille taloudellista etua vain siinä tapauksessa, että niiden veloittamat siirtohinnot olisivat olleet korkeammat kuin cost plus -menetelmällä lasketut hinnat. Tällöin yrityksiin olisi sovellettu alempaa veron perustetta. Luxemburgin viranomaiset arvioivat, että kiertokirjeessä 120 vahvistettu vähimmäisvoittomarginaali oli joka tapauksessa markkinaehtoista korkeampi. Näin ollen ohjelma ei tarjonnut veroetuja rahoitusyhtiöille. Mikäli komissio pitäisi kiertokirjeen 120 määräysten soveltamista tällaisissa tapauksissa sääntöjenvastaisena valtiontukena ja vaatisi jäsenvaltiota perimään tuen takaisin, jouduttaisiin ensin selvittämään, mitkä yritykset olivat kyseessä, minkä jälkeen kunkin saama tuki olisi laskettava erikseen tosiasiallisten siirtohintojen perusteella.
- (26) Luxemburg huomauttaa, että komissio sallii cost plus -menetelmän kaltaisten laskentatapojen käytön ja on tietoinen siitä, ettei niistä koidu taloudellista etua, jos näillä vaihtoehtoisilla menetelmillä saadaan tulokseksi sama tai

ainakin verrattavissa oleva verotaso kuin kahden riippumattoman yrityksen välisissä liiketapahtumissa sovelletulla perinteisellä menetelmällä, jossa verotettava voitto saadaan vähentämällä yrityksen kokonaiskustannukset kokonaistuotosta. Luxemburgin mukaan komissio päätelee ohjelmasta koituvan etua siksi, että cost plus -menetelmällä saatu tulos ei ole riittävän vertailukelpoinen sen tuloksen kanssa, joka olisi saatu soveltamalla perinteistä menetelmää. Komissio ei kuitenkaan esitä mitään arvioita väitetyn edun määrästä, ja Luxemburg katsoo, ettei cost plus -menetelmästä voida katsoa koituvan taloudellista etua vain sillä perusteella, että sen tuloksena saatu verotettava tulo ei vastaa perinteisellä laskentamenetelmällä kahden riippumattoman toimijan välillä saatua tulosta.

- (27) Toisen seikan osalta Luxemburg katsoo komission olevan sitä mieltä, että rahoitusyhtiöt voivat saada taloudellista etua siitä, ettei jälleenrahoituksen keinoja ole otettu huomioon laskettaessa kunnallisveron perustetta. Luxemburgin viranomaiset pitävät näiden kustannusten poissulkeamista täysin perusteltuna. Perusteena on, että nämä kustannukset eivät olleet vähennyskelpoisia kunnallisveron laskemisessa vuoteen 1990 asti. Yhteisöjen tuloverotusta koskevien sääntöjen perusteella määritetty tulos on myös peruste kunnalliselle yhtiöverolle tiettyjä lisäyksiä ja vähennyksiä lukuun ottamatta. Ennen vuotta 1990 lisäyksiä olivat rahoituskulut. Rahoituskulujen huomioon ottaminen johti ongelmallisiin tilanteisiin, joissa veron määrä ylitti jopa voitot. Tästä syystä oli perusteltua jättää rahoituskulut kunnallisverossa huomioon otettavan verotettavan tulon laskennan ulkopuolelle.

Edun on oltava valtion varoista myönnettyä tukea

- (28) Luxemburg myöntää, että jos etu on myönnetty kiertokirjeen 120 perusteella, siihen on käytetty valtion varoja.

Toimenpiteen on oltava valikoiva

- (29) Harkintavallan käytöstä johtuvasta toimenpiteen valikoivuudesta Luxemburgin viranomaiset toteavat, ettei maan hallintoviranomaisilla ole harkintavaltaa myöntää tai evätä tukia rahoitusyhtiöiden tukiohjelmassa. Jos valikoivuuden taas katsotaan johtuvan verolakeihin tai verotusta koskeviin hallinnollisiin määräyksiin tehdyistä

poikkeuksista, Luxemburgin viranomaiset huomauttavat, ettei valtioneuvoston päätöksiä ole koskaan aikaisemmin sovellettu vastaavaan tilanteeseen. Komissio ei tässä yhteydessä ole vedonnut yhteenkään ennakkotapaukseen.

- (30) Luxemburgin mukaan komission tiedonannon 20 kohdassa todetaan, että veroetuudet rajoittuvat toisinaan koskemaan vain tiettyjä yritysmuotoja, tiettyä osaa niiden toiminnasta tai tiettyjä toimialoja, ja että tällaiset etuudet voivat olla valtioneuvoston päätöksiä. Luxemburg kuitenkin toteaa, ettei ole olemassa ainuttakaan sellaista Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen päätöstä tai tuomiota, jossa toimenpide olisi luokiteltu valikoivaksi sillä perusteella, että se suosii jotakin yritysmuotoa tai tiettyä osaa sen toiminnasta.

- (31) Luxemburg ei myöskään hyväksy komission väitettä erityisyyttä koskevan edellytyksen täyttymisestä, koska kiertokirje 120 perustuu Luxemburgin verojärjestelmän tavanomaiseen soveltamiseen. Sitä sovelletaan kaikkiin riittävän suuriin kansainvälisiin konserneihin ja sillä pyritään estämään epätavallisen alhaiset siirtohinnot konsernin sisällä. Ainoat kiertokirjeessä määrätyt edellytykset ovat konsernin koko ja se, että sillä on toimintaa useissa valtioissa. Tällaiset rajoitukset ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että Luxemburgissa harjoitettu liiketoiminta on tarpeeksi merkittävää ja sen volyyymi riittävän suurta aiheuttaakseen vaikeuksia kyseisten yritysten siirtohintojen määrittämisessä. Kiertokirjeen ohjeet rahoitusyhtiöiden verotettavan tulon määrittämiseksi perustuvat OECD:n antamiin siirtohinnoittelusääntöihin, joita sovelletaan yleisesti. Säännöt koskevat kaikkia sellaisia verovelvollisia yrityksiä, joilla on konserninsisäistä laskutusta. Kiertokirjeen tarkoituksena ei ollut soveltaa rahoitusyhtiöihin alempaa veroveroastetta kuin muihin yrityksiin, vaan ainoastaan määrittää veron perusteelle erilainen laskentatapa, jossa on otettu huomioon monikansallisten yritysten erityistilanne.

- (32) Toissijaisesti Luxemburg katsoo, että rahoitusyhtiöiden tukiohjelman käyttöönotto on perusteltavissa verojärjestelmän luonteella ja taloudellisella rakenteella, vaikka komissio pitäisikin sitä poikkeuksena normaaliin verojärjestelmään. Luxemburgin viranomaiset ovat halunneet yhdistää verotaseen ja liiketoimintataseen sitomisen periaatteen, oikeusvarmuuden periaatteen ja täyden kilpailun periaatteen. Edellä mainituista syistä viranomaiset valitsivat cost plus -menetelmän, jotta kyseisille verovelvollisille voitaisiin antaa jokin vertailukohta ja vahvistaa vähimmäistaso konserninsisäisten liiketoimien ilmoitettaville voitoille.

Toimenpide vääristää kilpailua ja vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

- (33) Koska siirtohinnoittelusääntöjen tarkoituksena on estää veroetuuksien peiteltyt siirrot ulkomaille kyseenalaisten laskutusmenetelmien avulla, kiertokirje 120 ulotettiin koskemaan ainoastaan kansainvälisiä konserneja. Kiertokirjeen tavoitteena ei ollut alentaa yleisesti kansainvälisten konsernien verotettavaa voittoa, vaan estää veronkierto. Luxemburgin mukaan kiertokirjettä ei siten voida pitää sellaisena etuna, joka parantaisi konserniin kuuluvien yritysten kilpailuasemaa yhteismarkkinoilla.

Luottamuksensuojan periaate

- (34) Luxemburgin mielestä kiertokirjettä 120 soveltavien verovelvollisten perusteltu luottamus estää jäsenvaltiota perimästä takaisin kiertokirjeen määräysten nojalla mahdollisesti saatuja valtiontukia. Valtiontukisääntöjen soveltamisesta veron perusteen laskentamenetelmään ei ole olemassa ennakkotapauksia. Sellainen toimenpide merkitsisi perustamissopimuksen 88 artiklan nykyisen soveltamisalan olennaista ja ennalta arvaamatonta laajentamista.
- (35) Komissio sitä paitsi katsoi tuohon aikaan, ettei perustamissopimuksen valtiontukisääntöjä voitu soveltaa jäsenvaltioiden verosäännöksiin, jotka koskivat Eurooppaan sijoittautuneiden kansainvälisten konsernien pääkonttorien tuloverotusta⁽⁶⁾. Luxemburgilla oli siis perusteltu syy uskoa kiertokirjeen lainmukaisuuteen.
- (36) Lisäksi yhteisön valtiontukipolitiikka oli varsin epäselvää siihen asti, kunnes tiedonanto julkaistiin vuonna 1998. Tämän vuoksi korkeintaan tiedonannon julkaisemispäivän jälkeen saadut edut voitaisiin periä takaisin.

Verolakien taannehtivuuskiellon periaate

- (37) Luxemburg katsoo, että väitettyjen tukien takaisinperiminen merkitsisi yleisen lainsäädännön mukaisen verotusjärjestelmän muuttamista taannehtivasti, mikä olisi vastoin keskeistä verolakien taannehtivuuskiellon periaatetta. Komissio ei voi kohtuudella vaatia tukien palauttamista, jos ne ovat seurausta sellaisesta yleisestä verojärjestelmästä, johon komissio puuttuu vasta jälkikäteen.

Väitetyn tuen takaisinperiminen on mahdotonta

- (38) Luxemburg vetoaa vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön, jonka mukaan jäsenvaltiota ei voida vaatia perimään sääntöjenvastaisia tukia takaisin silloin, kun se on tosiasiallisesti mahdotonta. Tässä tapauksessa Luxemburgin tilanne on juuri tällainen. Tuen määrää on mahdotonta arvioida, koska ei voida määrittää, mitä tosiasiallisia siirtohinnoita rahoitusyhtiöiden olisi pitänyt noudattaa, eikä käyttää mitään muutakaan OECD:n kuvailemista menetelmistä.

V ARVIOINTI TOIMENPITEESTÄ

- (39) Tutkittuaan Luxemburgin viranomaisten asiasta esittämät huomautukset komissio vahvistaa alustavan kantansa, jonka se esitti Luxemburgille osoitetussa 11 päivänä heinäkuuta 2001 päivätyssä kirjeessä⁽⁷⁾, jossa ilmoitettiin perustamissopimuksen 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettun muodollisen tutkintamenettelyn aloittamisesta. Komissio toteaa, etteivät Luxemburgin esittämät huomautukset poistaneet kirjeessä esitettyjä epäilyksiä, ja katsoo, että menettelyssä tarkasteltua verojärjestelmää voidaan pitää perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna valtiontukena. Komissio toteaa vielä, että tuki on sääntöjenvastaista ja että sitä voidaan pitää yhteismarkkinoille soveltumattomana toimintatukena. Komissio on kuitenkin sitä mieltä, että tässä tapauksessa Luxemburgin ja tuensaajayritysten perusteltu luottamus on omiaan estämään tuen takaisinperimisen.
- (40) Komissio hyväksyy alustavasti Luxemburgin huomautukset kansainvälisessä liiketoiminnassa käytetyn siirtohinnoittelun ongelmallisuudesta. Mikään ei estä veroviranomaisia käyttämästä cost plus -menetelmää veron määräytymisperusteen vahvistamisessa rahoitusyhtiöiden tarjoamille konserninsisäisille palveluille. Tämä järjestelmä on verrattavissa tiedonannon 13 kohdan toisessa luetelmakohdassa mainittuun puhtaasti verotekniseen toimenpiteeseen. Tässä tapauksessa tietyistä cost plus -menetelmän käyttötavoista kuitenkin seuraa, ettei tuen myöntämisen mahdollisuutta voida kokonaan sulkea pois.
- (41) Jotta toimenpide voitaisiin luokitella perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi tueksi, sen on täytettävä kaikki neljä jäljempänä mainittua edellytystä.

Etu

- (42) Toimenpiteestä on ensinnäkin koiduttava yrityksille sellaista etua, joka keventää niiden taloutta yleensä rasitta-

⁽⁶⁾ Kirjallinen kysymys nro 1735/90 (EYVL C 63, 11.3.1991, s. 37).

⁽⁷⁾ Ks. alaviite 1.

via maksuja. Näillä verotettavan tulon määrittämisessä käytetyillä vaihtoehtoisilla menetelmillä, joilla vältetään sellaiset tiettyihin liiketoimiin sisältyvät perusteettomat edut tai vapaudet, joiden ainoana tarkoituksena on kiertää veroja, on yleensä pyritty samaan veroasteeseen kuin perinteisellä menetelmällä, jossa riippumattomien toimijoiden välisistä liiketapahtumista verotettava voitto lasketaan vähentämällä yrityksen kokonaiskustannukset kokonaistuotosta. Tämä vastaa täyden kilpailun periaatetta. Siirtohinnoittelun alalla tämä kansainvälinen periaate mainitaan tulo- ja pääomaveroja koskevan OECD:n mallisopimuksen 9 artiklassa (ja sitä täsmennetään OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa vuonna 1995). Koska tuen tarve on arvioitava tapauskohtaisesti, OECD:n ohjeissa ei suositella varmuusmarginaalien (esimerkiksi kiinteiden voittomarginaalien) käyttöä.

- (43) Luxemburgin viranomaiset eivät ole ilmoittaneet, miten ne käytännössä määrittävät voittoprosentit, joita käytettiin rahoitusyhtiöiden veron perusteen laskemisessa cost plus -menetelmällä. Komissio myöntää, ettei hallintoviranomaisilla ollut harkintavaltaa myöntää tai evätä tukea rahoitusyhtiöiden tukiohjelmassa. Sen sijaan Luxemburgin vastauksista käy selvästi ilmi, että sovellettavan voittoprosentin määrittäminen oli viranomaisten harkintavallassa. Kiertokirjeessä 120 vahvistetaan vähimmäistasoksi 0,25 prosenttia myönnettyjen lainojen määrästä (0,125 %, jos rahoitusriski on oikeudellisesti turvattu). Kiertokirjeessä ei kuitenkaan annettu yksityiskohtaisia sääntöjä eikä suuntaviivoja siitä, miten tämä taso käytännössä lasketaan. Luxemburgin viranomaiset ovat nimenomaisesti todenneet soveltaneensa yksinomaan kiertokirjeessä suositeltuja vähimmäisprosentteja (0,25 % yhden kerran ja 0,125 % kuusi kertaa). Näin ollen komissio pääättelee rahoitusyhtiöiden ja niiden emokonsernien voineen saada etua siitä, että Luxemburg sovelsi käytännössä järjestelmällisesti vähimmäisprosenttia tarkistamatta, vastasiko se todellista tilannetta tarjottujen palvelujen osalta.

- (44) On kuitenkin huomattava, että konserninsisäisten palveluhankintojen tapauksessa ei ole tarpeen varmistaa, vastaavatko cost plus -menetelmän hinnat tosiasiallisia siirtohintoja, vaan onko järjestelmän mukainen veroaste verrattavissa perinteisellä menetelmällä määritettyyn veroasteeseen. Järjestelmästä saatuja etuja ei voida määrittellä analyysin tässä vaiheessa. Se tehdään vasta siinä vaiheessa, kun tuet mahdollisesti peritään takaisin: komissio huomauttaa, että käsiteltävänä olevassa tapauksessa

0,25 prosentin vähimmäistasoa myönnettyjen lainojen määrästä (0,125 %, jos rahoitusriski oli oikeudellisesti turvattu) sovellettiin järjestelmällisesti. Luxemburgin viranomaisten antamien tietojen perusteella ohjelmassa ei valvottu, että sovellettu vähimmäisprosentti vastasi perinteisellä menetelmällä laskettua veroastetta. Näin ollen komissio pääättelee, että verohallinnon menettelytapaasta koitui yrityksille etua.

- (45) Komissio voi hyväksyä Luxemburgin perustelut siitä, miksi kunnallisveron perusteen laskemisessa ei otettu huomioon jälleenrahoituksen keinoja.

Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kilpailuun ja kauppaan

- (46) Tämä peruste täyttyy, sillä rahoitusyhtiön edellytettiin myöntävän pääosan lainoista konsernin ulkomailla sijaitseville yhtiöille. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan⁽⁸⁾ — kuten myös tiedonannon 11 kohdassa korostetaan — jo pelkästään se, että tuki vahvistaa kyseisen yrityksen asemaa suhteessa kilpaileviin yrityksiin yhteisön sisäisessä kaupassa, riittää perusteeksi sille, että tuen katsotaan vaikuttavan kauppaan. Rahoitusyhtiöiden tai niiden emokonserniin kuuluvien yritysten asema on voinut vahvistua Luxemburgissa sijaitsevan yhtiön verorasituksen kevenemisen vuoksi. Komissio katsoo, että toimenpide on tässä tapauksessa voinut vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, koska kyseiset konsernit ovat voineet toimia aloilla, joilla harjoitetaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan liittyvää liiketoimintaa.
- (47) Vaikka kiertokirjeen 120 tärkeimpänä tavoitteena ei olisi ollut alentaa verotettavaa voittoa yleisesti, vaan estää peiteltyt siirrot — kuten Luxemburgin viranomaiset väittävät — toimenpidettä ei pidä arvioida sen tavoitteiden perusteella, vaan arvioinnin on perustuttava sen vaikutuksiin. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan⁽⁹⁾ mitään tukiohjelmaa ei nimittäin voida jättää katsomatta perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi tueksi pelkästään sen tavoitteen perusteella.

Valikoivuus

- (48) Kyseiset verosäännökset koskivat pelkästään sellaisiin monikansallisiin konserneihin kuuluvia rahoitusyhtiöitä,

⁽⁸⁾ Asia 730/79, Philip Morris v. komissio, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 17.9.1980 (Kok. 1980, s. 2671).

⁽⁹⁾ Asia C-75/97, Belgia v. komissio, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 17.6.1999 (Kok. 1999, s. I-3671, 25 kohta).

joilla oli toimintaa ainakin kahdessa valtiossa Luxemburgin ulkopuolella. Tämä tarkoittaa, että vain tietyillä yrityksillä oli oikeus edellä kuvailtuihin etuihin. Tarkastellessaan vaatimusta, jonka mukaan rahoitusyhtiön on kuuluttava suureen kansainväliseen konserniin, joka täyttää minimipääomavaatimuksen, komissio toteaa, että Luxemburgin viranomaiset eivät ole osoittaneet, että ilman tällaista vähimmäisvaatimusta markkinaehtojen noudattaminen edellyttäisi korkeampaa prosenttia. Kuten tiedonannon 20 kohdassa täsmennetään, sääntöjenvastaisina pidetyt veroetuudet rajoittuvat toisinaan koskemaan vain tiettyä osaa yritysten toiminnasta, kuten konsernin sisäisiä palveluja. Näin oli myös Luxemburgin rahoitusyhteisöjen tukiohjelmassa. Valikoivuuden edellytyksen voidaan siis katsoa täyttyvän.

(49) Toinen valikoivuutta osoittava seikka on, että rahoitusyhtiön emoyhtiöllä on oltava omaa pääomaa vähintään 7,5 miljardin Luxemburgin frangin (noin 187,5 miljoonaa euroa) arvosta. Tämä merkitsee tuen olleen valikoiva suuria konserneja suosivalla tavalla, koska konsernit, jotka eivät pystyneet saavuttamaan tätä vähimmäispääomaa koskevaa rajaa, jätettiin cost plus -menetelmään perustuvan kohtelun ulkopuolelle. Luxemburgin viranomaiset myöntävät itse varmistaneensa toimintavolyymien riittävyyden Luxemburgissa vaatimalla, että rahoitusyhtiöiden oli kuuluttava suureen kansainväliseen konserniin.

(50) Komissio katsoo, etteivät nämä valikoivat säännökset ole perusteltavissa verojärjestelmän luonteella tai taloudellisella rakenteella. Komissio ei etenäkään katso, että tällaiset rajoitukset olisivat tarpeen sen varmistamiseksi, että Luxemburgissa harjoitetun liiketoiminnan merkittävyys ja volyyymi riittää aiheuttamaan kyseisille yrityksille vaikeuksia siirtohintojen määrittämisessä⁽¹⁰⁾. Siirtohinnoitteluun liittyy vaikeuksia periaatteessa kaikenlaisissa keskenään etuyhteydessä olevien yritysten välisissä tavaroiden tai palvelujen hankinnoissa. Vaikka nämä vaikeudet voivat korostua tavaroiden tai palvelujen toimituksissa ulkomaille, niitä esiintyy muillakin kuin suurin monikansallisiin konserneihin kuuluvilla yrityksillä. Näillä vaikeuksilla ei sitä paitsi ole tässä tapauksessa mitään merkitystä, koska Luxemburgin viranomaiset sovelsivat cost plus -hinnan laskemisessa järjestelmällisesti vähimmäisprosenttia.

(51) Luxemburg huomauttaa, ettei ole olemassa ainuttakaan vastaavaa yhteisöjen tuomioistuimen päätöksellä tai tuomiolla vahvistettua ennakkotapausta. Komissio kuitenkin toteaa, ettei mitään ennakkotapausta tarvita. Rahoitusyhtiöiden tukiohjelman luokittelu valtiontueksi perustuu suoraan perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohtaan. On kuitenkin pantava merkille, että viimeaikaisen oikeuskäytännön mukaan verotuksellinen toimenpide voi-

daan katsoa valikoivaksi toimenpiteeksi ja valtiontueksi, jos kyseinen veroetus on varattu vain sellaisille yrityksille, jotka voivat toteuttaa tietynsuuruisen investoinnin ja luoda tietyn määrän työpaikkoja⁽¹¹⁾. Komissio katsoo, että tässä tapauksessa on sovellettava samoja perusteluja.

(52) Mikään ei estä veroviranomaisia valitsemasta cost plus -menetelmää, jos ne haluavat yhdistää verotaseen ja liiketoimintataseen sitomisen periaatteen, oikeusvarmuuden periaatteen ja täyden kilpailun periaatteen ja antaa verovelvollisille vertailukohtaan. Komissio ei suinkaan kritisoi viranomaisia tämän järjestelmän käyttämisestä helpottamaan siirtohinnoittelua samaan konserniin kuuluvien yhtiöiden välisissä liiketapahtumissa. Tässä tapauksessa vähimmäisprosentin järjestelmällistä soveltamista on kuitenkin pidettävä cost plus -menetelmän poikkeavana käytönä, josta on voinut koitua etua tietyille yrityksille ilman, että tätä voitaisiin perustella järjestelmän luonteella tai taloudellisella rakenteella.

Valtion varat

(53) Tässä tapauksessa kiertokirjeen 120 soveltamisesta seurannut veronalennus johtaa valtion varoihin lukeutuvien verotulojen menetykseen.

Soveltuvuus yhteismarkkinoille

(54) Luxemburgin viranomaiset eivät kiistä muodollisen tutkintamenettelyn⁽¹²⁾ aloittamisesta tehdyssä päätöksessä rahoitusyhtiöiden tukiohjelman soveltuvuudesta yhteismarkkinoille esitettyä alustavaa arviota, jonka komissio vahvistaa ja joka voidaan tiivistää seuraavasti:

(55) Perustamissopimuksen 87 artiklan 2 kohdassa määrättyjä poikkeuksia, jotka koskevat yksittäisille kuluttajille myönnettävää sosiaalista tukea, tukea luonnonmullistusten tai muiden poikkeuksellisten tapahtumien aiheuttaman vahingon korvaamiseksi ja tukea tietyille Saksan liittotasavallan alueille, ei tässä tapauksessa voida soveltaa.

⁽¹¹⁾ Yhdistetyt asiat T-127/99, T-129/99 ja T-148/99 sekä yhdistetyt asiat T-92/00 ja T-103/00, Territorio Histórico de Álava — Diputación Foral de Álava ym. v. komissio, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio 6.3.2002 (ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa, 157 kohta sekä 39–40 ja 49–50 kohta).

⁽¹²⁾ Ks. alaviite 1.

⁽¹⁰⁾ Ks. johdanto-osan 31 kappale: Luxemburgin esittämä peruste.

- (56) Tässä tapauksessa ei myöskään voida vedota perustamis- sopimuksen 87 artiklan 3 kohdan a alakohdan poikkeukseen, jonka perusteella tukea voidaan myöntää taloudellisen kehityksen edistämiseen sellaisilla alueilla, joilla elintaso on poikkeuksellisen alhainen tai joilla vajaatyöllisyys on vakava ongelma.
- (57) Rahoitusyhtiöt eivät kuulu sellaiseen Euroopan yhteistä etua koskevaan hankkeeseen, johon voitaisiin soveltaa perustamissopimuksen 87 artiklan 3 kohdan b alakohdan poikkeusta, ja koska ne eivät edistä kulttuuria ja kulttuuriperinnön säilyttämistä, myöskään d alakohdan poikkeus ei koske niitä.
- (58) Näiden lisäksi on syytä tutkia, voitaisiinko rahoitusyhtiöihin soveltaa perustamissopimuksen 87 artiklan 3 kohdan c alakohdassa määrättyä poikkeusta, jossa sallitaan tuet tietyn taloudellisen toiminnan tai talousalueen kehityksen edistämiseen, jos tuki ei muuta kaupankäynnin edellytyksiä yhteisen edun kanssa ristiriitaisella tavalla. Tukiohjelmassa myönnetty veroetudet eivät liity investointien toteuttamiseen, työpaikkojen luomiseen eivätkä erityishankkeisiin. Ne on tarkoitettu yksinomaan jatkuvaluonteisten maksujen keventämiseen, ja näin ollen niitä on pidettävä toimintatukena. Tällä perusteella komissio arvioi, että kyseiset tuet ovat omiaan muuttamaan kaupan edellytyksiä yhteisen edun kanssa ristiriitaisella tavalla, minkä vuoksi niihin ei voida soveltaa perustamissopimuksen 87 artiklan 3 kohdan c alakohdassa määrättyä poikkeusta.

Tuen takaisinperiminen

- (59) Kyseisiä toimenpiteitä ei voida pitää perustamissopimuksen 88 artiklan 1 kohdassa ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 93 artiklan (nykyisen 88 artiklan) soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 22 päivänä maaliskuuta 1999 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 659/1999⁽¹³⁾ 1 artiklan b kohdassa tarkoitettuina voimassa olevina tukina. Ne nimittäin otettiin käyttöön perustamissopimuksen voimaantulon jälkeen, niistä ei ole ilmoitettu komissiolle perustamissopimuksen 88 artiklan 3 kohdan mukaisesti, niillä ei ole vanhentumisaikaa ja ne olivat tukia käyttöönottohetkestään lukien. Näin ollen ne voidaan katsoa uusiksi tuiksi. Jos sääntöjenvastaisesti myönnetty valtiontuki todetaan yhteismarkkinoille soveltumattomaksi, luonnollisena seurauksena on tuen periminen takaisin tuensaajilta asetuksen (EY) N:o 659/1999 14 artiklan mukaisesti. Tuen

takaisinperimisellä pyritään mahdollisuuksien mukaan palauttamaan ennen sen myöntämistä vallinnut kilpailutilanne. Yhteisön valtiontukupolitiikan epäselvyys tai se, ettei valtiontukisääntöjen soveltamisesta veron perusteen laskentamenetelmän valintaan ole olemassa ennakkotapauksia, eivät oikeuta poikkeamaan tästä periaatteesta.

- (60) Mahdottomaksi väitetystä tuen takaisinperinnästä sekä verolakien taannehtivuuskiellon periaatteesta voidaan todeta, että vaikka kyseisen verohelpotuksen takaisinperintä aiheuttaisi hallinnollisia ongelmia, sen perusteella ei kuitenkaan voida katsoa, että takaisinperintä olisi teknisesti mahdotonta⁽¹⁴⁾. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltio ei voi sisäisen oikeusjärjestyksensä oikeussääntöihin, toimintatapoihin tai tilaan vetoamalla perustella sitä, ettei se ole noudattanut yhteisön oikeudesta johtuvia velvoitteitaan. Erityisesti sellaista säännöstä, jossa säädetään määräaika etuja aikaansaavan toimenpiteen peruuttamiselle, on sovellettava — kuten kaikkia niitä kansallisen oikeuden säännöksiä, jotka ovat asian kannalta merkityksellisiä — siten, ettei yhteisön oikeuden edellyttämä takaisinperintä ole käytännössä mahdotonta ja että yhteisön etu otetaan täysimääräisesti huomioon⁽¹⁵⁾. Jollei näin tehtäisi, jäsenvaltiot voisivat välttää valtiontukien tehokkaan valvonnan jättämällä noudattamatta perustamissopimuksen 88 artiklan 3 kohdassa määrätyn velvollisuuden ilmoittaa tukihankkeet etukäteen komissiolle.

Luottamuksensuoja

- (61) Asetuksen (EY) N:o 659/1999 14 artiklan 1 kohdassa kuitenkin säädetään, että ”komissio ei saa vaatia tuen takaisinperimistä, jos tämä olisi yhteisön lainsäädännön jonkin yleisen periaatteen vastaista”. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön ja komission oman päätöskäytännön mukaan päätös tuen takaisinperimisestä rikkoisi yhteisön lainsäädännön yleistä periaatetta silloin, jos tuensaajille on syntynyt komission toiminnan vuoksi perusteltu luottamus tuen sääntöjenmukaisuuteen.
- (62) Asiassa Van den Bergh ja Jurgens⁽¹⁶⁾ antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin toteaa seuraavaa:

”Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kaikilla taloudellisilla toimijoilla, joille toimielimen toiminnan vuoksi on syntynyt perusteltuja odotuksia, on

⁽¹⁴⁾ Ks. asia C-280/95, komissio v. Italia, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 29.1.1998 (Kok. 1998, s. I-259, 23 kohta) ja asia C-378/98, komissio v. Belgia, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 3.7.2001 (Kok. 2001, s. I-5107, 42 kohta).

⁽¹⁵⁾ Asia C-5/89, komissio v. Saksa, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 20.9.1990 (Kok. 1990, s. I-3437, 18 ja 19 kohta).

⁽¹⁶⁾ Asia 265/85, Van den Bergh en Jurgens ym. v. komissio, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 11.3.1987 (Kok. 1987, s. 1155, 44 kohta).

⁽¹³⁾ EYVL C 83, 27.3.1999, s. 1.

oikeus vedota luottamuksensuojan periaatteeseen. Jos huolellinen ja harkitseva taloudellinen toimija voi ennakoita yhteisön toimenpiteen, joka vaikuttaa sen etuihin, se ei voi toimenpiteen toteuttamisen jälkeen vedota luottamuksensuojan periaatteeseen.”

- (63) Espanjan yhtiöverolaista 31 päivänä lokakuuta 2000 tehdyssä päätöksessä 2001/168/EHTY⁽¹⁷⁾ komissio toteaa kyseisen Espanjan järjestelmän vastaavan sisällöltään Ranskan järjestelmää, jonka komissio oli hyväksynyt aiemmin sillä perusteella, ettei sitä pidetty ETY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa (nykyisin EY:n perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohta) tarkoitettuna tukena. Käsiteltävänä olevassa asiassa komissio panee merkille, että Luxemburgin rahoitusyhtiöiden tukiohjelma muistuttaa joiltakin osin Belgiassa koordinoitikeskusten verotuksesta 30 päivänä joulukuuta 1982 annetulla kuninkaan asetuksella nro 187 käyttöön otettua järjestelmää. Kumpikin järjestelmä koskee konserninsisäistä toimintaa, jossa veron perusteen määrittämisessä käytetään *cost plus* -menetelmää. Komissio katsoi Belgian järjestelmästä 2 päivänä toukokuuta 1984 tekemässään päätöksessä, ettei järjestelmään sisältynyt ETY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdan mukaista tukea. Vaikka päätöstä ei julkaistu, se seikka, ettei komissio vastustanut Belgian koordinoitikeskusten järjestelmää, tuotiin tuolloin julki komission XIV kilpailupolitiikkaa koskevassa kertomuksessa sekä komission vastauksessa parlamentin jäsenen kirjalliseen kysymykseen⁽¹⁸⁾.

- (64) Tässä yhteydessä komissio toteaa kuitenkin, että Belgian rahoitusyhtiöitä koskeva päätös tehtiin ennen Luxemburgin tukiohjelman käyttöönottoa. Komissio ottaa niin ikään huomioon, että kaikki ohjelman tuensaajat oli hyväksytty rahoitusyhtiöiksi ennen 11 päivänä heinäkuuta 2001 tehtyä komission päätöstä muodollisen tutkintamenettelyn aloittamisesta. Komissio panee vielä merkille, että kiertokirje 120 kumottiin 20 päivänä helmikuuta 1996 ja ettei sitä ole enää 31 päivän joulukuuta 2001 jälkeen sovellettu tuensaajiin. Näin ollen komissio tunnustaa Luxemburgin väitteet tuensaajien perustellusta luottamuksesta eikä vaadi sitä perimään takaisin aikaisemmin myönnettyjä tukia.

VI PÄÄTELMÄT

Komissio toteaa, että Luxemburgin toteuttama rahoitusyhtiöiden tukiohjelma on perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea ja ettei mitään perustamissopimuksen 87 artiklan 2 tai 3 kohdassa määrätystä poikkeuksista voida tässä tapauksessa soveltaa. Komissio huomauttaa niin ikään, että Luxemburg pani kyseisen tukiohjelman täytäntöön sääntöjenvastaisesti ja rikkoi siten perustamissopimuksen 88 artiklan 3 kohtaa. Komissio ottaa kuitenkin huomioon, että tukiohjelma kumottiin 20 päivänä helmikuuta 1996 ja että myönnettyjen veroetuuksien voimassaolo päättyi 31 päivänä joulukuuta 2001. Komissio tunnustaa tuensaajien perustellun luottamuksen, joka estää yhteismarkkinoille soveltumattomien tukien takaisinperimisen. Tämän vuoksi komissio ei vaadi jäsenvaltiota perimään tukia takaisin,

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Rahoitusyhtiöihin sovellettava verojärjestelmä, jonka Luxemburgin suurherttuakunta otti käyttöön 12 päivänä kesäkuuta 1989 päivätyllä kiertokirjeellä LIR nro 120, on yhteismarkkinoille soveltumaton valtiontukiohjelma.

2 artikla

Tämä päätös on osoitettu Luxemburgin suurherttuakunnalle.

Tehty Brysselissä 16 päivänä lokakuuta 2002.

Komission puolesta

Mario MONTI

Komission jäsen

⁽¹⁷⁾ EYVL C 60, 1.3.2001, s. 57.

⁽¹⁸⁾ Ks. alaviite 6.

KOMISSION PÄÄTÖS,**tehty 13 päivänä marraskuuta 2002,****valtiontuesta, jonka Saksa aikoo myöntää Capro Schwedt GmbH:lle***(tiedoksiannettu numerolla K(2003) 4364)***(Ainoastaan saksankielinen teksti on todistusvoimainen)****(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)**

(2003/439/EY)

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 88 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan,

ottaa huomioon sopimuksen Euroopan talousalueesta ja erityisesti sen 62 artiklan 1 kohdan a alakohdan,

on kehottanut asianomaisia esittämään huomautuksensa mainittujen artiklojen mukaisesti ⁽¹⁾ ja ottaa huomioon asianomaisten huomautukset,

sekä katsoo seuraavaa:

I MENETTELY

- (1) Saksa ilmoitti 3 päivänä elokuuta 2001 tuesta Schwedtin kaupungissa Brandenburgin osavaltiossa toteutettavaan investointihankkeeseen, joka on määrä toteuttaa uuden yhtiön eli Capro Schwedt GmbH:n (jäljempänä 'Capro Schwedt') johdolla ja johon osallistuu kolme muuta yritystä. Ehdotetun tuen ja investointikustannusten määrän johdosta ilmoitus tehtiin alueellisesta tuesta suurille investointihankkeille annettujen monialaisten puitteiden ⁽²⁾ (jäljempänä 'monialaiset puitteet') mukaisesti.
- (2) Komissio ilmoitti Saksalle 17 päivänä tammikuuta 2001 päivätyllä kirjeellä päätöksestään aloittaa tätä toimenpidettä koskeva, EY:n perustamissopimuksen 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu menettely. Saksa esitti huomautuksensa 17 päivänä huhtikuuta 2002 päivätyssä kirjeessä.
- (3) Menettelyn aloittamista koskeva komission päätös julkaistiin *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä*. ⁽³⁾ Komissio kehotti kaikkia asianomaisia esittämään tukea koskevat huomautuksensa.

⁽¹⁾ EYVL C 63, 12.3.2002, s. 18.⁽²⁾ EYVL C 107, 7.4.1998, s. 7.⁽³⁾ Katso alaviite 1.

- (4) Komissio sai kolmelta asianomaiselta huomautuksia, jotka se toimitti edelleen Saksan hallitukselle. Saksa otti niihin kantaa 20 päivänä kesäkuuta 2002 ja 14 päivänä elokuuta 2002 päivätyillä kirjeillä.

II TOIMENPITEEN YKSITYISKOHTAINEN KUVAUS**1. Tuensaaja ja hanke**

- (5) Investointi on tarkoitus toteuttaa saksalaisessa Schwedtin teollisuuskaupungissa, jossa huomattava osa teollisuustuotannosta tapahtuu nykyään öljynjalostamossa. Paikallisviranomaiset haluavat muuttaa alueen suureksi kemianteollisuuden keskittymäksi. Kaupunki on perustanut InfraSchwedt GmbH -nimisen kunnallisen infrastruktuuriyhtiön, jonka on määrä luoda kyseisen alueen tietyille, jalostamon läheiselle osalle perusrakenteet mahdollisia kemianteollisuuden yrityksiä varten. Kemianteollisuuden keskittymä on tarkoitus rakentaa viidessä vaiheessa, joista ensimmäinen koskee kaprolaktaamihanketta.
- (6) Capro Schwedt on uusi yritys, jonka omistaa italialainen synteetikuitujen valmistaja Aquafil. Synteetikuitujen pääraaka-aine on kaprolaktaami, jota Aquafil nykyään ostaa muilta kemianteollisuuden yrityksiltä. Aquafil on kuitenkin päättänyt integroida tuotantoketjunsä ja aloittaa itse kaprolaktaamin tuotannon. Hankkeen tärkeimmän investoijan eli Capro Schwedtin lisäksi lähistölle perustetaan kolme muuta yritystä, jotka toimittavat osan kaprolaktaamin valmistuksessa tarvittavista esivalmisteista ja palveluista.
- (7) Perustettavat yritykset (jäljempänä 'raaka-aineita toimittavat yritykset') ovat nimeltään AmmoSulf GmbH (joka tuottaa oleumia ja rikkihappoa), CycloChem GmbH (joka tuottaa sykloheksaania) ja P&F Flockungsanlage Service und Medien GmbH (joka tuottaa vetyä). Kyseiset yritykset ovat tähän asti toimineet julkisina "projektiyrityksinä". Saksa on kuitenkin nimennyt kolme yritystä, jotka voisivat ostaa projektiyritykset sillä ehdolla, että komissio hyväksyy koko hanketta koskevan tuen. Nämä yritykset ovat ranskalainen Krebs-Speichim SA, jonka toimialana on rikkihappo- ja oleumlaitteiden tekniikka

ja rakentaminen, italialainen Infrastuttore e Gestioni SpA, joka on erikoistunut teollisuuslaitosten rakentamiseen, toimintaan ja kunnossapitoon, ja italialainen Kinetics Technology International SpA, jonka toimialoja ovat laitevalmistus sekä vedyn ja synteettisten kaasujen tuotanto.

- (8) Ilmoituksen mukaan hankkeen avulla luodaan 528 uutta työpaikkaa, joista 448 on Capro Schwedtissä. Uudet investoinnit on tarkoitus toteuttaa Schwedtin kaupungissa Brandenburgin osavaltiossa, joka on EY:n perustamissopimuksen 87 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettu tukialue, jota koskeva suurin sallittu bruttotuki-intensiteetti on 35 prosenttia.

2. Ilmoitettu tuki

- (9) Saksa on ilmoittanut komissiolle suunnitelmastaan myöntää 92,71 miljoonan euron tuki (28 prosenttia (BAE) 331,11 miljoonan euron tukikelpoisista kustannuksista). Kyseinen investointituki on tarkoitus myöntää 50,617 miljoonan euron (15,287 prosentin) avustuksena, jota ei tarvitse maksaa takaisin ja joka perustuu komission hyväksymään alueellisia elinkeinorakenteita edistävän Saksan yhteisen tukiohjelman 28. puitesuunnitelmaan ⁽⁴⁾. Lisäksi on tarkoitus myöntää 41,108 miljoonan euron (12,415 prosentin) suuruinen veronhuojennus komission hyväksymän, vuonna 1999 annetun veronhuojennuslain ⁽⁵⁾ nojalla ja 0,298 prosenttia (986 000 euroa) takauksena ⁽⁶⁾, joka kattaisi osan pankin myöntämästä lainasta.

III MUODOLLISEN TUTKINTAMENETTELYN ALOITTAMISEN SYYT

- (10) Komissiolla ei ollut täsmällistä käsitystä hankkeen laajuudesta, koska sen käytettävissä oli vain vähän tietoa raaka-aineita toimittavina yrityksinä toimivista "projektiyrityksistä". Monialaisten puitteiden 7.2 kohdassa määrätään seuraavasti: "Investointihanketta ei saa jakaa keinoitekoisesti alahankkeisiin ilmoitusvelvoitteiden välttämiseksi".
- (11) Infrastruktuuriyrityksen osalta komissio kysyi, eikö perusrakenteiden luominen tarkoita, että hankkeeseen myönnetään tukea (ts. komissio kysyi, mikä on perusrakenteiden todellinen luonne: tarjoaako infrastruktuuriyrittäjä yhteyksiä, jotka eivät ole perusteltuja yksittäisen hankkeen toteuttajan tapauksessa, ja noudattavatko tariffit markkinahintoja).

- (12) Pääoman ja työvoiman suhteen osalta komissio piti kyseenalaisena, luodaanko hankkeella Saksan ilmoituksen mukaisesti 528 uutta työpaikkaa (minkä perusteella pääoman ja työvoiman suhdeluku olisi 0,8). Komission arvion mukaan olisi mahdollista luoda vain noin 400 työpaikkaa, minkä myötä pääoman ja työvoiman suhdeluku laskisi 0,7:ään.

- (13) Saksan mukaan kilpailutekijä on kapasiteetin käyttöasteen perusteella neutraali. Sitä vastoin komission mielestä oli hyödyllistä arvioida tietoja kaprolaktaamin todettavissa olevasta kulutuksesta ennen kuin otetaan kantaa markkinoihin.

- (14) Saksa totesi, että tuki on myönnetty komission hyväksymien alueellisten tukiohjelmien perusteella. Yhden ohjelman mukaan yrityksen investointien verotusta kevennetään ilman eri toimenpiteitä veronhuojennuksen ⁽⁷⁾ avulla (Schwedtin alueella veronhuojennus on 15 prosenttia investoinneista). Tästä huolimatta hankkeeseen myönnettiin ainoastaan 12,415 prosentin veronhuojennus. Komissio epäili kuitenkin, että veronhuojennuksen soveltaminen ilman eri toimenpiteitä voi johtaa siihen, että tuki-intensiteetti ylittää ilmoitetun 28 prosentin intensiteetin.

IV ASIANOMAISTEN HUOMAUTUKSET

- (15) Huomautuksia esittivät kaksi kilpailijaa ja eräs maatalouden raaka-aineita jalostavan teollisuuden liitto.
- (16) Industrierverband Agrar, joka valvoo Saksan kasvinsuojeluaine- ja lannoitevalmistajien etuja, totesi, että kaprolaktaamin valmistuksen yhteydessä syntyy ammoniumsulfaattia, jota myydään typpilannoitteena maatalouden tarpeisiin. Tämän vuoksi se katsoi kaprolaktaamin valmistuksen vaikuttavan haitallisesti Saksan lannoiteteollisuuteen. Industrierverband Agrar viittasi myös siihen, että lannoiteteollisuuden rakenneuudistusprosessi ei ole edistynyt vuoden 1980 jälkeen markkinoiden taantumisen vuoksi. Tuen avulla mahdollisesti luodaan jonkun verran työpaikkoja, mutta toisaalta saatetaan osa lannoiteteollisuuden työpaikoista uhanalaisiksi.
- (17) DSM Fibres Intermediates BV korosti, että hanke on ilmeisesti jaettu keinoitekoisesti alahankkeisiin monialaisten puitteiden mukaisten velvoitteiden välttämiseksi. Yrityspoliittikan näkökulmasta "raaka-aineita toimittavien yritysten" sisällyttämiselle ei ollut muita perusteita kuin monialaisten puitteiden mukaisten velvoitteiden välttämisen. Perusrakenteiden luomiseen InfraSchwedtin avulla sisältyy ilmeisesti tukea. Kilpailutekijää ei ole syytä pitää neutraalina vaan negatiivisena, koska kaprolaktaamimarkkinoilla on rakenteellista ylikapasiteettia ja tilanteen oletetaan lähitulevaisuudessa huononevan entises-

⁽⁴⁾ 28. Rahmenplan der Gemeinschaftsaufgabe "Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur".

⁽⁵⁾ Investitionszulagengesetz 1999, C 72/98 (ex N 702/97), SG(98) D/12438, 30.12.1998, SC(2001) D/286551, 2.3.2001.

⁽⁶⁾ Hyväksytyt liittovaltion takausohjelman (N 297/91) perusteella.

⁽⁷⁾ Investitionszulagengesetz 1999 (InvZulG 1999).

tään. Lisäksi pääoman ja työvoiman suhdeluku on ilmeisesti arvioitu liian suureksi, kun taas alueellista vaikutusta koskeva tekijä on ilmoitettu asianmukaisella tavalla. Lisäksi hankkeeseen liittyy teknisesti ja ekologisesti arveluttavia seikkoja, ja Saksan myöntämät takaukset on tutkittava yksityiskohtaisesti.

- (18) Domo NV katsoo, että kilpailutekijää sekä pääoman ja työvoiman suhdelukua on tarkistettava alaspäin. Ottaen huomioon Länsi-Euroopan rakenteellinen ylikapasiteetti kilpailutekijänä on käytettävä lukua 0,75. Pääoman ja työvoiman suhteen osalta on todettava, että suunnitellun kokoisilla investoinneilla täysin uuteen hankkeeseen luotaisiin tarkoitukseen varatun teknologian turvin noin 350 (enintään 400) työpaikkaa. Jos oletetaan luotavien työpaikkojen lukumääräksi 400, on käytettävä pääoman ja työvoiman suhdelukua 0,7. Näin ollen suurin sallittu tuki-intensiteetti on huomattavasti pienempi kuin Saksan ilmoittama 28 prosenttia, nimittäin 18,375 prosenttia. Lisäksi InfraSchwedt GmbH:n perustamiseen voi sisältyä lisätukea, ja kolmen raaka-ainetta toimittavan yrityksen muodostama keinoitekoinen kokonaisuus voi johtaa valtiontukisäännösten kiertämiseen.

V SAKSAN HUOMAUTUKSET

- (19) Saksa totesi suunnitellun tuen koostumusta koskevista komission epäilyistä, että veronhuojennuksen ja muiden tukien kasautumisesta syntyvän korotetun tuen myöntäminen ilman eri toimenpiteitä on kielletty Saksan oikeusjärjestyksen voimassa olevissa tukisäännöissä (Nr. 2 der Allgemeinen Nebenbestimmungen für Projektförderungen zu § 44 der Bundes-/Landeshaushaltsordnungen). Mikäli veronhuojennuksen ja muun tuen kasautumisen seurauksena on suurimman sallitun tuki-intensiteetin ylittyminen, alueellisia elinkeinorakenteita edistävän Saksan yhteisen tukiohjelman mukaista tukea leikataan vastaavasti.
- (20) Saksan mukaan perusrakenteiden kehittämiseen kemianteollisuuden keskittymän luomiseksi ei sisälly hanketta koskevia lisätukia. Perusrakenteita ei luoda ainoastaan Capro Schwedtin ja raaka-aineita toimittavien yritysten tarpeisiin. Capro Schwedtiä ja kolmea raaka-ainetta toimittavaa yritystä on tarkasteltavana kokonaisuutena tämän hankkeen yhteydessä. Raaka-aineita toimittavia yrityksiä ei tarvita ainoastaan kaprolaktaamin valmistukseen vaan ne toimittavat raaka-aineita myös kemianteollisuuden keskittymän suunniteltua rakentamista varten. Saksan mukaan InfraSchwedtin tuotteistaan ja palveluistaan perimät maksut vastaavat markkinahintoja.
- (21) Pääoman ja työvoiman suhteen osalta Saksa katsoo, että oletus 528 uudesta työpaikasta kaprolaktaamin ja esivalmisteiden tuotantolaitoksissa sekä palvelujen alalla on realistinen. Koska kaprolaktaamin valmistus Schwedtiissä

ei ole suurten kemianteollisuuden yritysten tapaan osa tuotantoketjua mahdollisine synergiaetuihin, sitä ei työvoiman tarvetta arvioitaessa voida verrata kyseisten yritysten tuotantoon. Näin ollen on käytettävä pääoman ja työvoiman suhdelukua 0,8. Saksa ilmoitti olevansa valmis laskemaan tuen käyttäen aluksi pääoman ja työvoiman suhdelukua 0,7 ja maksamaan viimeisen erän vasta sitten, kun komissio on todennut hankkeen toteuttamisen asianmukaiseksi ilmoitetun välittömien ja välillisten työpaikkojen luomisen osalta ja antanut luvan tuen maksamiseen.

- (22) Kilpailutekijän osalta Saksa katsoo, että kyseiseen tuoteeseen liittyvästä kapasiteetin käyttöasteesta on käytettävissä riittävästi tietoa. Saksa toimitti 14 päivänä elokuuta 2002 päivätyllä kirjeellä lisätietoja kaprolaktaamin todettavissa olevasta kulutuksesta vuosina 1995–1999⁽⁸⁾. Saksa uskoo kaprolaktaamimarkkinoiden kehittyvän SRI Internationalin ennusteiden perusteella siten, että todettavissa oleva kulutus kasvaa 708 kilotonnista vuonna 1999 770 kilotonniin vuonna 2004. Saksa yhtyy komission arvioon alueellista vaikutusta koskevasta tekijästä.
- (23) Vastauksena asianomaisten esittämiin huomautuksiin Saksa on toistamiseen korostanut, että on käytettävä pääoman ja työvoiman suhdelukua 0,8. Kilpailutekijän osalta Saksa on toistanut aiemmin esittämänsä näkemyksen, joka perustuu todettavissa olevan kulutuksen kasvuun vuoteen 2005 asti. Lisäksi Aasia on sijoittajan kannalta merkittävä markkina-alue. Kapasiteetin käyttöastetta on tarkasteltava viimeisten viiden vuoden ajalta. Saksan mukaan takaukset ovat valtiontukisäännösten mukaisia. Lisäksi se katsoi, että hankkeeseen ei liity mitään teknisesti ja ekologisesti arveluttavia seikkoja, koska yrityksessä käytetään uusinta tekniikkaa. Käytetyn tekniikan sivutuotteena syntyy vähemmän ammoniumsulfaattia kuin missään muussa tekniikassa. Valmistettaessa 120 000 tonnia kaprolaktaamia syntyy noin 165 000 tonnia ammoniumsulfaattia, joka on vain noin puolet Industrieverband Agrarin ilmoittamasta määrästä. Vähiten ympäristöä kuormittava tapa käsitellä ammoniumsulfaattia on Capro Schwedtin suunnitelma myydä se lannoitteena.

VI ARVIOINTI

1. Tuen koostumus

- (24) Saksa totesi suunnitellun tuen koostumusta koskevista komission epäilyistä, että suurimman sallitun tuki-inten-

⁽⁸⁾ Lähde: CEH Marketing Research Report "Caprolactam", Chemical Economics Handbook.

siteitin noudattaminen on varmistettu Saksan oikeusjärjestyksen voimassa olevilla tukisäännöillä (Nr. 2 der Allgemeinen Nebenbestimmungen für Projektförderungen zu § 44 der Bundes-/Landeshaushaltsordnungen). Mikäli veronhuojennuksen ja muun tuen kasautumisen seurauksena on suurimman sallitun tuki-intensiteetin ylittyminen, alueellisia elinkeinorakenteita edistävän Saksan yhteisen tukiohjelman mukaista tukea leikataan vastaavasti ilman eri toimenpiteitä. Tämän vakuutuksen perusteella voidaan komission mielestä katsoa, että komission hyväksymän enimmäismäärän ylittäviä tukia ei myönnetä.

2. Infrastruktuurihanke

- (25) Komissio esitti muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevassa päätöksessään epäilyjä, joihin Saksa on vastannut toimittamalla yksityiskohtaisia lisätietoja InfraSchwedtin luomien perusrakenteiden luonteesta. Capro Schwedt -hanke on osa kemianteollisuuden keskittymän luomista Schwedtiin. Kemianteollisuuden keskittymä on tarkoitus rakentaa viidessä vaiheessa, joista ensimmäinen koskee Capro Schwedt -hanketta. Tähän tarkoitukseen käytetään vain osa käytettävissä olevasta maa-alueesta (yhteensä 100 ha). Neljän muun vaiheen aikana alueelle sijoitetaan muovintuottajia ja muita kemian alan yrityksiä. Perusrakenteita ei suunnitella ainoastaan Capro Schwedtin tarpeisiin. InfraSchwedtin on otettava huomioon myös muiden alueelle perustettavien yritysten tarpeet. Näkemyksensä tueksi Saksa esitti, että esimerkiksi muovin valmistusta varten tarvitaan muuntoasemia ja krakkauslaitosta varten tarvitaan jätevesilaitteisto (rakennusvaihe 5).
- (26) Saksa on toimittanut lisätietoja myös raaka-aineita toimittavista yrityksistä. Niiden oli määrä toimia riippumatta kaprolaktaamin valmistajasta ja niiden tuotteita (oleum, rikkihappo, sykloheksaani ja vety) ei tarvittaisi ainoastaan kaprolaktaamin valmistukseen vaan myös kemianteollisuuden keskittymän suunniteltua rakentamista varten. Schwedtin tapauksessa ei ole kyse olemassa olevasta kemianteollisuuden keskittymästä vaan uudesta kokonaisuudesta, jolle täytyy varmistaa peruskemikaalien saatavuus.
- (27) Saksa yhtyi komission näkemykseen, jonka mukaan Capro Schwedt -hanketta on pidettävä yhtenä hankkeena. Capro Schwedtille ja raaka-aineita toimittaville yrityksille luodaan ainoastaan yksi infrastruktuuriyhteydet sisältävä kokonaisuus. InfraSchwedt ei vastaa Capro Schwedtin ja raaka-aineita toimittavien yritysten välisten yhteyksien kustannuksista.
- (28) Saksa toteaa InfraSchwedtin tariffijärjestelmästä, että InfraSchwedtin tuotteistaan ja palveluistaan perimät maksut vastaavat markkinahintoja ja kattavat yrityksen juoksevat
- kustannukset ja pääomakustannukset, mukaan luettuina poistot, uudelleenrahoitus ja uudelleeninvestoinnit. Saksan mukaan tariffijärjestelmä perustuu kustannuksiin eikä tuota InfraSchwedtille voittoa. Järjestelmä ei salli InfraSchwedtin kannattamattomien ja kannattavien toimintojen välistä tappioiden tasaamista.
- (29) Komissio toteaa, että Capro Schwedt käyttää vain pienen osan Schwedtin kemianteollisuuden keskittymästä. Viiden rakennusvaiheen aikana alueelle sijoitetaan myös muita, kaprolaktaamihankkeesta riippumattomia kemianteollisuuden yrityksiä. Tämän vuoksi InfraSchwedtin luomien perusrakenteiden on tyydytettävä myös muiden yritysten tarpeet.
- (30) Komissio toteaa, että hanketta on pidettävä yhtenä hankkeena, jota koskevalle maa-alueelle InfraSchwedt toimittaa ainoastaan yhden infrastruktuuriyhteydet sisältävän kokonaisuuden. Capro Schwedtin ja kolmen raaka-ainetta toimittavan yrityksen on vastattava kaikista Capro Schwedtin aluetta koskevista infrastruktuurikustannuksista.
- (31) Näin ollen ja ottaen huomioon Saksan vakuutus, jonka mukaan InfraSchwedt perii tuotteistaan ja palveluistaan erotuksetta markkinahinnan, voidaan todeta, että Capro Schwedt ei hyödy mistään nimenomaisesta InfraSchwedtin infrastruktuuritoimenpiteestä.
- (32) Komissio päättää, että Capro Schwedt -hankkeen perusrakenteiden luomiseen InfraSchwedtin avulla ei sisälly valtiontukea.

3. Ilmoitusvelvollisuus

- (33) Saksan mukaan tukikelpoiset investointikustannukset ovat yhteensä 311,11 miljoonaa euroa. Suunniteltu kumulatiivinen tuki-intensiteetti on 28 prosenttia tukikelpoisista investointikustannuksista, ja ilmoitettu tuki yhtä uutta työpaikkaa kohti puolestaan on 589 223 euroa. Näin ollen tuesta on ilmoitettava ja se on tutkittava monialaisten puiteiden 2.1 kohdan nojalla.

4. Merkitykselliset markkinat

- (34) Markkinaosuutta määritettäessä asian kannalta merkitykselliset tuotemarkkinat käsittävät investointihankkeessa tarkoitettut tuotteet tai soveltuviissa tapauksissa niitä korvaavat tuotteet tai palvelut (monialaisten puiteiden 7.6 kohta). Komissio ottaa huomioon, että kaprolaktaamin valmistuksen yhteydessä syntyy ammoniumsulfaattia, jota voidaan myydä typpilannoitteena maatalouden tarpeisiin. Koska hankkeen pääasiallisena tarkoituksena on kuitenkin valmistaa kaprolaktaamia (synteettikuitujen raaka-aineeksi), jota yritys nykyään ostaa muilta yrityksiltä, komissio pitää kaprolaktaamimarkkinoita merkityk-

sellisinä tuotemerkkinoina. [Näille markkinoille ei ole olemassa omaa NACE-luokitusta. Kaprolaktaamin kannalta alin NACE-luokituksen taso on luokka 24.14 ("Muiden orgaanisten raaka-aineiden ja kemikaalien valmistus").]

- (35) Monialaisten puitteiden 7.6 kohdan mukaan asian kannalta merkitykselliset maantieteelliset markkinat käsittävät Euroopan talousalueen tai vaihtoehtoisesti merkittävän alueen siitä, jos kyseisellä alueella vallitsevat kilpailuedellytykset eroavat riittävästi Euroopan talousalueen muista alueista. Koska kaprolaktaami on alkuperästään riippumatta vaihdettava hyödyke ja koska kuljetuskustannukset ovat suhteellisen edulliset, yhteisöä, josta on käytettävissä luotettavaa tietoa, pidetään kokonaisuudessaan merkityksellisinä maantieteellisinä markkinoina.
- (36) Saksa on ilmoittanut todettavissa olevan kulutuksen arvon (euroina) kehittyneen seuraavasti ⁽⁹⁾:

(Miljoonaa euroa)

Vuosi	ETA	Maa- ja maailmanlaajuisesti (hinta/USA, hinta/ETA)	
1995	756	3 910	4 130
1996	708	3 890	3 550
1997	863	4 800	4 270
1998	949	4 910	4 280
1999	742	4 860	3 540

5. Arviointi monialaisten puitteiden perusteella

- (37) Monialaisten puitteiden 7.2 kohdassa määrätään seuraavasti: "Investointihanketta ei saa jakaa keinotekoisesti alahankkeisiin ilmoitusvelvoitteiden välttämiseksi". Ilmoitettu hanke käsittää neljä yritystä eli kaprolaktaamin valmistajan ja kolme sille raaka-aineita toimittavaa yritystä. Nämä kolme raaka-aineita toimittavaa yritystä, jotka ovat tähän asti toimineet ainoastaan "projektiryhtymänä", sijoittautuvat Capro Schwedtin lähistölle ja toimittavat sille osan kaprolaktaamin valmistuksessa tarvittavista tuotteista ja palveluista. Ilmoittamalla hankkeen yhtenä investointihankkeena Saksa on noudattanut monialaisten puitteiden 7.2 kohtaa, jonka mukaan hanketta ei saa jakaa keinotekoisesti alahankkeisiin.
- (38) Monialaisten puitteiden 3.1 kohdan mukaan komission on laskeakseen suunnitellun tuen suurimman sallitun tuki-intensiteetin määritettävä, mikä on tuen korkein mahdollinen bruttointensiteetti (tuen alueellinen enimmäismäärä), joka voidaan myöntää suurelle yritykselle kyseisellä alueella ilmoituksen antamisen aikana voimassa olevan ja hyväksytyt alueellisen tukijärjestelmän mukaan.

- (39) Ottaen huomioon kokonaishanke Capro Schwedtiä on pidettävä suuryrityksenä. Suurin sallittu bruttotuki-intensiteetti (R) tarkasteltavana olevassa asiassa on 35 prosenttia ⁽¹⁰⁾. Tarkasteltavana olevaan hankkeeseen myönnettävän tuen suurimman sallitun intensiteetin laskemiseksi mainittua prosenttilukua on korjattava kolmella arviointitekijällä, jotka ovat kilpailutekijä (T), pääoman ja työvoiman suhde (I) ja alueellista vaikutusta osoittava tekijä (M).

6. Kilpailutekijä (T)

- (40) Komissio toteaa, että Capro Schwedtin osuus merkityksellisistä markkinoista ei ylitä 40:tä prosenttia myöskään uusien investointien toteututtua.
- (41) Tuen hyväksyminen yrityksille, jotka toimivat rakenteellisen ylikapasiteetin aloilla, aiheuttaa erityisesti kilpailun vääristymisen vaaraa. Kapasiteetin kasvattaminen, jota ei kompensoida supistamalla kapasiteettia toisaalla, syventää rakenteellisen ylikapasiteetin ongelmaa. Toimiala tai alatoimiala määritellään NACE-luokituksen tarkimman mahdollisen rajauksen mukaisesti.
- (42) NACE-toimialaluokituksessa kaprolaktaamin valmistus kuuluu luokkaan 24.14, joka käsittää laaja-alaisesti muiden orgaanisten raaka-aineiden ja kemikaalien valmistuksen. Kaprolaktaamia koskevalle alatoimialalle ei ole olemassa omaa NACE-luokitusta. Kaprolaktaami muodostaa vain pienen osan asian kannalta merkityksellisestä NACE-luokasta. Tämän vuoksi komissio ei pidä NACE-luokkaa 24.14 koskevaa kapasiteetin käyttöastetta merkittävänä tekijänä kaprolaktaamialan kapasiteettitilanteen arvioinnin kannalta. Monialaisten puitteiden 3.4 kohdan mukaan komissio arvioi kilpailutekijän todettavissa olevaa kulutusta koskevien tietojen perusteella ja tutkii, tehdäänkö investointi taantuvilla markkinoilla.
- (43) Tätä tarkoitusta varten komissio vertailee keskenään kyseisten tuotteiden todettavissa olevaa kulutusta ja koko tehdasteollisuuden kasvuvauhtia Euroopan talousalueella. Markkinoiden katsotaan olevan taantuvat, jos niiden vuotuinen kasvuvauhti viimeisten viiden vuoden aikana on keskimäärin yli 10 prosenttia hitaampi kuin koko tehdasteollisuuden vuotuinen kasvuvauhti Euroopan talousalueella, jollei tuotteen tai tuotteiden suhteellinen kysyntä ole voimakkaassa nousussa. Markkinoiden taantumaa katsotaan olevan täydellistä, jos kulutuksen keskimääräinen vuotuinen kasvu on viimeisten viiden vuoden aikana ollut negatiivinen (monialaisten puitteiden 7.8 kohta).
- (44) Monialaisissa puitteissa viitataan viimeisten viiden vuoden keskimääräiseen vuotuisen kasvuun. Tämän vuoksi komissio tarkastelee todettavissa olevaa kulutusta yleensä kuuden vuoden ajan saadakseen käyttöönsä viisi kasvuvauhtia ilmaisevaa lukua. Vuosina 1995–2000 koko

⁽⁹⁾ Lähde: CEH Marketing Research Report "Caprolactam", Chemical Economics Handbook.

⁽¹⁰⁾ EYVL C 340, 27.11.1999, s. 8.

tehdasteollisuuden vuotuinen kasvuvauhti Euroopan talousalueella oli 6,12 prosenttia.

- (45) Saksa esitti tietoja vuosien 1995–1999 todettavissa olevasta kulutuksesta teoksen CEH Marketing Research Report "Caprolactam", Chemical Economics Handbook pohjalta. Näiden tietojen mukaan todettavissa olevan kulutuksen keskimääräinen vuotuinen kasvuvauhti kaprolaktaamimarkkinoilla oli 5,42 prosenttia, kun taas koko tehdasteollisuuden keskimääräinen vuotuinen kasvuvauhti Euroopan talousalueella samana ajanjaksona oli 5,79 prosenttia. Monialaisissa puitteissa esitetyn määritelmän mukaan toimialaa ei voitaisi pitää taantuvana ja kilpailutekijä olisi edelleen 1,0.
- (46) Uudempien, vuosia 1995–2000 koskevien EUROSTAT-tietojen perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että kaprolaktaamimarkkinat ovat suhteellisen taantuvat. Niiden mukaan kaprolaktaamin todettavissa oleva kulutus (euroina) kehittyi vuosina 1995–2000 seuraavasti:

(Euroina)

Kaprolaktaamin todettavissa oleva kulutus	
1995	754 355 927
1996	594 031 089
1997	821 433 942
1998	776 641 984
1999	694 245 630
2000	923 249 239

- (47) Näiden lukujen perusteella todettavissa olevan kulutuksen keskimääräinen kasvuvauhti kaprolaktaamimarkkinoilla oli 4,12 prosenttia. Koko tehdasteollisuuden keskimääräinen kasvuvauhti Euroopan talousalueella samana ajanjaksona oli 6,12 prosenttia. Komissio perustaa arvionsa näihin uudempiin EUROSTAT-tietoihin. Monialaisten puitteiden 7.8 kohdan mukaan kaprolaktaamimarkkinat ovat taantuvat, koska niiden keskimääräinen kasvuvauhti on merkittävästi (ts. yli 10 prosenttia) hitaampi kuin koko tehdasteollisuuden vuotuinen kasvuvauhti. Näin ollen komissio käyttää kilpailutekijänä lukua 0,75.

7. Pääoman ja työvoiman suhde (I)

- (48) Pääoman ja työvoiman suhdelukua käytetään tuen suurimman sallitun intensiteetin mukauttamiseen sellaisten hankkeiden tukemiseksi, joilla edistetään nykyistä paremmin ja tehokkaammin työttömyyden vähentämistä luomalla suuri määrä uusia työpaikkoja.
- (49) Saksan tietojen mukaan hankkeella luodaan 528 pysyvää työpaikkaa, joista 448 on Capro Schwedtissä ja 80 raaka-aineita toimittavissa yrityksissä. Aloittaessaan menet-

telyn komissio katsoi, että tavanmukainen luotujen työpaikkojen määrä yrityksessä, jonka vuosituotanto on 120 000 tonnia, olisi 400 eli selvästi ilmoituksessa esitettyä 528:aa työpaikkaa vähemmän. Tämä herätti epäilyksiä, varsinkin kun pääoman ja työvoiman suhde olisi näin ollen laskettava 0,7:ään.

- (50) Menettelyn aloittamista koskevissa huomautuksissaan Saksa ilmoitti olevansa valmis laskemaan tuen käyttäen aluksi pääoman ja työvoiman suhdelukua 0,7 ja maksamaan viimeisen erän vasta sitten, kun komissio on todennut hankkeen toteuttamisen asianmukaiseksi työpaikkojen luomisen osalta ja antanut luvan tuen maksamiseen. Komissio hyväksyy Saksan ehdotuksen.
- (51) Monialaisten puitteiden 3.10 kohdan toisen alakohdan mukaisesti tähän hankkeeseen myönnettävän tuen suurimman sallitun intensiteetin mukauttamiseksi käytetään viimeisen tukierän maksamiseen asti pääoman ja työvoiman suhdelukua (I) 0,7 (pääoma yhtä uutta työpaikkaa kohti 827 775 euroa). Lisätukea voidaan myöntää, jos hankkeella luodaan 528 työpaikkaa ja jos pääoman ja työvoiman suhdeluku (I) on 0,8; komission on kuitenkin ensin tutkittava luodut työpaikat ja annettava lupa viimeisen tukierän maksamiseen.

8. Alueellista vaikutusta koskeva tekijä (M)

- (52) Alueellista vaikutusta koskevassa tekijässä otetaan huomioon uuden tuetun investoinnin myönteiset vaikutukset tukialueen talouteen. Komissio katsoo, että työpaikkojen luomista voidaan käyttää osoittimenä siitä, miten hanke edistää alueen kehitystä. Pääomavaltaiset investoinnit saattavat välillisesti luoda huomattavan määrän työpaikkoja varsinaisella tukialueella ja läheisyydessä sijaitsevalla tukialueella. Työpaikkojen luomisella tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaisten työpaikkojen luomista, jotka liittyvät suoraan hankkeeseen, sekä ensisijaisten alihankkijoiden ja asiakkaiden luomia työpaikkoja (monialaisten puitteiden 3.9 kohta).
- (53) Koska hankkeen välittömänä seurauksena ei ole saman alueen muissa yrityksissä syntyvä uusien työpaikkojen lukumäärä, joka on yli 50 prosenttia välittömästi hankkeen avulla luotavista työpaikoista, alueellista vaikutusta koskevaksi tekijäksi määritellään 1,0.

9. Suurin sallittu tuki

- (54) Näin ollen suurin sallittu tuki-intensiteetti lasketaan käyttäen kaavaa $35\% \times 0,75 \times 0,8 \times 1,0 = 21,00$ prosenttia brutto (monialaisten puitteiden 3.10 kohta). Suunniteltu 92,71 miljoonan euron tuki, jonka Saksa

aikoo myöntää Capro Schwedtille ja jonka bruttotuki-intensiteetti on 28 prosenttia, ei siis vastaa monialaisten puitteiden perusteella laskettua suurinta sallittua tuki-intensiteettiä.

10. Tuen valvonta jälkikäteen

- (55) Ottaen huomioon näiden siirrettävissä olevien suurinvestointien herkkyys on erittäin tärkeää, että käytössä on järjestelmä, jolla varmistetaan, että tuensaajalle tosiasiallisesti maksetun tuen määrä vastaa komission päätöstä (monialaisten puitteiden 6.1 kohta).
- (56) Jokaisen tuetun hankkeen osalta, jonka komissio hyväksyy monialaisten puitteiden perusteella, komissio edellyttää, että joko jokaiseen jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten ja tuensaajan väliseen sopimukseen tuesta sisällytetään takaisinmaksulauseke sen varalta, ettei sopimusta noudateta, tai viimeinen merkittävä tukierä maksetaan vasta sitten, kun tuensaaja on osoittanut jäsenvaltiolle vakuuttavalla tavalla, että hanke on toteutettu komission päätöksen mukaisella tavalla, ja kun komissio jäsenvaltion toimittamat tiedot hankkeen toteutuksesta saatuaan on ilmoittanut 60 arkipäivän kuluessa hyväksyvänsä viimeisen tukierän maksun tai ei ole esittänyt vastalauseita tukierän maksulle tänä aikana (monialaisten puitteiden 6.2 kohta).
- (57) Saksa on ilmoittanut olevansa valmis laskemaan tuki-intensiteetin käyttäen aluksi perusteena 400:aa uutta työpaikkaa sekä pääoman ja työvoiman suhdelukua 0,7. Näin ollen suurin sallittu tuki-intensiteetti on aluksi 18,375 prosenttia ($35\% \times 0,75 \times 0,7 \times 1,0$). Komissio toteaa, että viimeinen tukierä maksetaan 528 työpaikan sekä pääoman ja työvoiman suhdeluvun 0,8 perusteella vasta sitten, kun Capro Schwedt on osoittanut komissiolle vakuuttavalla tavalla, että hankkeen avulla on luotu ilmoituksen mukaiset 528 työpaikkaa, ja kun komissio on antanut luvan viimeisen tukierän maksamiseen.
- (58) Lisäksi komissio toteaa, että Saksan sitoutuminen jälkikäteen toteutettavaan tuen valvontaan täyttää monialaisten puitteiden 6 kohdassa määrätyt velvoitteet, joissa erityisesti määrätään, että komissiolle on toimitettava jäljennös tuen myöntämistä koskevasta päätöksestä sekä hanketta koskeva vuosikertomus, ja muut monialaisten puitteiden 6.4 kohdassa mainitut asiakirjojen ja tietojen toimittamista koskevat vaatimukset.

VII PÄÄTELMÄ

- (59) Ottaen huomioon edellä esitetyt seikat komissio päättää, että monialaisten puitteiden määräysten mukaisesti lasketun tuen tätä hanketta koskevan suurimman sallitun intensiteetin ylittävä osa ilmoitetusta tuesta ei täytä yhteismarkkinoille soveltuvuuden edellytyksiä.

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Valtiontuki, jonka määrä on 92,71 miljoonaa euroa (tuki-intensiteetti 28 prosenttia) ja jonka Saksa aikoo myöntää Capro Schwedt GmbH:lle, ei sovellu yhteismarkkinoille siltä osin kuin se ylittää kyseiseen hankkeeseen myönnettävän tuen suurimman sallitun intensiteetin, joka on 21 prosenttia.

Tukea, jonka tuki-intensiteetti ylittää 21 prosenttia, ei saa myöntää.

2 artikla

Maksut suoritetaan käyttäen perusteena 18,375 prosentin tuki-intensiteettiä lukuun ottamatta viimeistä tukierää.

Viimeisen tukierän, jonka perusteena käytetään 21 prosentin tuki-intensiteettiä, saa maksaa vasta sitten, kun Capro Schwedt GmbH on osoittanut komissiolle, että hankkeen avulla on luotu 528 työpaikkaa, ja kun komissio on antanut luvan viimeisen tukierän maksamiseen.

3 artikla

Saksan on ilmoitettava komissiolle kahden kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta sen noudattamiseksi toteuttamansa toimenpiteet.

4 artikla

Tämä päätös on osoitettu Saksan liittotasavallalle.

Tehty Brysselissä 13 päivänä marraskuuta 2002.

Komission puolesta

Mario MONTI

Komission jäsen